

Халкъдин руьгъдин сувар - “Шарвили”

“Лезгийриз “Шарвили” дегъ заманайрай атана агакънавай чан алай ван хъиз,
халкъдин мутьтъуыгъариз тежсер руьгъдин сувар хъиз багъя я”.

Фируза ВАГЬАБОВА

РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО – ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хъух!

1920 – йисалай акъатзава

N 32 (10677) хемис 6 – август, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Чна фадлай гъазурвал акваз гульзетзаявай къагъриманвилин “Шарвили” эпосдин суварин югъ, ингъе, атана агакъна. 16 йисан къене халкъдин тарихдин гележегдин зурба вакъиадиз, хъсан адетдиз элъвендай адав чун вердиш хъвана, риклиз къвердавай багъя я. Вучиз лагъайтла, ада зельметдин игитвал, Дагъустандин халкъарин садвал, бубайрин баркаллу адетриз ва руьддинни мединиятдин ивириззи вафалувал лишанламишава. Гъавиляй суварин сергъят йис-сандавай гегъенш хъун, Шарвилидин тъварцъел адан ватандиз къуд патай агъзурралди ватанпересар къват хъхун душушьшин кар туш.

Икъван гагъда са юкъуз тиртла, гила и сувар къве йикъанди хъвана. Гележегда илимдинни практикадин конференциярни фикирдаваз (гъикъван лагъайтлани, “Шарвили” эпос, сифте нубатда, литературадин илимидз талукъ я) ам пуд йикъанди жеридак умуд ква. Гъеле вилик квай юкъуз, 31-юлдиз, къиле Къблепатан Дағъустанда республикадин регъбердин векил Мусаэфенди ВЕЛИМУРАДОВНИ РФ-дин Госдумадин депутат Мамед АБАСОВ аваз Шарвилидин невеяр Хуърурга къват хъана. Эпосдин суварин мярекатрин сергъятра аваз ина мини-футболдин гүзел майдан ачухна. Умуми къимет 10 миллион манат тир и объект – мергъяматлувилин “Просвещение” фондунин патай аяприз надир пишкеш – 60 юкъуз Москвадин “Спорт групп” карханади эцигна, ишлемишиз вахана.

Анал сифте яз районрин уртах турнирдин финалдин къугъунарни тешкилна. Мегъарамдхурун райондин командаадал Ахъчегърин команда 1-0 гъисабдалди гъалиб хънаттани, “Просвещение” фондунин президент, РД-дин лайихлу муаллим Магъмуд АБДУЛКЕРИМОВА гъатта

▶ 4-5

ХУЪРУН МАЙИШАТ

Эхиримжи йисара, вири районра хъиз, Къурагъ райондани хуърун майишатдиз къетлен фикир гузва. Дағъустан вилик тухунин кар алай проектрал амал авуна чун Къурагъ райондин Бугъдатепе хуърун майишатра вуч къвалахар тухузватла ахтармишиз фенвай.

▶ 9

ОБЩЕСТВО

Москвадин ва Россиядин маса шеъррин агъзайриз улькведин къадим шеър тир Дербентдин тарихдих, гъакъни чипин къисмет и шеърдих галас алакъапу авур дегъ девирдин халкъарикай сад тир лезгийрин культурадих галас таниш жедай надир мумкинвал ава.

▶ 19

Кылини редактордин гаф

Шарвилидин невеяр

"Шарвили" эпосдин сувар! Ам чна ци 16 лагъай сеферда къурмишна. Шарвили вич лагъайтла, гы девирда хъайди ятла, гъелелиг алимривайн кыл акъудиз хъанвач. Идани лезги халъкдихъ Шарвилияр вири вахтара хъайди тестикъарзана. Туширтла, халъкдин игтивилин эпос "Шарвилини" арадал къведачир.

Ала я, багъя я халъкдиз вичин къегъал рухвиярни рушар. Гъакъл хъана вири девирра, гъакъ жеда дульня амай къван. Ша чна инал яваш-явашидиз майдандиз ахкъудай Гъажи Давудан, Фетали хандин, Хулух Гъажимегъамедан, Ярагъ Мегъамедан тъварар къан. Бес чи ялавлу революционерар Къазимегъамед Агъасиев, Мукъадир Айдунбеков, Михаил Лезгинцев, Абдурагъман Исмаилов, Нажмудин Самурский, Мирзабег Ахундов, Юсуф Герейханов, Ватандин Чехи даведа Советрин Союздин Игтивилин тъвар къазаншишай Валентин Эмиров, Эсед Салигьев, Гъасрет Алиев, Араз Алиев, Мирза Велиев, Афгъанистанда кылле фейи жен-гера Россиядин Игтивилин тъвар къачур Абас Исрафилов халъкди рикъелай ракъурзувани?!

Хиве къан, гы Шарвилияр хътигъ къегъал рухвияр себеб яз "Шарвили" эпосни ятъ хъувуна чи гъиле. Амма им са акъван регъят кар хъаначир. Рикъел алама, Советрин девирда "Коммунист" газетдиз Забит Ризвановани Байрам Салимова гъайи "Шарвили" эпосдай са чин чна гайила, "Лезгийрихъ эпос авайди яни?" лугъуз, чи халъкдиз «гзаф рикъл алай» бязибуру гъихътин зурба велвела къарагъарнайтла. Гъатта КПСС-дин Дагъустандин обкомни кваз къаришиши хъана чи чавуз чав мац "Шарвили" эпос эхирдал къван гуз туначир. Советрин Союз тергайла, "Коммунист" газет чи баркаллу хва, чи чавуз чи газетдин къилин редактор Ибадуллаев Гъажимирзоевич Тагырова "Лезги газетдиз" элкъуър хъувунай. Анжак ада авур викъегъвал себеб яз чна ахпа "Шарвили" эпосни эхирдал къван "Лезги газетдиз" гун хъувунай.

Им, гъелбетда, Шарвилидин невеири къазаншишай сифтегълан бъаливал хъана. Лезги халъкни ютнай эпос-сар авай халъкъарин жергеда. Амма а амай эпосрин суварар гъар йисуз гъина къейдзана къван? Заз гъелелиг дульняда гъар йисуз чин эпосдин сувар къурмишдавай халъкъар аватла чидач. Лезги халъкди лагъайтла, вичин халъкъдин игтивилин "Шарвили" эпосдин сувар гурлудаказ, за винидихъ къейдайвал, 16 лагъай сеферда къурмишнава.

Лагъ гила къуне ихтигъ зурба гъаливал къазаншишай непай алакънатла. Ахътин къегъал чи республикадин прокурор тир чавуз вич майдандиз экъечтай Шарвилидин халис неве Яралиев Имам Музамудиновичакай хъанай. Чи тъвар-ван авай алим, Даггосуниверситетдин профессор Агъед Гъажимурадович Агъаевахъ галаз санал абуру лагъанай: "Шарвилияр чав вири вахтара герек я!" Имам Музамудиновича вичин къваларив къватлай эпосдин сувар арадал гъидай Шарвилидин халис невеири Ахъцегърин Келез хивяй Шарвилидин пуд сеферда "Зун къу къумекдиз къведа!" лагъана гъарайизни тунач. Рикъел хваш, Келез хиве Шарвилидин Ротонда гыкъл эцигнайтла, а Ротондадал хажжедай гураар гъикъ түккүрнайтла. Яваш-явашидиз "Шарвили" эпосдин суварик Рутуприн, Агъулприн, Табасаранрин, Къята гъарин... майданарни арадал атана.

Сулейман-Стальский райондин, Дербент шефтердин кылле авайлани Имам Музамудиновича "Шарвили" эпосдин суварин жилавар вичин гылиял ахъайнач. Мад не-лай алакъда ихтигъ къегъалвал?! Рикъел хваш, эпосдин суварин сифте межлис къурмиш 2000-йис. Са акъван регъятзавайни чи ульквездиз, Дагъустандиз, иллаки Къиблепатан Дагъустандиз? Ятланы суварин тешкиллүвилин комитетдин регъберди алай иниш алатнавай 16 йисан са Чехи девирда садрани къулухъдикам къачунач, анжак вилиди гъерекатна.

Кесибзаявай халък. Са акъван регъятзавачир чи лезги районрин къилериизни. Ятланы Ахъцегъ райондин кылле хъайи Мурсалов Сафидинахъ, Сулейман-Стальский райондин кылле авай Абдулмуталибов Нариманахъ ва амай вири районрин къилерихъ галаз санал са йисузни "Шарвили" эпосдин сувар къейд тавуна тунач. Гъатта жуъреба-журе хилера зурба агалкъунар къазаншишай ватанэгълийриз "Шарвили" эпосдин чехи премиярни гана. Алай вахтунда ихтигъ премияр гайбурун къадар вишталай виниз алатнава.

Имам Музамудиновича вич Шарвилидин халис неве тирди хейлин йисар идалай вилик вичин такъатрихъ

Алкъвадар Гъасан эфендииз адап хайи хуъре гзаф къешенг музей эцигна ишлемиш вахкуналдини тестикъарнай. Анлай инихъ ада маса мергъяматлу къвалахарни тъмил авунвач. Дербент шефтерда Лезгийрин Госмуздрамтеатрдин вилик Стлал Сулейманаз хажнавай зурба памятникни ада вичин такъатрихъдиз эцигнава.

Шадарзавайди а кар я хъи, Имам Яралиевалай чешне къацузвай Шарвилидин невеяр лезги чилел йисандавай-суз артух жезва. Ахъцегъ райондин Хуъруъргин хуъре "Шарвилидин эпосдин" суварин вилик квай юкъуз гзаф хъсан стадион ишлемиш вахкан. Магъмуд Абдулкремирован тъварунихъ галай мергъяматлувилин "Просвещение" фондуну вичин къвалах республикадин хейлин районрин школаляр компъютерларди таъминарунилай башламишней. Ингъе гила хайи хуърун жегъилприз, 10 миллион манат харжна, гзаф иер стадион эцигна, ишлемиш вахкан. Ахъцегъ райондин сергъялдад алай таъдални мергъяматлувилин "Просвещение" фондунин ва карчи Нариман Газалиеван таъатрихъ эцигнава лагъана къейднава.

"Шарвилидин" эпосдин сувариз талукъарна 31-июлдиз "Лезги сес - 2015" тъвар гана лезги манийрин сад лагъай конкурс - фестиваль тешкилайдини гы Шагъмуд муаллимдин тъварунихъ галай мергъяматлувилин "Просвещение" фонд я.

Аллатай йисан 27-мартиз за "Лезги газетда" жуван къейдера "Сес" къил гана Центральный телевидениди тешкилзай конкурсыдилай чешне къацуниз эвер гаднай: "Хиве къан, хъсан сес авай аялар майдандиз акъудун, абуруз гележегъда шегъре рехъ ачуун патал чна бес къадар къайгъударвал ийизвач. За еке шадвалзаява Ахъцегъ райондин Къакларин хуърий тир Аллагъяров Селимаз вичелл алақъадай вири жуъредин къумекар гунал чи халъкдин баркаллу хва Яралиев Имама. И кар себеб яз, Селимаз рикъевай мурад къилиз акъудай мумкинвал хъанва. Чазни гъар йисуз "Шарвили" эпосдин сувариз Москвада къелзаявад адан манийрихъ - сесинихъ яб акаладай мумкинвал жезва. Манидаррин патахъай къайгъударвал авунин жигъетдай чна гыч тахъайтла чи чехи стхак тир урус халъкъилай чешне къачуна къланда" къейднай за.

Сагърай зи ванцихъ яб акаладай мергъяматлувилин "Просвещение" фондунин регъберар. Мад сеферда тик-рарзана, Имам Яралиева Ахъцегъ райондин Къакларин хуърий тир гзаф ширин сес авай жаван гададин патахъай бубавилин къайгъударвал авурилий къе "Просвещение" фондуниз вич еке дережайрив агақъанавай гъа Аллагъяров Селим Абдулазизовичал "Лезги сес-2015" конкурс-фестиваль тешкилун ихтибардай мумкинвални хъана.

Селим Абдулазизовича Махачкъалада, Дербентда, Ахъцегъа тешкилай акајакунра 50-далай гзаф буру иштиракна. Ахпа абурун арадай хъягъай 19 касди Самур комплексда тешкилай "Лезги сес-2015" конкурс-фестивалдин эхиримжи акајакунра чин алакъунар къалурна. И межлисни ери-бине Луткунрин хуърий тир Къазахстанда къвалахзаяв карчи Сулейманов Жигерхан Девлетхановича вичин хайи Луткунрин хуърун мукъув эцигнавай, шегъеррани авачир хътигъ, гзаф гъурчег, еке къулайвилер авай жегъилрин "Самур" комплексда кылле тухвана.

"Лезги газетдин" аллатай, 31-нумрада, "Шайдеевиз афтерин ва баркалла!" къил ганвай макъала чапнавай. Ана къейднавайвал, и хизанди вилик йисара Сулейман-Стальский райондин хайи Цмурурин хуъре къелунрин спортдин Центр, аллатай йисуз Гъалибвилин музей, хуърун къанихъ галай къламал муть эцигна, къучайра къир цана, хъвадай яд гъана. Гила интъе 120 аял патал 2 мертбадин вири къулайвилер авай школадин дарамат эцигдай хандакъдиз шартунин сифтегълан къванини вегъена.

Бес ихтигъ късан крар ийидайла, абуру нелай чешне къацузвава? Гъелбетда, Имам Музамудинович Яралиевалай. Са вахт къведа, "Шарвилидин" эпосдин сувар арадал гъунин карда ада вичел гъихътин четинвилер акалтнатла, ни и карда вичин тереф хвенатла, ни вичин гъил къунатла раиж ийид. Автуртлани, тавуртлани, ам парса сагърай. Лезги халъкдин игтивилин "Шарвили" эпосдин сувар арадал гъунин, гъар йисуз ам зурба межлисдин элкъуърунин карда ада чуѓувазвай зегъметар лезги халъкди садрани рикъелай ракъурдач. Адан команда Шарвилидин халис невеяр я. Шак алач, а баркаллу невеири къадар йисандавай-суз артух жеда ва хайи халъдини и кардал анжак дамаҳда. Яшамишрай Шарвилидин невеяр!

Илимдин, техникадин, литературадин, публицистикадин, искусстводин ва архитектурадин рекъяй Дагъустан Республикадин 2013-йисан Государстводин премияр гунин гъакъиндей

Дагъустан Республикадин Кылини УКАЗ

1. Дагъустан Республикадин 2013-йисан Государстводин премияр гун:

литературадин рекъяй

ЖАЧАЕВ Агъмед Муталимович - шиирин "Дидедин рикъ" ктабдай

КЪАЗИЕВ Шапи Мегъамедович - "Ахульго" романдай

публицистикадин рекъяй

АМИРОВА (Анохина) Светлана Анатольевнадиз, ГъАЖИЕВА (Санаева) Полина Олеговнадиз - "Ахътин шегъер хъайди я. Махачкъала" ктабдай

МУРТАЗАЛИЕВ Омар Муртазалиевич - "Ватандин аскерар" ктабдай, 13, 14, 15-томар

ЧЕРГИЗБИЕВ Имампаша Абдулсалимович - "Зун къисметдал рази я..." ктабдай

театральный искусстводин ва кинодин рекъяй

СУЛТАНОВА Гулизар Агъмединадиз - "Дагъустандин гзаф милләтрин театр. Тарихдин очеркар", "Дагъустандин актериллин искусство", "Дагъустандин драматургияда ва театрдин искусства фольклор" ктабрай

музыкальный искусстводин, концертра манияр тамамарунин, хореографиядин рекъяй

КУРАЧЕВ Мегъамедтагъир Мегъамедсагидович - 2008-2013-йисара концертра манияр тамамарунин къвалахдай

изобразительный искусстводин, архитектурадин ва эцигунрин рекъяй

АЛИЕВ Мегъамед-Али-Ражов - Гъажиевич, УМАЛАТОВ Руслан Абдулатипович - Махачкъалада

Дагъустандин халъкдин шаир Расул Гъамзатоваз скълптурадин памятник гъазурунай

телефии, общественный илмрин ва техникидин рекъяй

АЛИЕВ Шамил Гимбатович, ЖУКОВ Юрий Иванович - "Торпедайрин яракъ" ктабдай, 7-том

ЧАМСУТДИНОВ Наби Умматович, АГЪМЕДОВА Мадина Жалалутдиновнадиз,

АБДУЛМАНАПОВА Жарият Набиевнадиз - кардик квай дуухтурриз "Къенепатан азарар" тъвар алас 3 томдикай ибарат руководство гъазурунай

МЕГЪАМЕДХАНОВ Махач Мегъамедович - Расул Гъамзатован чылан мягъем ибарайрин словардай

РАМАЗАНОВ Рамазан Атрашович, РАМАЗАНОВ Атраш Рамазанович - "Рутул райондин халъкъарин тарихдинни эпиграфиядин материалар" ктабдай

ИСМАИЛОВ Тагыр Абдурашидович, ГъАЖИЕВ Гъажимурат Мегъамедович, ЕВДУЛОВ Олег Викторович, ЮСУФОВ Ширали Абдулкъадиевич, ХАЗАМОВА Мадина Абдулаевнадиз - термоэлектрический преобразователар ишлемишнан бинелу системаяр, приборар ва технологияр түккүрүнай.

2. Гъар сад 500 агъзур манатдин къадарда аваз винидихъ тъвар къунвай премияр гун патал Дагъустан Республикадин Гъукуматди Дагъустан Республикадин Кылини ва Гъукуматдин Администрациядиз 5 миллион манат пул чара ийин.

Дагъустан Республикадин Кыил Р.АБДУЛАТИПОВ
Махачкъала шефъер, 2015-йисан 22-июль, №169

Расул Гъамзатован тъварунихъ галай 2015-йисан

премия гунин гъакъиндей

Дагъустан Республикадин Кылини УКАЗ

1. Расул Гъамзатован тъварунихъ галай 2015-йисан премия гун:

АЛИЕВА Айишат Омаровнадиз - "Дидедин мани" ктабдай

ПАТАХОВ Мегъамед Къурбаналиевич - "Хъягъай эсерар" ктабдай.

2. Гъар сад 150 агъзур манатдин къадарда аваз винидихъ тъвар къунвай премия гун патал Дагъустан Республикадин Гъукуматди Дагъустан Республикадин Кылини ва Гъукуматдин Администрациядиз 300 агъзур манат пул чара ийин.

Дагъустан Республикадин Кыил Р.АБДУЛАТИПОВ
Махачкъала шефъер, 2015-йисан 22-июль, №170

Миннацин юбилейдиз бахшна

Агалкъунар аватлани...

РД-дин милли политикадин рекъяй министерстводин коллегиядидин заседанидал важиблу къве месэла веревирдана: терроризмдинни экстремизмдин идеологиядиз аксивал авунин рекъяй ведомстводи тухузтай къвалах; "2015-2017-йисара РД-да грахданвилин общество арадал гъун ва вилик тухун" тъвар ганвай РД-дин государствовдин программа кълиз акъудзавай гълан.

Министр Татьяна Гамалея терроризмдинни экстремизмдиндиз аксивал авунин рекъяй къвалахда хъсан нетижаяр хънавайди къейдна. РД-дин милли политикадин рекъяй министрдин сад лагъян заместитель Зикрула Ильясова къейд авурвал, и идеологиядиз аксивал авунин сергъята аваз РД-дин Миннацди "2015-йисуз Дагъустан Республикада информационный хатасувилли комплексный программа" тъварар алай РД-дин госпрограммаяр кълиз акъудунин карда иштиракавайдан гъакындай сутьбетна.

- Республикаадин СМИ-ри информационный жигъетдай экстремизмдин идеологиядиз аксивал авунин, ведомстводин къвалахдин патахъял агъялар хабардар авунин система мадни хъсанарнуз къумек гузва. Гъар юкъуз печатдин, электронный изданийрин ва социальный сетрин мониторинг къиле тухузва, гъар гъафтарда лагъята, къвалахдин и хилез талукъяр къилерин заместителрихъяр галаз гърьушар къиле тухузва. Хейлин районра экстремистилин къвалах акъвазарун къетнавай ксар ислягъ умъурдал алуд хъувуниз къумек гунин рекъяй комиссияр тешкилнава, меслятдап гъунин рекъяй комиссияр лагъята, гъульжет алай месэлайриз, чурукъирин гъаларис килигъизава, - лагъана З.Ильясова. Адан гафаралди, республикадин къанункъайда хъдай органрин ва исполнительный властдин органрин патав гвай общественный советрин къвалах активламиш хъяна.

Терроризмдин идеологиядиз аксивал авунин къвалахда общественный тешкилатри иштиракава. И барадай Зикрула Ильясова Вириоссиядин "Россиядин дидея" тъвар ганвай общественный гъерекатдин региональный отделенидин, ихтияяр хъдай общественный организация тир РД-дин аскеррин дидейрин комитетдин къвалах къетлендаказ къейдна.

РД-дин печатдин ва информациядин ми-

нистр Азнаур Аджиева малумарайвал, и тематикадай государствовдин властдин органи тухузтай серенжемар республикаадин СМИ-ри гъиле-гъиль аваз раижзава. Муниципальный СМИ-рин къвалах активламишунин мурадрапанди РД-дин печатдин ва информациядин министерстводи муниципальный тешкилатрин къилерихъяр ва муниципальный СМИ-рихъяр галаз семинар-совещанияр тухузва.

- И мукъвара Къиблепатан Дагъустандин дишельйирин форум тухуда. Анал республикаади экстремизмдини терроризмдиндиз аксивал авунин месэладиз къилин фикир гуда, - къейдна ада.

Бандитрин тешкилатрин 80 процентдилай виниз иштиракияр жегъил ксар тирдакай ва Дагъустанда экстремизм сад диндин къене пата арадал атанвайдакайни лагъана.

"2015-2017-йисара Дагъустан Республикада гражданвилин общество арадал гъун ва вилик тухун" тъвар ганвай государствовдин подпрограмма кълиз акъудзавай гъалдиз талукъяр доклад РД-дин милли политикадин рекъяй министрдин заместитель Арсен Магъмудова авуна. Дагъустанда коммерциядинбур тушир организацийрин къвалахдин кар алай тереф яз ада о организацийри ихтияяр хъунин барадай, яшайишдин жигъетдай инвалидиз ва ветеранрин тешкилатриз къумек гунин барадай тухузтай къвалах къейдна. Меръяматувиллин къвалахди ва волонтерили гражданрин активвал хажж хънавайдан патахъял ачухдаказ шагыдвалзва.

Миннацди тухтай ахтармишунин делилри къалурзавайвал, республикада 130-дав агақына общественный организацияр ава. РФ-дин Министрдин РД-да авай управленидин делилралди, региона коммерциядинбур тушир 2700 организация регистрация авунва. А.Магъмудова чеб энгел тавуна гъялна къланзай месэлэяри раижна.

- "Коммерциядинбур тушир организацийрин гъакындай" Федеральный законда социальный месэлайрал машгъул жезвай общественный организацийриз муниципальный бюджетрин такъатрин гъисабдай экономикадин жигъетдай къумек авунин барадай ганвай ихтияждикай менфят къачувач. Агъалийриз яшайишдин жигъетдай къумекар гуз ва государствовдин органрихъяр галаз сих алакъада аваз къвалахиз алакъдай общественный организацийриз государствовдин пулдин такъатар чара авунин къайда тайнарнавач. Коммерциядинбур тушир организацийриз налогрин

жигъетдай къезилвилер авунин, абуруз государствовдин ва муниципальный заказар гунин къайдадикай тамам дережада менфят къачувач, - лагъана ада. РФ-дин Президентдин ва РД-дин Къилин грантрыз яшайишдин месэлэяр гъялунал машгъул общественный организацийри къвердавай гзаф итиж ийизва.

Заседанидал министерводи милли культурный автономийрихъяр ва диаспорайрихъяр галаз тухузтай къвалахни къейдна. Ненормальный тешкилатрихъяр (землячествойрихъяр): Джаро-Белокандин землячестводирихъяр, азербайжанрин милли культурный автономийрихъяр, Дагъустандин "Масанрай къуч хънавайбүр" тъвар ганвай региональный общественный организацийрихъяр, узбекрин, эрменийрин, сирияйирин, гуржийрин общинайрихъяр галаз алакъяр тайнарнава. И диаспорайрин векилрихъяр галаз вири терефрихъяр санал къвалахунин месэлайрай гурушуар къиле фена.

ДГУ-дин онтологиядин ва чирвилер къачунин теориядин кафедрадин заведующий профессор Мустафа Билалован фикирдалди, Федеральный программадирихъяр къвалахдин тайнин тир къайдаяр хъунин чарасувал ава. Ада программада къалурнавай серенжемар кълиз акъудунал общественность, жегъилрин тешкилатар мадни активдаказ желб авун теклифна, общественный организация дульгузун рахунар къиле тухуз гъазур туширдал, законодательстводин сергъятра аваз общественный къвалах тухунин вердишилдер жедайвал чирвилер гунин барадай ийизай алакъунар абуру гъавурда акъун тавуналди къабулзавайдал фикир желбна.

"Гражданвилин общество вилик тухунин Ассамблея" тъвар ганвай Дагъустандин общественный организация тешкилатибурукай сад тир Тимур Гусаев РД-дин Миннацдинхъяр галаз санал общественный организацийрин къвалахдин грантрайд къумек гун патал заявкаяр гъазурдай нубатдин семинар къиле тухун теклифна.

Коллегиядин къвалахдин нетижаяр къур Татьяна Гамалея къейд авурвал, программайрин сиягъдал асаслу яз пландик кутунвай серенжемар пулдин такъатар агақайвалди кълиз акъуда.

Заседанидал веревирд авур месэлайрай коллегиядин къаарарин проектар къабулна. Заседанидин иштиракчийрин теклифарни гъисаба къуналди, абурун винел къвалах хъиши.

да садвал, дуствал ва сад-садан гъавурда акъун мягъемарунай, Россиядин халкъари чеб са улкведин ватандашар тирди гъисайд хътин шартлар арадал гъунайкай ибарат я.

- Чи региондин тъвар хъсан патахъял ажатдайвал авунин карда еке роль Россиядин Федерациидин субъектра Дагъустандин культурарин Икъяр къиле тухуни къугъвазва. Министерводи алай вахтунда республикада августдиз Москва шеъгердин Икъяр, гъакини ноябрдиз Дагъустанда Владимирский областдин Икъяр къиле тухуниз гъазурвал акунин къвалах тухузва, - малумарна министрди.

Ада Россиядин региона авай чи векилри экономикадин, инвестицийрин барадай республикадин гъундурувал хажжунин карда къугъвазвай ролни къейдна.

- Санкт-Петербургда авай Дагъустандин векилханадин иштираквал аваз Къизляр райондин Речное поселокда Дагъустандин балуғчиларин индустримальный майишат тешкилнава, - лагъана Т.Гамалея ва республикадин векилри регионрин вузра къелзавай, Россиядин Армиядин жергейра къуллугъздавай Дагъустандин жегъилрихъяр галаз еке къвалах тухузайдин алава хъувуна. И барадай докладчи Ставрополда авай гъамишалуу векилханадин, гъакини Санкт-Петербургда кардик къайлекилханадин тежрибадат акъвазна.

Совещанидал маса ксарни рахана. Къильди къачуртла, РД-дин милли политикадин рекъяй министрдин заместитель Арсен Магъмудова Дербент шеъгердин 2000 ийисан юбилейдиз гъазур жезвай гъалдакай сүгъбетна.

Муху Алиеван кътабрин презентация

Жамиля Гъасанова

И ийкъара Дагъустандин государствен университетдин конференц-залда Дагъустан Республикадин сад лагъай Президент хъайи **Муху Гимбатович Алиеван** 75 ийсам хъуниз талуқарнавай кътабрин презентация къиле фена. Миракатдиз чи республикадин государствовдин ва общественный деятелар, интеллигенциядин векилар, университетдин муаллимар, студентар ва мсб. атанвой. Презентациядайл M.Алиеван пуд томдикай ибарат мемуаррикай ("Выбор курса", "Неожиданный поворот", "Самур") веревирдер авуна.

Къват хънавайбурун вилик сифте гаф Дагъустандин государствен университетдин ректор Муртазали Рабаданов ракана. Ада къейд авурвал, Муху Алиева чирвилер ДГУ-да къачуна в гъамиша вичи къелай университетдиз, адан къвалахдин, гъи къуллугъдад хънатанли, фикир гуз хъана. "Чи университетдиз къалурнавай, Муху Гимбатовичан алакъяр къетенбүр я. Кътабрин презентациядикай менфят къачуна, чна Квез, гъурметлу Муху Гимбатович, 75 ийисан юбилей тебрикава", - лагъана M.Рабаданова.

Гүргүнчлүк гаф кътабрин автор М. Алиеваз гана. Вичин ракунра ада кътабрин асуул метлебдикай лагъана. Пуд кътабни ада президентдин къуллугъдад зегъмет чүлгүн сыйфатын бахшнава, гъихътин шартлар къвалахнатла ачухзава.

M.Алиева къвалахай йисар республикадин экономикадин секинсуз дөвирдал гъалтна. Адан гафарай, ихтигин четин шартлар адан вилик са маъксад квай-республикада тешкил хънавай къетен гъаларай эзъечун патал, республикадин гъумуматдин къуралушдин къалуба дегишина къалздавай. РФ-дин правовой къуралушдик экечун патал M.Алиева президентвилин рехъяни ва административный реформаляр къиле тухвана.

Муху Алиеван дөвирда экономикадин хилени хейлин цийивилер къиле фена. Яшайишдин хчи са къадар месэлайрал күдна ва гъялна. И жигъетдай школайра, аялрин баҳчайра түүн гунин къайдаяр хүтна. Здравоохраненидин объектар эцигна, са къадар рекъер тухвана. Вири и крат M.Алиева диндин экстремизмдиз къалурнавай гаф итиж ийизва.

М.Алиеван ракунрилай къуллугъ журналистри ва къват хънавайбуру азас са къадар суалар гана ва сүалриз тамам жавабарни хъана.

Нетижаяр къуна

РД-дин милли политикадин рекъяй министр Татьяна Гамалея Россиядин Федерациидин субъектра авай Дагъустандин векилрихъяр галаз совещание тухвана.

Вичин сифтегълан гафуна ада республикадин ихтигин гъурьушар вахт-вахтунда къиле тухузайдал фикир желбна, 2015-йисан ноябрдиз Миннацдин 25 ийсам хъун къейдайдан ва и вакъиадиз къалурнава. Адан гафаралди, важибула са къадар везифаю Россиядин субъектра авай Дагъустандин векилрин хивени гъатзава. Алай вахтунда РД-ди федерациядин субъектрихъяр галаз лап жуэрба-жууре рекъерай санал къвалахзава. И кар неинки экономикадин итижиз, гъакини общественный, этнополитический алакъайризини талукъяр къалурнава. И алакъяр пайгардик кваз хъун лагъята, регионрихъяр галаз санал къвалахзава.

Министрди 2015-йисан 1-паюна республикади регионрихъяр галаз санал къвалахзава. Адан гафаралди, важибула са къадар везифаю Россиядин субъектра авай Дагъустандин векилрин хивени гъатзава. Алай вахтунда властдин органар яз Да-гъустандин пуд векилханади къвалахзава. Абури че да-гъустандинийрин чөхи диаспора-

Халкъдин рульдин сувар - “Шарвили”

**“Лезгийриз “Шарвили” дегъ заманайрай атана агакънавай чан алай ван хъиз,
халкъдин мутьльгуъзир тежер рульдин сувар хъиз багъя я”.**

Фируза ВАГЬАБОВА

Шиклар ятыйди - Даъви ШЕРИФ

1

З ва 4-чаяр күр Докъузпара ва Рутул районрин командайрин вири иштиракири багъя савкъатралди рульгамишна. “40 йисуз Хурургин мектебда муаллим ва директор яз ківалахай кас яз, ке и гүзел спорткомплекс “Шарвилидин” суварин шадлуҳдай зи патай хайи хурун ва райондин аялриз савкъат я. И кардалди “Просвещение” фондуни райондин ватан-перес маса карчиризни чи хуър-къул абад авунин чешнедин рехъ къалурзаза”, - къейдана Магъмуд Абдулжелиловича.

Хуъре спортдин сувар Москвадин “Вагъшия” дестеди иллаки къешенг авуна. Спортдинни къулерин искустводин поркур жуъредай 2004-йисуз дуныядын ва бе сеферда Европадин чемпионар хайи и дестеди “Просвещение” фондуни теклифадалди шаз Ахцегъя “Шарвилидин” 15-суварин юкъуз РФ-дин сифте чемпионатдани иштиракнай.

Гъа и йикъан нянихъ “Просвещение” фондуни Шарвилидин тъварунихъ жегъилрин “Самур” комплексда “Лезги сес - 2015” тъвар алаз лезги манидин сифте конкурс-фестиваль конференсеяр тир ЖАКАЕВА Жамилядини БАТМАНОВ Владика ачухна. Вичин къурулушдик РФ-дин искуствойрин деятель, композитор Мегъамед Гъульсейнов (юридик председатель), Гнесинан музучилище акъалтарнавай операдин манидар Селим Аллагъяров (оргкомитетдин председатель), Ломоносован тъварунихъ галай МГУ-да илимдин консультант-академик Михаил Фридман, РД-дин халкъдин артист Тарлан Мамедов, Стәл Сулейманан тъварунихъ галай Лезгийрин госмуздрамтеатрдин актёр ва манидар Руслан Пирвердиев, машътур манидар Алия квай жюриди халкъдин ва эстрададин манияр тамамарзавай чи ғұлдрапиди устадрикайни гъевескаррикай лап лайхлубур хқягъуналди абур рикел аламукъдай багъя пишкешралди къейдна. Гъам чи районрин жегъилрин арада мини-футболдай турнир ва гъам “Лезги сес-2015” фестиваль “Шарвили” эпосдин суварин шадлуҳдай гъар йисуз ва чебни республикадин дережеда къиле тухудайвал я, аферин!

“Дуныяды музыкадин конкурсарни фестивалар пара ава, амма халкъдиз вичин милли ҹал, мани-макъам, искуство хүн патал “Лезги сес” чаз виридалайни багъя я. Гүзел тъвар аку садра “Лезги сес”!. Къуй чи лезги сес несирилай несирил къвз, асира амуқърай, ам маса сесерилай ванлу ва вине хърай! - лагъана конкурсдин нетижайр къадайла жюридин председатель Мегъамед Гъульсейнова. Ик, халкъдин мани номинациядай 1-чка Наира Рагымановадини ашукъ Шемшира, 2-чка Таира Мегъарамовадини Назлу Шагъбановади ва 3-чка ашукъ Алихана къазанмишна. Эстрададин вокал номинациядай Камила Мурсалова, Лилия Султанова, вахар тир Мадина ва Наиля Шихмурдоваяр тафаватлу хъана. “Эхирдай конкурсдин жюридин членрини манияр лагъана.

Яргъалди давам хайи и гурлу мярекатрин арада, гъелбетда, къуд патай атанвай багъя мугъманар - лезги интелигенциядииң векилар “Самур” ресторонда жумартдаказ къунгъамишна. Гъавурда гъатайвал, адахъ маса хъсан метлебни авай - лезгийрин милли түнин берекатлу суфра-

дихъ “Шарвили” эпосдин суварин тарсар, къастар, эверунар веревирд авун ва РФ-дин къурулушдик кваз Дагъустандин халкъарин дүстүрли алакъаяр мягъемарун. Месела, чун галай столдихъ къиле Дагъустан-Азербайжан обществодин президент, камаллу ағъсақыл Абдулкъафар АГЪМЕДОВ аваз машъур алимар тир А. АБДУРАГЫМОВ, Я. ЯРАЛИЕВ, Э. ЭМИРБЕГОВ, РФ-дин культурадин лайиху къуллугъчи-яр-журналистар А. САИДОВ, М. ЖАЛИЛОВ, Ахцегъ райадминистрациядииң къилин заместитель Р. ГАМЗАЕВ, къунши столдихъ - Кыблепатан Дагъустанда республикадин регьбердин векил М. ВЕЛИМУРАДОВ, Ахцегъ, Докъузпара, Мегъарамхурун, Рутул, Сулейман-Стальский райондин кыларда карчияр тир А. АБДУЛКЕРИМОВ, Н. ГАЗАЛИЕВ, А. ПАЛЧАЕВ, Ж. ПАШАЕВ, Ж. СУЛЕЙМАНОВ, А. САМЕДОВ, Ю. МЕГЪАМЕДХАНОВ, чепиши стхаяр ШИРИНОВАР галай ва икмад. Абурун күмекталди Ахцегъ райондал абур хквадай дақ чна умуд кутазва. “Ашукъ галачир межлис жедани!” - лугъуз, хура саз аваз ашукъ Шемшира вичин ширин манийралди залдавайбурун гъульвар мадни шадарна.

“Шарвили” эпосдин вичиз тешпигъ авачир хътиң суварин кыларда мярекатар, гъелбетда, 1-августдин йикъан пакамахъ Келез хивий сөгъерин ширин авазрилай башламиш хъана. Гъа са вахтунда Кыблепатан Дагъустандин районринни шеңгъерин делегацийи, адет хъантайвал, милли адетринни түн-хъунрин ва гылин-түпүн сеняткарвилеринни симинин пагъливанрин, халкъдин милли акъажунрин майданар-межлисар дузышишава. Музейринбурулай алаба, В. Эмирован багъда “Шарвилидин” тематикадиз талуқы гъар жуъре выставкайрын экспозицияр ачухнава. Санал зурнэ-далдамдин, санал ашукъдин, санал тамададинни тостарин сесер ала. Күрелди, лезги чалан дестедин халкъарин дүстүрли къанажагъулувал лишанламишава са зурба майдандыз элкъвенва къадим Ахцегъар! Ширин авазринни шиш-кабабрин атиради инсанрин кефияр мадни күмбәрзава. Ахцегъвирини ағъзурралди ахмиш хъантайвай мугъманри сада-садаз халкъдин рульдин сувар мубаракзава...

Гъа са вахтунда сядын цүдаз Гъурун къамун майдандал Ахцегъ муниципалитетдин регьбер Осман Абдулкеримова, вилик-кыликтар квай касарини РДК-дин гъевескар артистри иситла, ниси, фу, ширинлухар газа ва зурнэ-далдамдалди багъя мугъманар къаршиламишава. Пионерри суварин оргкомитетдин председатель, “Дербент шегъер” округдин кыл Имам Яраглиев, Мусафенди Велимурадов, РД-дин Халкъдин Собранидин депутатар тир Назим Апаев, Сафидин Мурсалов, Гъамидуллаев Мегъамедов, Кыблепатан Дагъустандин районринни шеңгъерин кылариз цыквер гузва. Инал табриклийни къулерилай къулухъ машинирин циргэй раж-центр галайвал рекье гъатава. Лезгийрин культурадинни искустводин ивирадар-девлет къалурзавай милли майданрилай, музейрилай, выставкайрилай ҹар илиттә, багъя мугъманар ва жемят Шарвилидин гъульнур рульдиз икрамун патал Келез хивел хаж жезва.

Цинин суварин лишанлу краирикай сад Ахцегъя Джордж ва Дебернаридин гъилин тагъ алай муль, вич эцигайдалай инихъ 100 йис алатаилья, реконструкция хъувуна, ачухун,

келдайбурун залда Азербайджандин "Алам" журналдин "Марвар" тівар алай питобъединенидин реңбер, шаир Гульалий-рин Айвара чадин жегыл шаирриз "мастер класс" гүн хана...

Сядын садаз халкъ В.Эмирован ял ядай бағыдиз - суварин кылини мәрекат күрмишнавай чадал - ківат! хъజезва. Официальный митингдин ва гала-концертдин тамададин теклифдалди жемятди пудра эверуналди суварин төгъерда бөзетмишнавай чехи сөгнедал дәвидин партал алай ван гъиле зурба тур авай Шарвили пагъливан (адан ролда и сеферда лезгийрин госмуздрамтеатрдин актёр Руслан Пирвердиев күгуъвана) пайда жезва. Халкъдин рұғыр, къанажағы уяхарзаяв адан эверуни гъич садни къайгъусуз тазвач:

Викегъ хъухъ күн, къегъал хъухъ күн!
Шикаятар күз я, эллэр?
 Лезги чилел хъурай даим манидин ван, мелни меҳъер!
 Зи мурад я: күн кылелай кими тахъуй ачук цавар!
 Цүк акъудна алаан хъурай күн авадан баҳча, бағълар!
 Яшамиши хъухъ суза квачиз, садалайни жемир ажуз,
 Шарвили күн күмекдиз къөз гъазур я гъар са ҹавуз.
 Зи лезги халкъ, зи хай халкъ, мағълуб ая ягъи душман,
 Жуван чилин иеси хъухъ, хкаж виниз женгин пайдах!

Суварин митинг ачухун патал сөгнедал Ахцең райондин реңбер Осман Магъмудович АБДУЛКЕРИМОВАЗ теклифзава:

- Гүйретлу Ахцеңин жемят, мугъманар! - райондин руководстводин, собраницын депутаттин патай Республикадин дережадин гъакимар ва суварин тешкилатчырын иштиракия, гъакъл и сувар раиж ийизвай СМИ-рин векилар табиқна хизэ, - халкъдин къагъриманвилин "Шарвили" эпосдин сувар халкъдин терефдар Шарвилидин ватанда - къадим Ахцең шеңберда къиле тухун пара хъсан адетдиз элкъенва. Суварин кылини фикир Дагъустандин стха халкъар хъсан крарап туламишун, милли тарих ва культура, адетар хүн, жегылар ватан-пересвилин руғьдаллаз тербияламишун я. Гъавиляй "Шарвили" эпосдин сувар са лезгийрин вай, Дагъустандин вири миллитрин умумиди хъанва. Ада чаз яшайишдинни экономикадин, культурадинни зәдә ахлакъдин месәләяр ғылъдай, садасадавай хъсан тәжириба къачудай мумкинал гузва. РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова тъар са районда милли адәтринни культурадин махсус центрәр ачухуналди акъалтձавай не- сил дүз тәрбияламишун диктөт гузвойди аннамиштла, "Шарвили" эпосдин суварини гъа мураддиз күллугъязва. "Шарвили" эпосдин сувар тешкилүнүн кыл күтур чи рагметлу алим Ағъед Ағъяеваз ван дәнир күнчурмайшай гъуруметлу Имам Яралievaz баркалла!

Вири ківачел ақъвазна, гимн тамамарайдалай күлүхъ, райондин вири кітептән агалкүнрай ва жөйилар ватан-пересар яз тәрбияламишунай ада мергъяматлувилин "Просвещение" фондунин президент М.А.Абдулкеримоваз, ватан-перес карчияр тир Н.Г.Газалиеваз, А.Н.Палчаеваз, Ж.Э.Пашаеваз, Ж.Д.Сулеймановаз, Ю.М.Мегъамедхановаз Ахцең муниципалитетдин гүйретдин грамотаяр гана.

Тайра Мегъамовади Ахцеңин гимндин элкъенвай "Ахцеңъар" мани тамамарайдалай күлүхъ сөгнедал суварин оргкомитетдин председатель Имам Музамудинович ЯРАЛИЕВ эквична. Вичин ва оргкомитетдин патай сувар мубарак авунин хүш келимайрихъ галаз санал ада чун гъаҳ гүй чехи халкъ ва "Шарвили" эпос - лезгийрин виридалайни зурба сувар тирди кейдна. Им чи халкъдин садивилин, тарихдихъ чин элкъурунин, гележедихъ иннамишвилин сувар я. Ада чи тарих, игит рухвайр риккел хизива ва чун абуруз лайихлу тирди къалорзава, ватан-пересевал ва бубайрин баркаллу карири ваталувал лишанламишава. 2000-йисни кваз 16-йисуз ам гъахтынди хъана ва гъамишалугъ амукъда. Алай вахтунда чи халкъдин вири ақъвазнавай виридалайни чехи месәләйрикай сад дидед чал хүн я. Чна гъамиша чи чал, чил, тарих хвена ва гилани худа. "Шарвили" чна Дагъустандин вири халкъарин суварни яз гысабзава ва, акъвазайвал, ина чи вири халкъарин векилри иштиракзава. Сағърай Ахцеңин жемят, чи эпосдин сувариз вафалувал хүзүзий Кыблепатан Дагъустан, сағърай Дағъустандин халкъарин стхавални дуствал!

Ахпа ада хай хуруын тарихдинни культурадин адетріз вафалувал къалорунын "Күрүшрин сес" газетдин редакциядыв, халкъдин культурадин ирс хүнин къалах тешкилүнай "Күрредин ярар" центрдин колективдив, халкъдин иктиярарни иктияжар хұз алахъунай ФЛНК-дин Президент Ариф Пашаевич КЕРИМОВАН векилдив, Дағъустандин лингвистика вири тухунник пай кутунай алим Фаида Абубакаровна ГъАНИЕВАДИВ, спортдин рекъяр чехи агалкүнрай - кикбоксингдай дүньядин ва Европадин чемпион Рагым Мусабиевич АЛИЕВАВ ва 2015-йисуз Бакуда кылеле фейи Европадин күгүнүнин чемпион Радик Велединович ИСАЕВАВ "Шарвилидин" эпосдин премияри гъуруметдин грамотаяр вахкана.

Гаф Кыблепатан Дағъустанда Республикадин реңбердин векил Мусафенді ВЕЛИМУРАДОВАЗ гузва. Вичин патай халкъ табрик авурдалай күлүхъ ада суварин иштиракчырыз РД-дин Кыл Абдулатипов Рамазан Гъажимуродови-чан чар кіленна: "Гүйретмәт ахцеңвияр, дағъустанвияр! Ци 16-сефеда Ахцеңин ватан-перес чилел - Шарвили пагъливандин ватанда - лезгийрин игитвилин "Шарвили" эпосдин сувар къиле физва. "Шарвили" - им дүньяда лап къадим эпоскай сад я. Ада халкъдиз, ватандиз күллугъуниз эверзава. Халкъди Шарвилидалди вичин къегъал рухвайрин квастар, чехи, пак фикирарни кылихар къалорзава. Халкъдин

милли къанажағыувал арадал гүнин, халкъ сад ва хъсан крарап туламишунин карда эпосдин роль екеди я. И жигъетдай лезгийрин "Шарвили" эпосни зурбади я. Дағъустандин, вири Россиядин, дүньядин девлет тир "Шарвили" эпосди лезги ва Дағъустандин фольклор, литература, искусство вирил тухуниз, Дағъустандин халкъарин дүстүрлил алакъяр мягъемарунис еке таъсирзава. Иисар, асирап, несилар къвез алатда, абур масадбуру эвзэда, амма лезги эпосдин пагъливан Шарвили ватандиз вафалувилин гимн, къагъри-манвилинни жүртәлүвилин лишан яз амукъда.

Гүйретлу дустар, квезд и сувар мубаракрай! Күн рұғыр-дизни беденди Шарвили хъиз къуватлу хъурай!

Машгүр конферансы Ярагъмед Ярагъмедова малумариз, сөгнене нубат-нубатдалди "лезги мани-макъамдин гъетерин" иктиярда гъатзава. Дербент шеңбердин күльлерин "Гүнеш" ансамбль, Тамила Хидировадин, Бакудин госфилармомиядин артист Ришад Ибрағимован, Москвадай хтанвай Камила Мамедовадин, Гульмира Алиевадин ва бажарагълы маса устадрин маниярни күльдер жемятди иллаки гурлу капаралди къабулна.

Эпосдин суварикай чна адан бязи иштиракчырин фикирарни чирна:

Гъажи АБДУРАГЫМОС, алим, "Кавказская Албания - Лезгистан" ктабдин автор: - Чун, лезгияр, девлеттурау дерин тарих авай халкъ тирди "Шарвили" эпос хъуни тестиқарзава. Амма, гъайиф хы, чаз чи тарих гъеле чизвач. Гъа "Шарвилидин" суварин, руғьдин таъсирдик кваз гележегда археологиядин, этнографиядин, чалан ва тарихдин илимрал риккливай машгүл хъана, чаз чун вужар ятла чир хъийидай алимар пайда жеридахъ зун умудлуда.

Ярали ЯРАЛИЕВ, лезги чалан сирер ачухазавай машгүр алимы: - "Шарвили" эпос авай къадим лезги халкъдин, ағъзур иисарин къатарай атана чав агақнавай зурба лезги чалан векил хүн за дамаҳазава. Лезги чалал рахун, къынин, ам хүн гъар са лезгидин намусдин кар хъана къланда.

Ризван РИЗВАНОВ, алим, шаир, публицист: - "Шарвили" эпос са сувар лезгийрин дамах я. Къе Ахцеңиз Шарвилидин тъварцел күд патай атаван касар дүшүшүндүр түш. Абуру сада-садаз чин риккел гафар лугузыва, фикирар сад жезва, лезги ацукун-къарагъунин чешнелу рафтавилер къалорзава. Нетижека чи кратни вирил фида. И суварай чаз лезгийри чехибуруз ийизвай гъурумет, камаллу чехибуру жегъилориз гузвой насыгъат, тарихдин тарсар умумырда гъынк ишлемишина къланзатватла аквазва.

Фейзудин НАГЫЕВ, алим, шаир, публицист: - Каспий гъуль, Къавкъаз дагълар, "Лезгинка" къуль хътин милли яржарихъ галаз санал чаз 2500-3000-йисан тарих авай "Шарвили" эпос хъун халкъдин къилин винизвал я, вучиз лагъайтла дүньяда къадим эпосар авай халкъар гъилин түпшаралди гысабиз жеда. "Шарвили" эпос жегылар ватан-пересвилин руғьдаллаз тәрбияламишавай хъсан алат я. И сувар маддни вири тухун патал "Шарвили" вири Лезгистанда къекүрна къланда.

Майрудин БАБАХАНОВ, шаир, публицист, С.Стальский райондин информациядин отделдин начальник: - Им чун сада-сад муквувай чирзавай, халкъ сад ийизвай зурба сувар я. Адаз талуқ яз, и муквва чна Къасумхүрел гамаринни халичайрин сувар, са жерге маса серенжемар къиле тухвани. "Шарвилидин" суварин ери, тәрбиядин мана-метлеб маддни артухарун патал дегишвили күтүртла хъсан я. Сувар вични В.Эмирован багъда суарал вай, са маса хъсан чакда тухуз хъанайтла ажеб тир.

Эйзудин САЙДУМОВ, муаллимвилин зегъметдин ветеран, шаир: - "Шарвили" эпос - им чаз, лезгийриз сад хъхън, къуватлу хъхън патал Аллагъ-Таалади ачухнавай зурба рехъ я. И кардин гъавурда аваз суварин кыл къунвай Имам Яралievни адан күмекчияр ва, гъелбетда, и месәләяр вири дүньяядиз раих ийизвай мухбирап сагърай!

Суварин мәрекатар нянин сядын күльдәз Келез хивяй цавуз гужлу фейерверкар ягъуналди акъалтна. Къилинди, къвед-пуд йикъян къене суварин ағъзурралди иштиракчыр ина хъсандин ялана, къуватар къватна, развилиләрди ва сағъсаламатдиз чеб яшамиш жезвай чакриз реккес гъат хъувуна.

Кавха Сафинат

ЮБИЛЕЙ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Обществода дагъви дишегълидин гъл-ну-
фуз вири девирра сад хъайиди туш. Совет-
рин власти дагъви дишегълидиз, итимрихъ-
галаз сад хъиз, еке азадвилерни ихтиярар
ва чин тъбии бажарасть ачуудай мумкинви-
лер гана. Кылди къачуртла, Ахцегърин чеш-
нелу мектеб акъалттарай пара рушар вири
улькведиз, ъьтта дульнъядизни машъур хъа-
на. Ихтилат кватай чкадални чин рекъерай

Сафинат Гъажиева ва адсан руш
Эльмира

Дагъустанда лап сифтебур хъайи зурба ма-
нидар Рагъимат Гъажиевадин, балерина
Алла Жалиловадин, киноактриса Сефият
Аскаровадин, духтур Къемер Палчаевадин,
композитор Эльза Ибрагимовадин, худож-
ник Сияра Межидовадин, Зегъметдин Игит
Саимат Ферзалиевадин, Дагъустанда яшай-
ишдин рекъяй министрар хъайи Латифа Ке-
римовадинни Гульсемен Гъамидовадин,
ССР-дин Верховный Советдин депутатар
хъайи Гульханум Султановадинни Магъият
Макатовадин... тварар рикъел хин. Къе ви-
чикай ихтилат физвай Сафинат ГъАЖИЕ-
ВАНИ абурун жергедай я.

Сафинат Бадрудиновна 1905-йисан 10-августдиз Ахцегъя Бакудин фяледин хи-
занда дидедиз хъана ва 1965-йисан 10-ав-
густдиз, вичин 60 йис тамам хъайи юкъуз,
Ахцегъя меҳъерин межлисдик чамрахъни
сусахъ галаз къуль авурдалай къулухъ рагъ-
метдиз фена. Гъилевай 10-августдиз
багърий адан 110 йисан юбилей къейдза-
ва. 1953-1963 лагъай 10-августдиз
Сафинат Бадрудиновна Ахцегърин ху-
рун Советдин председательвиле къва-
лахайвийял халкъдин арада адал "Кавха
Сафинат" твар ақалтла. Ахцегърин, мум-
кин я, Дагъустандин тарихдани дагъви ди-
шегълидик хурун кавха сифте яз хъа-
ней жеди.

Ахцегърин мектеб "вадралди" акъалттарай 16 йисан яшда авай комсомол рушал
1921-йисиз ина сифте яз ачуунавай аялрин
бахчадин заведуючийвал ихтибарзава. Са
къадар вахтунда къвалихна, ам Москвада
Рагъэкъечдай патан зегъметчийринг Ком-
мунистический университетда (КУТВ) мед-
сестраяр гъазурдай отделенидик экчина.
Гъа са вахтунда ана Н. Крупскаядин гъилик
дишегъли рэгъберар гъазурдай курсарни
акъалтларна. Москвадин нуфузлу вуз къу-
тияй пешекар Дагъустандин руководство-
ди дишегълийринг арада таблигъят геън-
шарун патал Хунзахиз. Къасумхурел ре-
къе твазва.

Ахцегъя диде-бубадал кыл чугваз рух-
сатдиз хтай рушас Гъажиев Ражабалидиз
гъульуз фин къисмет хъана. Са къадар бер-
дилай хизан Махачкъаладиз хквэза ва ана
Сафинат ВКП (б)-дин обкомда дагъви ди-
шегълийринг галаз къвалихдай отделдин за-
ведуючийвиле, гъульузлай Дагпромсоюз-
да, Наркомздравда жавабдар къуллугъар их-
тибарзава. Гъа са вахтунда датана вичин чир-
вилер хкжиз алахъздавай ада медицинадин,
культурадин ва педагогикадин хилерай мах-
сус курсарни къел хъувуна.

Хъсан буй-бухах, суй авай, гъиле къур-
гъар са кар агалкъунралди бажармишиз
алақъдай пешекар ташкилатчи дагъви та-
ват Махачкъаладин III Интернационалдин
тъварничъя галай парталар цвадай фабри-
кадин директорвиле тайнарна. 1941-йисиз
фашизмдин Германияди чи улькведал ве-
тъяна. Фронтовикар дядедин махсус партал-
далди тъминарунн игтияж авай четин
макъамда вишералди дагъви рушар къва-
лахал къабулунин, абурукай са курув вах-
тунда гъалардай, парчаяр храдай, парталар
хкатдай ва цвадай хъсан пешекарар гъа-
зурунин карда Сафинатан ташкилатчи-
линни рэгъбервиле бажарасть иллаки ачу
хъезва.

1943-йисиз гъуль Ражабали Ахцегъиз
райздраввиле ва больницадин къилин ду-
хутривле рекъе хтуникиди адахъ галаз пуд аял
галай Сафинатни, фабрикадин къвалих тұна,
хквэза. А чавуз Ахцегърин райбольницацдин
коллективди къунши Рутул, Докъузпара, Къу-
рагъ районприн жемятризни къуллугъиз, пе-
шекар дуихтурин къитвал гъиссазвай. Их-
тин шартларда юкъван пешекарвиле образо-
вание авай Сафинатакай гъульуз еке күм-
ек жезва. Ада хушуналди вичин хивез гъат-
та чкадал медсестраярни фельдшерар гъа-
зурунин везифаляр къачузва.

1944-1951-йисара Сафинат Бадрудинов-
на Ахцегъ райподин председателдин, 1951-
1953-йисара КПСС-дин Ахцегъ райкомдин
культурадин отделдин заведуючийдин къул-
лугърал хъана. Дядедин ва адалай гъульуз-
нин акъалттай четин ва дар 10-йисара ихтия-
ж жавабдар къуллугъар бажармишун асант
тушир. Итимар дядедин тухванвай, вири къва-
лахар дишегълийринг яшлубурун ва аял-
рин хиве гъатнавай, жемят каша гъелекзайв.
Фронтдай саки гъар юкъуз пуд пиплен ясдин
чарар хквэзвай, базарда фахъни къелхъ,
нафтадихъни запундихъ яргын нубатар га-
лай. Амма асландин рикъл-жигер авай дишегъ-
лиди и месэлайрай акъалттай жуэртлувиле-
леди ва намуслувиле къиль акъудна. ВКП
(б)-дин Ахцегъ райкомдин 1-секретарь
Абдулмуталиб Садикован рэгъбервилек
кваз, ийф-югъ талгъана къвалихиз, зегъмет-
дал къабил вири жемят хурунин майшат-
дин производстводални культурадин месэлай-
рал желб ийиз, адалай жемят чин къув-
атрихъ инанмишариз, руғыламишиз, күр-
релди, кашай акъудиз алакъна. Ахцегъа ки-
нодин, театрдин, библиотекайрин, тъар жу-
ре суваррин къвалихар активамиш хъунни
га вахтунал аталтзава.

Чкадин Советдин депутатар хъядай сеч-
кийра магъледин агъсакъаларин теклифдал-
ди Сафинат Бадрудиновнадини вичин кан-
дидатура эцигзава. Халкъди рэйсадвилел-
ди сесер гана, хурунин Советдин депутат
хъайи адан хиве ташкиллувиле сифте сес-
сидал Ахцегърин хурунин Советдин пред-
седателвиле везифаляр твазва. Эхъ, дагъ-
ви дишегълидай хурунин рэгъбервиле - къав-
хавиле жавабдар къуллугъ, вичин халкъди
seser гуналди ихтибар авун Ахцегърин та-
рихда икъван гагъда тахъя кар тир. Къилел
итимни аламачиз (Ражабали 1954-йисиз 53
йисан яшда аваз рагъметдиз фена) 4 аядин
диде Сафината ажузвална. Халкъдин ихти-
бардиз вафалувал къалурун патал вичин
вири къуват, чирвал, тәжриба хайи халкъдин
яшайишдини культурадин месэлайр гъялу-
нал желбна.

Рагъимат Гъажиева, Зигъир Гъажибеков,
Сафинат Гъажиева. 0ктябрь 1960-йис

Яшлу инсанрин рикъел аламайвал, гъар
юкъуз экуннахъ фад, къуллугъчир къала-
хал къведалди гъеле 2-3 сят амаз, Кавха Са-
финат вичин күмекчини галаз Ахцегърин къ-
чайра, багълара къекъедай, къаналрал,
майданрал, базардал къиль чугвадай, жемят-
дихъ галаз гурунш жедай. "Михъвал - им
чи сагъламвилинни меденивилин бине я!" лу-
гъуз, депутатар магълейрани гъяятра къе-
къуриз, къилин фикир, хурунин сангигиен-
дин месэлайриз гудай. Вири кими-эксик ви-
чин вилералди акуна, карандашдиз къачур-
далай къулухъ кабинетдиз хтана, абур къе-
тливиле арадай акъудунив эгечдай. Гъар
са кардив гъавурда аваз, гъахъ газ ва лав-
тъя тахъана эгечдайвиле адан чина акъваз-
дай, я гафунал гаф эцигдай кас жедачир. Къе-
ттен гъурумт авунин лишан яз, яшлу итим-
рини адаз къилелай хуттунна салам гудай,
жегъилири чеб ички хъвана, гъиле planlups аваз
адаз къалурдачир.

"Инсанрин гъал-агъвал, регъятвиле
артух жердавай (виликдай чна са къуру
фаҳз зегъмет чугвадай), гъар са месэла
къвердавай хъсан хъана къали чкадал,
гъайиф хъи, писвилхъ дегиши жезва. Еке
месэлайрикай лугъудач, гилан кавхайри-
вай гъатта са нехир ташкилна, дагъдиз акъу-
диз жезвач: хурунин малар къучайрани зи-
янра ава...", - гъахълудаказ алава хъийиз-
ва агъсакъалри.

Халис инсандин вичелай и чилел аквадай
хътин лайиху са кар-гел тада, невеириз
дүзү рехъ-чешне хъун, абуру бубайрин
баркаллу ирс давамарун патал. Сафинат ва
Ражабали Гъажиеви халкъ патал хийирлу
пара кариҳз галаз санал чин 4 веледни
обществодиз менфятлубур яз тербияла-
мишна, абуруз къилин образование гана.
Хайи халкъдиз вафалудаказ къуллугъздавай
абуруз тъварар къан: муаллимвиле зегъ-
метдин ветеран Эльмира, медицинадин
илимрин докторвиле дережадив агаъай
Гульханум, филологиядин рекъяй аспира-
нтура къелна, Тифлисдин вузда муалливал
ийизвай Эмма ва Ахцегъа гъукуматдин
идарайра жавабдар къуллугъар авур Аб-
дулмуталиб. Гила метрерал атанвай хуту-
лтулприн цийи несил бубайрин баркаллу
крааралди тербияламишдавай абуруз бар-
калла!

Эхирдай заз вичин лайиху дидедикай и
макъала къинин хъсан теклиф гайи Эльми-
ра Гъажибековадиз сағърай лугъуз къланза.
Сафинат Бадрудиновнадини чна мад сефер-
да рагъмет гъизва. Гъакъильтадини, несил-
рин рикъел аламай къван дөвирда инсан къен-
вач.

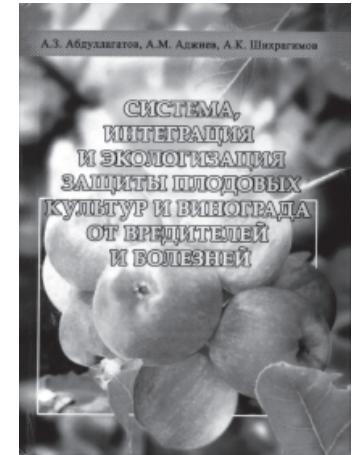
**Алимри теклифзава
Гележег
фикирда аваз**

Жамиля ГЬАСАНОВА

"Дагъустан-Илим" чапханада
алай ийисуз "Система, интеграция
и экологизация защиты плодовых
культур и винограда от вредителей
и болезней" тъвар алай ктаб чагдай
акъатнава. Адан авторар А.З. АБ-
ДУЛЛАГАТОВ - биологияндик илим-
рин кандидат, А.М. АДЖИЕВ - ху-
рун майшатдин илимрин доктор
ва вичи газа РД-дин хурунин
майшатдин министерства къилин
агроном яз, совхоздин директор
виле, гъульузлай набататар
хурунин рекъяй республикадин стан-
циядин лабораториядин заведую-
щийвиле къуллугъ авур, Дагъустан-
дин тъбиат хурунин рекъяй лайиху
работник А.К. ШИХРАГИМОВ я.

Ктабда авторри чи республика-
да емишрин багълар ва узъумлух-
ар хурунин абурухъ дүзү гел-
къунын къвалихдик сүльбетзава.

Ктабдин сифте къиле къейдза-
войвал, Дагъустандин тъбиатдин
шартлар лап кутугай хъультулбур
хурунин килигна, ина жуъреба-жур-
ре набататар экъечизава, емишар,
ципицлар битмишарунал машгъул
жезва. Чкадин ағылайри газа йи-
сарин тәжриба яз емишрин къимет-

лу са къадар сортар арадал гъанва.
Абуруз чеб шекер артух хурун, ширилвиле, атирулвиле гъалтала
машгъур хъанвай машмаш-
рин "Шиндахлан", шефтерприн "Хад-
дуссамат", ичерин "Ахцегърин Ра-
нет", пинийрин "Хъипи дрогана" са
къадар маса сортар ақатзава.

Иллаки багъманчивал виликтү-
хунал гъалтала Дагъустан 1980-
1990-йисара чи улкведа вилик-
къилик квай республикайрикай сад-
тири. Гъайиф хъи, 1990-йисалай гуль-
гуниздиг багъманчивилини бустан-
чивилин гъерекат зайдиф жез, яр-
емишдин къелемар қазвай чилеп-
рин къадар лап тъмил жез эгечина.

2002-йисалай хурунин майшат-
дин и хилез мад цийи къилелай
фикир хуз эгечина. 2005-йисалай
2010-йисалай къведалди 15 ағызур гек-
тардин къадарда чилер къачел ах-
къалдарунин къвалихна гъилье хъуна.

Үзъумчывал лагъайтла, Дагъуст-
тандын газа вилик физ, газа ақваз жез
хъана. Алай вахтунда мад үзъум-
чывилин хилез фикир хуз эгечина.

Ктабдин авторри къейдза-
войвал, хурунин майшатда үзъумчи-
вилин, багъманчивилин къвалихар
вилик фин патал зиянкар гъашарат-
рихъ галаз женг чугунин кардиз
артух фикир гунин чарасувал ава.

Авторри ктаб неинки къилдин
пешекарриз талукъарнава, адан
чинар ахъяна вил вегъейла, къен-
вай чал ахтармишайла, ихтиян
къиметлу зегъмет хурунин май-
шатдал рикъел аламай къван дөвирда инсан къен-
вач.

Сабурдихъни сергъят ава

Роман ИСАЕВ

Алай йисан 9-майдиз чи уълкведи фашистрин Германыдин винел гъалиб хъайдалай инихъ 70 йис тамам хъунин чехи сувар къейдна. Гъар са чакада: шегъерра, районра, хъвера зурба шадвилер, мярекатар кылие тухвана. Амма, гъайиф хъи, суварин шадвилер, мярекатар чи Филиперин хъре яргъалди давам хъанач. Чи шадвилер Мегъарамдхурун чехибуру пашманвилериз элкъурна.

Бес чи шадвилер пашманвилериз элкъурнун себеб вуч я? Чун виликан дагъдин хъроян арандиз "Самурский" совхоздиз күч хъана 50 йис тамам жезва. Чи хуърун жемятди инихи гъа виликан дагъдин хъре хъиз зегъмет чуугуна. Къвал-югъ эцигна. Совхозди 300 гектарда уъзумлухар кутуна, рабочийри магъсулар цадай чилер къйдадиз гъана: кул-кусдикай, цацарикай, къараткенрикай, къванирекай михъна. Чун күч хъайи вахтунда совхозда векъин уърьышрилай къараткенар, къалгъанар экъечнавай чакар газф авай. Къурелди къвалахна галатун тийижиз. "Самурский" совхоз гъамиша республикадин Гъуърметдин доскада хъана.

Исятда Филиперин хъре Мегъарамдхурун районда лап гъурчег хърерикай сад я. Культурадин дворец, юкъван школа, библиотека, хуърун администрациядин контора, къир цанвай къучеяр ва икъ мад. Жемят чипин, гъакъни майишатдин кеспийрал алахънавай. Амма, гъгульялар шаддардай, къалахдик ашкъи кутадай къвалахар яргъалди давам хъанач. Социализмдин уълкве чукъурна, дарбадагъна. Социализм вагъши капитализмдиз элкъурна.

Виликан "Самурский" совхоз амайла чахъ гъардахъ са гектар чил авай. Садбуру багъларни, саларни кутунвай, садбуру векъ язвай. Совхоздиз чиа чилин налогни гузтай. Совхоз барбатына, совхоздин мал-девлет гъам совхоздин, гъам райондин кылевайбуру тарашина къутъягна. Социализмдин девирда райондин чехибур мукъвалил-мукъвалил хуъръуз къведай, жемятдихъ галаз таниш жедай, халкъдихъ галаз санал лазим тир месэлэяр гъялдай, арза-ферзедиз килигдай... Гъайиф, гъайиф! За рикъет Зара Латифова хквэзва. И дишегъли Мегъарамдхурун районкомдик председатель тир. Ам нубатдин сеферда чи хуъръуз мульман хъана. Ада халкъдихъ галаз собрание тухвана. Чи дагъдин хуърун чилер даргийриз вахчуз къланзай. Зара Латифовади и кар къабулначир.

Бес гила?! Гила чи райондин кылие авай Фарид Альмедова чи жемятдин гвай чилер вахчуна Салманхан Ба-баев лугъудай бизнесмендиз маса гузва. 548 гектар чил. Ина уъзумар цадалда. Къурелди, гимичияр гимирадай акъудзая. Бес хуъре са гектар чилни тахъйла чун гъикъ яшамиш жеда? Виликай чахъ хиперни авай. Гила хиперни амач. Нек гудай са кални тахъйла чна вучда? Винидихъ за лагъайвал, чи хуърунбуру совхоздин чилер къарраткен цацарикай, къалгъанрикай михъна, ишлемишдай къйдадиз гъана. Гила райондин чехида и чилер чавай вахчузва. Гъатта вахчунча лагъйтлани жеда. Саки цүд юкъуз къван чна хуъре митингар, собранияр тухвана, 300 кас райондин фена. Эхирни, райондин чехибур чи хуъръуз атана. Клубда чехи мярекат кылие фена. Ина ада жемятдин вилик чав чилер гумукъдайвал ийида лагъана гафана.

Хуъре зегъметдин ветеранар, инвалидар, лап яшлу инсанар, азарлуюяр яшамиш жезва. Гъич пенсияни текъвэзвай, ийида кар-кеспи авачир, са къас фаз чара ийизвай инсанар. Хейлинбур пата-къерехдиз фенва ва мадни фида. Исятда пата-къерехда яшамиш жезвай дагъустан-вийрикай виридалайни лезгигэр газф хъанва. Динж кацкулавай юзадач лугъузва бубайрин мисалди, кар-кеспи тахъйла, чкадал яшамиш жедай мумкинвал тахъйла кесиб лезгигэр вучда? Са мал хъдай чил вахчузва. Чаз түүн гузтай Диде-чил вахчузва.

Виридалай Диде багъя я. Бес Диде-чил вахчурла чун киска акъваздани? Пака чи къвалерни вахчун мумкин я. Исятда яшамиш жедай къвалер эцигдай чилни жегъилриз гузвач. Гъакъ хейлин чилерин иесивал ийизва маса инсанри. Чна вучда? Чун гъикъ яшамиш жеда, чна аялар гъикъ хъдай? И ва са къадар маса суалри чун секинсуз ийизва. Дагъустандин Кылизни, Президент Путиназни, Генеральный прокурордизни, гъакъ маса касаризни чна арзаяр хънева. Гъакъ секиндиз акъвазнавач, секиндиз акъвазиз жедай кар им туш. Ивияр экъичун, къал-макъал арадал атун мумкин я.

Тарих рикъет ххин. Къунши хърерни часпарар чуриз чи хуърун чилер чинбур чи лугъуз алахънай, гъатта къал-макъалризни акътаят вахтар. Түркверни, арабарни чи хуъръуз гъахънай. Абурузни чи чилер къланзай, хуъре агъвал ийиз къланзай. Бубайри са чиб чил патал женг чуугуна. Къе чи чилер райондин чехида маса касарин гъиле тваз къланзая.

"Лезги газетдин" къилин редактор! Чи Филиперин хуъре къве агъзурдалай газф инсанар яшамиш жезва. И макъала жемятдин талабуналди кхъейди я. Са къайгъу чуугу.

Вуж гъахъ я, вуж - батПул?

Жасмина САИДОВА

"Лезги газетдин" галаз яргъал ийсара сих алакъяр хвейи чи мухбир разгъметлу Роман Исаеван рикъин эхиримжи гъарай хъайи "Сабурдихъни сергъят ава" макъаладин гелевас зун и мукъвара Мегъарамдхурун райондин Цийи Филиперин хуъръуз фена. Роман Исаевахъ галаз ихтилатар ийиз агаънатлани, макъала ахтармишдади ам разгъметдиз фена. Гъанис килигна, за ада гъайи делилар къилди-къилди гъилелай ийида, месэла жуваз акурвал лугъуда.

Эгер и хуъре са касди я райондин газет кхъязвайди, чаз а малумат та-кун тажуб жедай кар туш. Бес чаз, администрациядиз и кардикай виликамаз хабар гун лазим тушири? - наразивалазва хуърун кавхади.

Чахъ амайди са чил я

"Советрин девир ва адахъ галаз общественный майишатар чкайдалай къулухъ амай вири хърерин чилер пай-паярна, инихъ-анихъ ийидайла, Филиперин чипин чилерив са касни агудайди туш, чил гъа авай гъалда аваз хъвейди я", - лагъанай заз аниз фидалди къунши хъроян тир са та-нишди. Дугъриданы, арандин Филиперин асуул девлет мублагъ чилер я. Амма и хуърухъ, амай маса газф хуърериз авачир, гафунал сад тир къеви жемят ва чакадин администрациядин къилени хчи рикъ авай кавха хъуни, ам амайбурун арадай хкатна къалурзана.

Дуъз лагъайтла, хуърун администрациядиз къилди хабар тагунин себеб вуч ятла, зун РД-дин государстводин эменини идара ийидай министрдин заместитель Сурхай Сурхава-х галаз сүзъбет авурдалай къулухъ гъавурда акуна.

"Абурун чилер райондин администрацияди маса гун законлу кар я.

Вучиз лагъайтла, и хуърун, чипин мул-дундук къулухъ гъавурда акуна.

Дуъз лагъайтла, алай йисан сифте къилелай Филиперин мулкуник акатавай 548 гектар чил вич лезги ятлани, и хуърунвияр патал чаради тир варлар касдиз - карчидиз маса ганва. Ада и чилел ципицлухъ кутадайвал я. Гъа и карди филиевийрин ахвар квадарна са шумуд варз я. Абурун чилерик хуъкур тавун къетидаказ истемишава. "Эгер чав чи чилер вахкун таврутла, чна гъар жуъредин аксивилин серенжемар къабулда, гъатта иви экъичунилайни чна гъил къачудач. Вучиз лагъайтла, чахъ амайди са чил я", - лугъузва жемятди.

Законлу кар я

- Кар ана ава хъи, - сүзъбетзава заз хуърун администрациядин къиль Абдулмалик Эмирғамзаева, - чаз чи чилер гъеле зур йисан вилик маса ганвайдакай гъич хабарни авачир. Са юкъуз атана чи хуърунвидин багъдиз трактор гъахъйла, ада анагар дуъзарунин къвалахъ гъиле къурла, ахпа чаз виридаш и кардикай хабар хънай. Малум хвайивал, бизнесмендиз маса ганвай чилер жемятдин гъелле 90-йисарилай ишлемишавай, жуъунара яна агалнавай 80-100 гектардив агаъна чилерни акатнава. Гъелбетда, жемят и карди ажуула-мишнава.

А.Эмирғамзаева гъавурда тваз-вайвал, чилер райондин администрацияди гъеле аллатай йисан 29-но-

ябрдиз малумарай ва 30-декабрдиз тухун лазим тир, гъакъикъатда лагъайтла 29-декабрдиз кылы тухвай аукциондилай цийи иесидиз маса ганва. Тыа са вахтунда "Мегъарамдхурун район" МО-дин къиль Фарид Альмедова лугъузвалай, аукцион тухувайдакай виликамаз са шумуд се-ферда хабар гайиди я ва и кардикай малуматар райондин газетдани, сайтдани ава.

- Чи хуъре са касди я райондин газет кхъязвайди, чаз а малумат та-кун тажуб жедай кар туш. Бес чаз, администрациядиз и кардикай виликамаз хабар гун лазим тушири? - наразивалазва хуърун кавхади.

- Филиевийри чухсагъуль лугъурай, закоңсуздакас къур и чилер чипив икъван чавалди тунай. Эгер зи-ви лугъуз эгчайтла, а чилер Филиперин агаъндарди маса хърерин хусусиятдани хъайибур тир. Абурун чипин истемишава-х авуртла чууда филиевийри? - наразивалазва райондин муниципальны тешкилтдин зегъметдади хъенвай чил паталай атана чара касди вичинди я лагъана вахчун, залан техникалди вуна авур къалахдиз "klyp гун".

Еке къал-къиж арадал гъанвай чилер гъихтингур ятла килигун патал чунни чуълдиз рекье гъатна. Амай чакарикай завай лугъуз жедач, белки, анра маса гъалар ава жеди, амма заз акур чакаяр, асул гъисабдай векъин уърьушар тир. Инлай-анлай къелемар кутунвай участокарни тъалтавай. Яни, зун гъавурда гъатайвал, чехи пай чил гъакъ къатканва, инрай векъ язава жемятди (имни, гъельбет-

куник акатавай чилерин сергъятар тайинарнавач. И кар ийидалди, чилер райондин муниципальный тешкилтдин ихтиядра жезва ва адас абурун чудай ихтияри ава. Хърери чипин мулкарин сергъятар тайнарнавин къвалахъ фадлай авуна къланзайди тир - жагъурна къландай абурун финансар и кар авун патал. Бес маса хърерин администрацийривай и кар ийиз хънава эхир?" - лугъузва ада.

Са гафуналди, чил маса ганва. Инвестордиз. Лугъузвалай, адас Салмакун къерехда авай и мулкунан уъзумлухар кутадай фикир ава. Амма цийи иесидиз ганвай чилерик Филиперин администрациядин гъисабдади 100 гектар, Мегъарамдхурун райондин "Чилерин алакъайрин ва чилер ишлемишунин отдел" МКУ-дин директор Басир Исабегован делил-ралди лагъайтла, 40 гектар чил жемятди тирди фикирда къурла, и хуъре лап вижевай, Роман Исаеван чарче къенвайвал, Мегъарамдхурун райондин хърерин арада виридалайни гъурчеги жедай. Гъайиф хъи, гъакъикъат масад я: дөвир четинди, хуърунвийрин дуланажагъ усалди я лугъузватлани, чи хърера чилел та-мам къуватдалди зегъмет чуугваз къандайбур тек-бири амайди.

Райондин муниципалитетдин тъяхъ гъихтингди? Эхиримжи йисара вирина хъиз, Мегъарамдхурун райондани хусуси экономика къачале акъалдарунихъ элкъурнавай газф проекктар гъиле къунва. И проекктар уъмуърдиз къучурумишун патал сифтени-сифте пулдин таъватлар лазим я. Муниципалитеттихъ ихътин мумкинвилер авач. Гъанис килигна, и кардак инвесторар желбазва. Филиперин чилерик гъиле къунвайдини гъа ихътин проектикай сад я.

"Анжас са и проектдин сергъятра аваз филевийиз ківалахдин 300 чка арадал къведа. Идалайни гъейри, заз и хурун патав гвай чилерал - 40 гектардин майданда теплицайрин зурба комплекс эцигунин проектни гылле къдай фикир авайди я. Инани хурунвийиз ківалахдай чаяр жеда - абуру ківалаля масанихъ тифена виниз тир мажибар къачуда. И гафар за жемятдиз Филерин хурые гурунш хъайлани лагъанай. Ятланы, абуру чилер чипивай къакъудзазавайди хиз аквазва. Гъакъикъатда лагъайтла, вири ибур Филерин жемят паталди тушни? Бес и чилер авайвал турла хъсан жезвани?" - инанмишарзана Фарид Альмадова.

Көз малум я жеди, эхиримжи йисара улыкведин Гүкумат чилихъ галаз алакъалу месслайра къайда тваз алахъанава. Икъван чавалди вичик хукур тийизвай чилер хусиятидиз маса гүнин месэла, эхирни, гъализ башламишнава. Идалайни гъейри, чилерин месслада къайда тун улыкведи регионривай, республикади муниципалитетривай къетидаказ истемишава. Икъ, цийи закондин сергъятра аваз, улыкведин майданда авай вири чилер, чин тайинвални къалупна (хурун майшатдинбур яни, драматар эцигдайбур яни) кадастрин сад тир картада-сиягъда твазва. Икъ, улыкведин гъихътин хъайлитаны регионрай тир ағылайривай и карта ачухна, анай азад чилер жагъурна, маса къачудай ихтияр ганва. Чи республикада, малум хъайивал, и законди гъелег тамамдаказ ківалахазава, амма и месэла чинани тайинаравай мақсаддал мукъвал вахтунда агақдайдал шак алач. Республикадин Гүкуматда жезвай совещанийрал и месэла мукъвал-мукъвал хажуни хурун майшатдин тайинвал авай чилерин нетижалувал артухаруниз алай вахтунда еке фикир гузвойди тести-къарзана.

"Дағыстан патал и мессладин хцивал адакай ибарат яхы, республикадин мулкунин 5 миллион гектар чилер 86 процент чилер хурун майшатдин тайинвал авайбур я. Агрокомплексдин нетижалувал хажун сифтени-сифте и чилер авай гъалдайл аспу я. Официальный делирларди, 120 ағылайривай артух цадай чилер ишлемеш тийиз къатканва. Гъаниз килигна, республикадин Кыли къейдзана хы, республикада цик квай, цадай чилер нетижалудаказ ишлемеш тийиз туниз рехъ гана виже къеда", - лугъузва РД-дин Гүкуматдин Председателдин заместитель Шарип Шарипова.

Масакла лагъайтла, эгер чилел, гъа жергедай я Филерин чилерлери, нетижалудаказ ківалах тавуртла, заты гъасил тавуртла, абуру вахчуна низ хъайлитаны маса гудай ихтияр гузва цийи законди (Чилерин кодексдик күхтүнвай дегишилдер 2015-йисан 1-мартилай къуватда гъатнава). Белки, "эгер зав "зеленка" гъатла, эгер чил зи хусиятда аватла, садавайни ам зарай вахчуз жеда" лугъуз фикирзайвайбурни ава жеди. Им ягъалмишава я: цийи законралди хусиятда авай чилерни вахчудай ихтияр гузва, эгер абуру са къадар вахтунда зегьмет чулаган тийиз "гадарнава" хъайитла.

Са гафуналди, чилин месэла мурасабади я. Гъайиф хы, месэла тамамдаказ, яни дериндей, вири патарихъай ахтарышун патал, бязи себебралди, герек са жерге ксарихъ галаз рахадай мумкинвал заз хъанач. Филерин чилерин мессладиз мад сеферда килиг хъувун патал и икъара хурун Гүкуматдин комиссияни атана. Адан нетижаяр чав гъелег агақнава. Умуд кутаз къанзана, халъдинни гъакимрин арада ихтибарвал, садсадан гъавурда ақынин гъиссер гүнгүн гъат хъийида.

Зейнал бубадиз баркалла

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

29-июлдиз кылде Ахцегъ райондин регерьбер Осман АБДУЛКЕРИМОВ аваз райондин руководстводин десте зегьметдин ветеран, ДАССР-дин Верховный Советдин депутат, "Дружба народов", "Октябрьская революция" орденрин, ВДНХ-дин гимишдин медалрин ва дережалу са жерге маса наградайрин сагыб ЭФЕНДИЕВ Зейнал Гъсановичан ківализ мугъман хъана.

Зегьметдин игитдиз 85 йисан юбилей мубарак авуныхъ галаз санал, яргъал йисара хурун майшатдин производства къазанниш зурба агалкъунрай ва атай мақъамда акъалтзавай несил зегьметкешвиллин, ватанпересвиллин руындааллас тербияламишун районда виридалайни чехи нарада - "Ахцегъ район" МР-дин ва райондин Собранидин Гъульметдин грамота гана ва халича пишкешна.

Зейнал бубадин хизанди мугъманара парашудиз къаршиламишна. Чай-фу алай сүфрадихъ ачу риклиң сүгъбетра ветеранди дядедин четин йисарилай башламишна вичин зегьметдин рекъкай итижлу вакъияр рикел хана.

- Куң инанниш хъухъ, зегьмет зи умъурдин къайда я. Зегьмет за чандал гуж акъулдана къачунач, ада заз гъамиша лезет гуз хъана ва исядтанд гузва. Анжас са сеферда зун, гужуналди лагъайтла жеда, ял ягъун патал курортдиз рекъе тунда ва гъанани ківалахнан хтана. Зи ківалахдин сир жуван гъар икъян зегьметдин везифайрив сабурлувиленди ва намусувиленин эгечун я. Я больничный, я рухсат къаучун тавуна, суварин ва ял ядай икъянчи чин тийиз, икъя зегьметдин пуд норма ақлурна за. Экунахъ сятдин пудан зураз къарагъын зун къавичи колхоздиз фена ківалахдив эгечдай. Сятдин вадаз машинраваз фляеяр атайла, са норма ақлурнаваз жедай. Ківализ зун

гъетрехъ хквадай. Совхоздин директорар хайи Мисиев Мегъамедагъади заз гъульметдин "экунин гъед", Малик Магъумудова "гъевчил трактор", Дашдемир Шерифалиева вичин очеркда "ракъун итим", бригадир Гъажимегъамед Пашаева "зегьметдин рик" тіварар гана - разивиледи лугъузва ветеранди.

- Садра суварин юкъуз хъайлитаны итимди ял ягъун патал за адаптациялар чыннухарна ва ракларизни тілпәлар яна, - сивик хъвер кваз рикел хизива Зейнал бубадин умъурдин юлдаш Совет Эфендиевади. - Экунахъ килигайтла, ятланы месик квач. Налууумир, пенжердай хкадарна, къанык квай ківалаля дегишулюх парталар алуқына, ківалахал катна. Икъя зегьметдин 2-3 норма ақлурис хъайивилия итимдин хуру медалрив ацла...

- Эфендиеврин тухум Ахцегъя лап лай-

ихлубурукай я. Къе 85 йисан дережадиз акъатна, жегильриз зегьметдин чешне къалурзай вун хытн касар чи обществодин дамаха да я. Гъакъикъатдани, зегьметди инсандал, санлай вири обществодал абура ба баркалла гъизва. Гъавиляй заз жуван, райондин руководстводин ва депутаттин патай ваз ва күр хизандыз рикелди сидквидай сағырай лугъуз къанзава! - къейдна райондин кыл Осман Абдулкеримова.

Гурушталад тебрикдин хуш келимаяр газ гъакъинирай администрацияндын кыл Мегъамедрауф Гъаниев, адап заместитель Алмас Шуаев, райондин информагентство дин директор Марат Алимов ва маса юлдашарни рахана.

Эхирдай ківалин иесиди мугъманриз гъуматди вичин зегьметдин агалкъунарни лайихлувилер рикелей ракъур тавунай чухсаңыл лагъана.

Кар алай проектар - умъурдиз!

Зегьметдиз къиметни жеда

Патимат МАГЬАРОМОВА

Эхиримжи йисара, вири районра хызы, Күрагъ райондани хурун майшатдиз къетен фикир гузва. Дағыстан вилик тухунин кар алай проектрал амал авуна чун Күрагъ райондин Бугъатепе хурун майшатра вуч ківалахар тухузватла ахтарышиз фенвай.

Хурун администрацияндын кыл Аскер ЖАБРАИЛОВАХЪ галаз гуруншиш хъайлалай кулухъ ада чаз чи кутунай емишрин тарар авай багълариз килигүн теклифина.

Багълар акурла малум хъайивал, ци

бэгъер гудай мублагъ йис жеда. Гъелбетда, им еке зегьмет чуѓурла арадал атанвай бэгъер я.

Аскер Жабраилова чинин хурые ағызурдалай виниз инсанар яшамиш жезвайди ва халкъдиз ківалахдай чаяр хъун, хурун майшат хажун патал ина күд СПК-ни күд КФХ кардик квайди къейдна.

- Жабраилов Эмирғамзадин "ЮГ" СПК къачуртла, ина 50 гектар ципицирнин багъ, 5 гектар хутарин багъ кутунва, 95 гектарда къуыл ва күд гектарда люцерна цанва. И никлера 10 касди гъамиша, 50-дав агақына ксари, сезондин ківалахар башламишайла, зегьмет чуѓувазва, - лагъана А. Жабраилова.

- Алай вахтунда хутарин багъдин бэгъер агақнава, хурун бригадади ам ківатлиз башламишнава, маса къачудайбур я къанзавайди.

Къуылун ник гүндайвал ава, комбайн къедалди акъавнава, амай техника ківалахиз къазур я.

"ЮГ" СПК-ди 200 тонн серкер, 200 тонн цирияр, 20-30 тонн узъумынин пешер, 100 тонн къацу помидор, 15-20 тонн гъажиклар гъазурнава.

Жабраилов Эминан "Бумеранг" СПК-да 17 гектарда хутарин багъ кутунва, жегиль багъ гъель бэгъердад атанвач.

Жабраилов Шалбузан "Нептун" СПК-да 2 гектарда къарпузар, 2 гектарда кулар кутунна, гъабурал машгүл я.

"Берекат" СПК-дин чехиди тир С. Сайдирова 50 гектарда узъумынин, 4 гектарда хутарин багълар кутунва, 20 гектарда төхил цанва. Төхил ківатлай хъийиз гъиле ава, са гектардай 22 центнердив агақына төхил къачузва.

Чуылдин ківалахар арадал гъизвайди вири чи хурунвияр я. Гъамиша ківалахавай инсанриз 15 ағызурда агақына, сезондин ківалахарзай бригададиз са касдиз икъя 700 манат гүн меслят хъанва.

Амма лугъун лазим я хы, абура ківалахар желб ийиз чаз са тымил четин жезва. Вучиз лагъайтла, инсанар вилик вахтара хызы, никлерин, чуылдин ківалахрив вердишзамач.

Ци күрагъ гис хъуниз килигна, салариз гудай цин патахъай чаз са тымил четинвал ава.

Зегьмет гъамиша къимет авай шей я, гъаниз килигна чун, авай кимивилер арадай ақыудна, хурун майшат хажиз чалишиш жезва.

Веревирдер

Суалар - гыбур? Жавабар - гыбур?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Аламатдин дөвир я, саки гъар са камуна - яшайшида, обществода, жуван кваде, фейи мугъманвилини акъван суалард гъалтзана хы, жавабар жагъурун четин жезва.

Амма бязи суалар чеб жавабар хызы я. Яни жаваб авачир суалар. Чи дөвирдин асул къамат гъахтынди я. Камаллу шаир Расул Гъамзатова лагъайвал, къилерикай - квачер, квачерикай къилер хъанва. Чинрилай газаф къамари жавабар гузва. Камалдувал - күрарик, авамвал таухтунив агақъазава...

Үлкөведин Президент В.В.Путин РФдин Федеральны Собранидиз рекье тунвай 2014-йисан Чарче ихтиян келимаяр ава: "Гъурметту юлдашар! Образование, здравоохранение, яшайшдин жигъетдай къумек гудай система (къурулуш), гъакъикатдани, обществодин девлет хъун, абуру улкөведин вири гражданлиз къуллугъ авун герек я. Инсанриз фикир гузвойди хызы къалурна виже къведач, преподавателдин квалах тухузвойди хызы, медицинадин, яшайшдин жигъетдай къумек гузвойди хызы къалуриз алахъяна къандач. Жува-жувас гъурмет ийиз чирна къанда, тъварцин гъундурувал хътин важиблу келима рикел хун, тайин тир больницайрин, школайрин, университетрин, яшайшдин идарайрин гъундурувилай санлай улкөведин гъундурувал арадал къvezvaidи рикел хун герек я".

Ина законар, къанун-къайда хънал машгъул тир органрин, хейлин крарин, планрин къисметар чин хиве ва гъиле авай чиновникрин, иллаки чадин администрацира (муниципалитета) авайбурун, законар къабулзайва ва абурап гузчывал тухузвой депутатрин тъварар къунвач. Амма Президентдин таъкимди вири дережайрин юакимрин михъивилин, сидкъивилин, халкъдиз ва улкөведин къуллугъ авунин гъаларни рикел гъизва.

Закондал, къанундал амалзайди хызы къалуриз, чи акъалтай законсузвилин, башбизукъивилин, коррупциядин рехъ хъязавай прокурордини, силисчидини, гаишницидини, чиновницидини, администрациядин къуллугъчидини улкөведин хатасувилин, обществодана къулай шартлар хъунин ва хъунин краиз къецепатан душманрилайни, мумкин я, газафзиян гун.

Ихтиян гъалар авайди умъурди вилик гъизвай газаф суалри раижзава. Къе маса гун тийизвай вуч ама? Ни гузва? Ни къачузва? Ни абуруз къаюмвалзава?

Къайгъусувал газаф хъун чина тахсирдай жаза тагунин нетика ята?

Цициб тъурди - тахсиркар, миллиард тъурди - миллиардер?..

Миллиард тъурда виш адвокат жагъизва. Цициб тъурда?

Миллиардерни абдал са къулунал алцумдани? Чина юкъван мажиб икъванди я лугъузва. Абдалдин юкъван мажиби миллиардер худатла?..

Ришветбаз - ришветдиз, арвадбаз арваддиз мус акси хъайди я?

Пул гвачирди - кесибди яз, намуссузди девлетлуди я жал?

Вич савадсузда масад савадлу, вич къацайды масад михъ ийиди жал?..

Квалаха - гъакъидикай рахамир. Рахада - чукурда?.. Начагъ жеда - генани пис?..

Инал зи рикел Стап Сулейманан "Регъ

уъхбани яр" шиир къвезва. Хуруун карчи (гилан бизнесчи) регъуъхбанди, вич са закондини гузчывилек кутун тавунвайди чиз, са зирба къуль регъвэз атанвай факъир дишельдикай тийизвай яганат авац.

Регъуъхбандиз къандайвал тавур ам регъвэй гъур гвачиз, гъа атайвал хъфиниз мажбур хъанва...

Чи гилан аямдин "карчияр" Стап Сулейманан игитдилай гъакъван куулухъ галама жал? Квалах аваз хъайитлани, гудач ваз чка, вичиз къанивал таҳъаммаз!..

Гъашервални уюнбазвал, ашнабазвални шевривал, тулувални спавал асул къилихиз элкъуънхъ ихтиян себебар авачни? Къарғы - тара, билбіл - базардал?..

Ихтибинбуруз президенттин чарарикайни, къабулзайва законрикайни, инсанрин юкъва аватлани, инсанвилини къайдаяр хъунин лазимвилай гъикл хабар жеда?.. Зи рикел ихтиян царап къвезва:

Дидедин тлан тақурдакай,
Де лагъ, инсан гъикл хъурай?
Аял яз, баҳт тақурдакай
Пака дуъз чан гъикл хъурай?

Дидед хуруз нек къевзама,
Къурамат хызы къура я.
Бала мемлек хъевзама,
Хайи къалай айру я.

Цай галукунан и дөвирдихъ?
Им вуч бела, бархун я?
Баҳт элкъене мажевирдиз,
Амайди буш рахун я.

Сад кашаваз, къуразва дам,
Сад күквиили курсава.
Фасиквиили хразва цам,
Намуслуди мурзаева.

Садаз хузы къланз, хузы хъжезма,
Сада хазва - хузы тақланз.
Сада цазва, гузы хъжезма,
Сада гузызва, гузы тақланз...

Дүнья икъван къил-къилелай
Гъикл алудна, Аллагъ, на?
Шириң къалаз гъуль гъульелай,
Вири къудна, валлагъ, на.

Бесви инсаф гъиниз фена,
Я инсафсуз архази?
Гъяя квадрай чиниз фенан,
Ажал ийиз мукъва зи?..

Гъикъван тукъуль фикирар ятлани, абуру вахтунни вилиз аквазвай бязи крари арадал гъанва.

Ибур за 1999-йисуз къхей са шиирдай я, "Билбіл - базардал" ктабда гъятнава.

А чавалай инихъ гъикъван вахтар фенватлани, Президентдин Чар кіл хъувурла, чи Республикадин Къили лугъузвой хейлин гафариз яб гайила, зи фикирrik генани къалабулух акатзава. Вучиз лагъайтла, гъукъматдин вини мертебайрани инал гъанвай суалар веревирдзава. Четин уламрай экъечдай рекъверихъ къекъевзва. Умъур къулайди, общество сағъламди, Ватандин, халкъдин гележег хатасузди авун буш гафар түшириди рикел гъизва, къанажагъуль гъар са кас уяхарзава, гъар садав вичи вич гъи дөрежада, гъикл къиле тухузватла аннамишиз тазва.

Вири шеввирдирин угърияр туш эхир!..

Гележег хъсан жедайдакай за умуд атлувач. Сулеймана лагъайвал, деве вич яхун хъуналди сикрелай гъвечи жедайди туш. Ада вичин рехъ къумлухрайни, саврухрайни давамарда...

Бахтлу гележегдик умуд кваз...

Гъажи КЪАЗИЕВ

Лугъуда хыи, вахтуни вири чин чайкалар эцигда. Ахътин инсанар ава хыи, умъурдин рекъе гъалтзавай гъич са че-тингвилизи килиг тавуна, абуру рикел мурадар къилиз акъудиз чалишиши же-да. Ихтиян дуьшушшара баркалувилин күкүшриг агақни ийид. Дявидин вилик квай ийисара дидедиз хъайи гъам гада, гъам руш аялрик зегъметарни азиятар, че-тингвилер гъалт тавурбур бажагъат ква. Алай вахтунда абурукай яшлу бадеярни бубаяр хъанва, амма бинедилай зегъметдал рикел алас тербияламиш хъайи абуру къени квалахдивай къерех хъан-вач.

Цийи Къуруш бинеламиш хъанвай мулкарал 1950-йисуз Ахъцегъ райондин Игъиррин Вышинскийидин тъварунихъ галай колхоздин мал-къара газа са шумуд хизан хтанай. Абурун арада **ХАСПУЛАТОВ Къубатни Мансура** авай. Къубата Астраханда Игъиррин мулкарал чубанвални, Мансурани абуруз фу-яд гъазурун патал гъаниса рекье тунай. Са ийсалай Къубатаз СССР-дин Яракъуль Къуватрин жергейриз эвер гуниз килигна, Мансура Цийи Къурушдад хтана.

А ийисара Къурушинни Игъиррин колхозар сад хъувуна, К.Марксан тъварунихъ галай цийи колхоз тешкилнавай. Цийиз квачел акъалтзавай майишатдиз мал-къара хъун патал са шумуд ферма герек тир. Колхоздихъ и месэладал къукл гъидай пулдин тақъатар авачирвиялай, фермаяр эцигун патал виже къевзамай керпичар колхозчидири атланай. И краа Мансурани гъуѓуна амуънчир.

- Чаз садрани галатун, гъиллебазвал чир хъайиди тушири, чак гележег хъсан жедайвилин руть квай, гъакл хъунни авуна, - рикел хизва Мансура бадеди. - К.Марксан тъварунихъ галай колхоз виринриз машгъур хъуник за зи пайни квайди гъиссизва ва и кардал зун шадни я. Чаз а ийисара квалахунай тудай гъар са грамотади, "Социализмдин акъажунрин къенкъевичи" знакри ва маса савкъатри, дугъриданни, руть кутазвай...

грамотаяр ва маса савкъатар къенин юкъузни, багъа ядигарар хызы, хуъзва. Мансура бадеди ругуд йисуз майвачи-вилини бригадада зегъмет чуугуна. Колхоздикай совхоз хъайидалай къулухъ та а чехи майишат къидалди ада Сафаров Ружа бубадин бригадада къве гектар узъумлухар къуна, гектарник яз квалахна. Планрикай рахайта, абуру ада артухни алас тамамарзай. Тарифдинни чешнедин лишан яз, Мансура бадедин шикил гъамишалугъ совхоздин идара-дин вилик квай Гъурметдин Доскада гъятнан...

Мансура Хасметовнади хусуси кра-рилай гъе-ри, общественный квалахарни тамамарна. Ам колхоздин Прав-ленидин членвилиз ва хуърун Советдин депутатвилизи къве сеферда хъя-най. Адакай Игъиррин магъледа дишель-лийрин арада квалах тухунин ва хизан хъунин жигъетдай комиссиядин предсе-дателни хъанай. Лагъана къанда, Мансура бадеди гъина квалахнатлани, вири-даз квалахда чешне къалурна, им ре-пъядти я, им четинди я талъана, гъар са месэладив жавабдарвиледи этчина. Майишатдин хиле намустувиледи зегъ-мет чуугуна ам "Зегъметдин ветеран", "Гъакъисар зегъметдай" медалриз, "Со-циализмдин акъажунрин къенкъевичи" ла-гъай 2 знақдиз ва маса пишкешриз лай-

» Чаз садрани галатун, гъиллебазвал чир хъайиди тушири, чак гележег хъсан жедайвилин руть квай, гъакл хъунни авуна, - рикел хизва Мансура бадеди...

Лагъана къанда, а девирда хуърун майишатдин вири хилера квалахнатлани, вичин хизан садрани рикелай алуна, аялриз тер-бия гун гъамиша сад. лагъай чқадал эцигна. Ругуд аялдикай къудаз къилин образование къачудай шартлар яратмишна, вири чин риклевай мурадрив агақъарна. Гъавилай абуру вирида са сивяя хыз лугъузва: "Сагърай чи дидени буба, чаз ихтиян шартлар яратмишна, чун умъурдин дуъз рекье тунай. Чун абуруз гъамишалугъ буржлу яз амуънда".

Дугъриданни, ихтиян инсанар я алем гүрчегарзай. Сагърай чеб, баркаллу, зегъметкеш дидеяр. Заз макъала Ар-бен Къардашан "Амма рикел царапив ацаңана адан..." ширидай къачунчай са бендинал акъалтлариз кланзана.

Чуғвадач за гъайиф фейи
уумуърдин,
Къаних жедач я хъвзэмай
никъарихъ.
Сагърай вун заз илгъам гунаи
сүбъуърдин,
Заз гун патал къимиши тахъай
цаварихъ...

ПОНЕДЕЛЬНИК, 10 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18.20 Литературный ковчег
19.00 «Акценты». Аналитическая программа Ильмана Алиупулата
19.30 Реклама
19:35 Местное время Вести Дагестан
РГВК
- 07.00 Время новостей Итоги
07.30 Мультифильм
07.50 X/ф «Про Красную Шапочку»
10.30 «Главная тема» с Алексеем Казаком
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение» Рабият Осаева
13.35 «Монолог» Марат Бенетов
14.10 «Эдоровые нации»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Человек и право»
16.00 Мультифильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» «Урок родного языка в СШ № 6 г. Дагестанские Огни»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Есть работа»
20.50 «Круглый стол»
21.25 «Педагогическое сопровождение»

- 15.25 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Дом с лилиями».

- 22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил» «Урок родного языка в СШ № 6 г. Дагестанские Огни»
01.35 Т/с «Под прикрытием»
01.25 «Есть работа»
02.40 X/ф «Тихий человек»
04.50 «Пром прогресс...»
05.30 X/ф «Три плюс два»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка»
9.50 «Жить здорово!».
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
14.30 «Мужское/Женское».
15.00 Новости.

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Сегодня».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
15.00 Детектив «Вы заказывали убийство».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
19.00 «Сегодня».

- 17.30 «Вести».
18.15 «Прямой эфир».
19.35 «Местное время. Вести - Москва».
20.00 «Вести».
20.50 «Спокойной ночи, малыш!»

- 21.00 Т/с «Полицейский участок».
21.35 Т/с «Дом с лилиями».
23.40 Т/с «Викинги».
1.25 X/ф «Холодные сердца».
3.00 Новости.
3.05 X/ф «Холодные сердца».
3.20 X/ф «Мисс Март».

НТВ

- 6.00 «Солнечно. Без осадков»
8.10 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль».
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
14.50 «Вести. Дежурная часть».
15.00 Детектив «Вы заказывали убийство». Обзор».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
19.00 «Сегодня».

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.10 X/ф «Тихий Дон».
11.30 «События».
11.50 X/ф «Тихий Дон».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 X/ф «Тихий Дон».
16.00 Детектив «Чисто английское убийство».
17.30 Т/с «Закон и порядок».
19.15 X/ф «Спектакль в СССР».
2.35 «Дикий мир».
3.15 Т/с «2,5 человека».
4.55 «Все будет хорошо!»

6.00 «Настроение».

- 8.10 X/ф «Всадник без головы».
10.05 Д/ф «Зинаида Шарко. В гордом одиночестве».
10.55 «Тайна нашего кино». «Калина красная».
11.30 «События».
11.55 X/ф «Мастер».
13.40 «Мой герой».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Без обмана». «Еда с национальным колоритом».
16.00 Детектив «Чисто английское убийство».
17.30 Т/с «События».
17.50 Детектив «Чисто английское убийство».
19.00 «События».
21.00 Т/с «Полицейский участок».
22.55 Т/с «Чужое гнездо».
0.50 X/ф «Гардемарины, вперед!».
04.50 Концерт к 100-летию Барият Мурадовой
05.50 X/ф «Свадьба»

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России».
9.00 «Вести».
9.15 «Утро России».
9.55 «О самом главном».
11.00 «Сегодня».
11.35 «Местное время. Вести - Москва».
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести».
14.30 «Местное время. Вести - Москва».
15.00 Детектив «Вы заказывали убийство».
17.00 «Вести».
17.10 «Местное время. Вести - Москва».
19.00 «События».

- 21.30 Футбол. «Барселона» (Испания) - «Севилья» (Испания). Суперкубок УЕФА.
23.40 Т/с «Шеф».
1.40 Т/с «Закон и порядок».
3.35 «Как на духу».
4.35 «Дикий мир».
4.55 «Все будет хорошо!»

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.10 X/ф «Всадник без головы».
10.05 Д/ф «Зинаида Шарко. В гордом одиночестве».
10.55 «Тайна нашего кино». «Калина красная».
11.30 «События».
11.55 X/ф «Мастер».
13.40 «Мой герой».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.10 «Без обмана». «Еда с национальным колоритом».
16.00 Детектив «Чисто английское убийство».
17.30 Т/с «События».
17.50 Детектив «Чисто английское убийство».
19.00 «События».
21.00 Т/с «Полицейский участок».
22.55 Т/с «Чужое гнездо».
0.50 X/ф «Гардемарины, вперед!».
04.50 Концерт к 100-летию Барият Мурадовой
05.50 X/ф «Свадьба»

НТВ

- 6.00 «Солнечно. Без осадков».
8.10 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль».
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.15 «Суд присяжных». Окончательный вердикт.
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 Т/с «Москва. Три вокзала».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Москва. Три вокзала».
17.00 «События».
17.30 «Сегодня».
19.00 «Сегодня».

- 18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Дом с лилиями».
23.40 Т/с «Викинги».
1.30 X/ф «Муха 2».
3.00 Новости.
3.05 X/ф «Муха 2».
3.30 «Круглый стол»
3.30 Т/с «Учитель в законе. Возвращение».
4.30 «Контрольная закупка»

ЗВЕЗДА

- 6.00 X/ф «Родина или смерть».
7.55 «Научный детектив».
8.20 Т/с «Отряд Кочубея».
9.00 Новости дня.

- 18.20 «Право голоса».
19.30 «Город новостей».
19.45 Т/с «Жизнь и приключения Мишки Япончика».
21.45 «Петровка, 38».
22.00 «События».

- 22.30 «Оружие вежливых людей». Спецрепортаж.
23.05 «Без обмана». «Еда с национальным колоритом».
2.35 Т/с «Прости меня, мама».
4.45 «Вести. Дежурная часть».

НТВ

- 6.00 «События. 25 час».
0.20 Д/с «Династия. Богатырь на троне».
1.15 «Петровка, 38».
1.30 X/ф «Не вляй дурака».

- 3.30 Т/с «Отец Браун 2».
5.15 Д/с «Как это работает в дикой природе».
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Рок изобилия».
18.00 «Документальный проект».

ЗВЕЗДА

- 6.00 Д/с «События».
7.00 «События».
8.20 Т/с «Отец Браун».
9.00 «Новости».
10.30 Д/с «Хроники Риддика».

- 11.30 Т/с «Она написала убийство».
12.25 Т/с «На углу, у Патриарших...».
13.30 Т/с «Сегодня».
14.30 Т/с «Водить по-русски».

REN TV

- 6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5».
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей». «Налог на убийство».
19.15 X/ф «Оты и деды».
20.55 X/ф «У опасной черты».
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с «Легенды советского сыска».
0.55 X/ф «Военная приемка»

REN TV

- 5.00 «Секретные территории». «Новый ледниковый период».
6.00 «Не ври мне!».
7.00 «Смотреть всем!».
7.30 «Смотреть всем!».
8.30 «Новости».
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

REN TV

- 5.00 «Территория заблуждений» с Игорем Прокопенко».
6.00 «Не ври мне!».
7.00 «Смотреть всем!».
7.30 «Смотреть всем!».
8.30 «Новости».
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

REN TV

- 11.00 «Документальный проект». «Невидимые гости».
12.30 «Новости».
13.00 «Званый ужин».
14.00 X/ф «Хроника Риддика».

REN TV

- 15.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей». «Крайние обстоятельства».
16.00 Т/с «Звезды на дне».
17.00 Т/с «Как в кино».
18.00 Т/с «Она написала убийство».
19.00 Т/с «На углу, у Патриарших...».
20.00 Т/с «Легенды советского сыска».
21.00 Т/с «Сегодня».
22.00 Т/с «Сейчас».

- 11.00 «Документальный проект». «За горизонтом времени».
12.00 «Информационная программа 112».
12.30 «Новости».
13.00 «Званый ужин».
14.00 X/ф «Пленепробивающий монах».

- 15.00 Т/с «След». «Крановница».
16.30 «Новости».
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Рок изобилия».
18.00 «Документальный проект».

ЗВЕЗДА

- 6.30 Джейми: обед за 15 минут.
7.30 Был повод.
8.00 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!

ЗВЕЗДА

- 10.45 Д/ф «Понять. Простить». «Охота на охотников».
11.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
12.30 Джейми: обед за 15 минут.
13.30 Был повод.

ДОМАШНИЙ

- 14.30 Т/с «Сейчас».
15.30 Т/с «И все-таки я люблю».
16.00 Т/с «Она написала убийство».
17.00 Одно за всех.
18.00 Т/с «Не родись красивой».

ДОМАШНИЙ

- 19.00 «Сейчас».
20.30 Одна за всех.
21.30 Одна за всех.
22.30 Д/с «Рублевка на выезде».

ДОМАШНИЙ

- 23.30 Одна за всех.
24.35 «Худсовет».
25.30 Д/ф «Вторая и единственная». «Мастера фортепианного искусства».
26.30 Д/ф «Князь Потемкин. Свет и тени». «Фильм 1. Прекрасное должно быть величаво».

ДОМАШНИЙ

- 27.30 Д/ф «Новости культуры».
28.35 «Худсовет».
29.30 Д/с «Космическая одиссея XXI века».
30.30 Д/с «Мастера фортепианного искусства».
31.30 Д/ф «Полиглот». Выучим французский за 16 часов!

ДОМАШНИЙ

- 32.30 Д/с «Рублевка на выезде».
33.30 Одна за всех.
34.35 «Худсовет».
35.30 Д/с «Домашняя кухня».
36.00 Джейми: обед за 15 минут.

ДОМАШНИЙ

- 37.30 «Новости культуры».
38.35 «Худсовет».
39.30 «Острова». Евгений Баэр.
40.30 «Полиглот». Выучим французский за 16 часов!

ДОМАШНИЙ

- 41.30 «Медные трубы. Михаил Светлов».

среда, 12 августа

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время Вести Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Алсан» на цахурском языке
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18.20 Безопасность на воде
18.50 Удивительный Дагестан
19.00 Дагестан - Иран. Интервью с представителем торгпредства РД в Иране Эмином Алиевым
19.30 Реклама
19.35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агълу»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Сказка поющим узоров»
09.25 X/ф «Мэри Поппинс»
11.50 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.30 «Золотой мустанг»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спектакль на азербайджанском языке «Угасшие судьбы»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 X/ф «Аршин Мал Алан»
18.45 Передача на дагестанском языке «Адамти ва замана»

- 19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду»
21.10 «Жилой мир»
21.45 Проект «Цена жизни»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на дагестанском языке «Адамти ва замана»
01.35 Т/с «Под прикрытием»
02.25 X/ф «Восстание Кейна»
04.30 Проект «Цена жизни»
05.05 «Жилой мир»
05.25 X/ф «Аршин Мал Алан»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.20 «Контрольная закупка».
9.50 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Дом с лилиями».
14.30 «Мужское/Женское».
15.00 Новости.
15.25 «Мужское/Женское».
17.00 «Надеин со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Дом с лилиями».
23.40 Т/с «Викинги» (18+).
1.25 X/ф «Где угодно, только не здесь» (16+).
3.00 Новости.
3.05 X/ф «Где угодно, только не здесь» (16+).
3.35 «Модный приговор».
- РОССИЯ 1
- 5.00 «Утро России» (12+).
9.00 «Вести» (12+).
9.15 «Утро России» (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести» (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+).

- 11.55 Т/с «Тайны следствия» (12+).
12.55 «Особый случай» (12+).

ТВЦ

- 6.00 «Настроение».
8.10 X/ф «Два капитана».
10.05 Д/ф «Николай Рыбников. Зима на Заречной улице» (12+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Дорожный патруль» (16+).
11.30 «События».
11.50 X/ф «Снегирь» (12+).
12.00 «Суд присяжных» (16+).
13.00 «Сегодня».
13.15 Т/с «Суд присяжных». Окончательный вердикт (16+).
14.50 «Город новостей».
15.10 «Дарья» (16+).
14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+).
17.30 «События».
17.50 Детектив «Чисто английское убийство» (Великобритания) (12+).
18.20 «Право голоса» (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 X/ф «Екатерина Воронина» (12+).
21.30 Т/с «Шеф» (16+).
23.30 «Сегодня».
19.40 Т/с «Учитель в законе. Возвращение».
21.30 Т/с «Шеф» (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 Т/с «Закон и порядок».
2.50 «Квартальный вопрос».
2.50 «Дикий мир с Т. Баженовым».
3.20 Т/с «2,5 человека» (16+).
4.55 «Все будет хорошо!»

2.00 Х/ф «Последняя роль Риты» (12+).

- 4.15 «Добро пожаловать домой» (6+).
5.05 Д/с «Как это работает в дикой природе» (Великобритания) (12+).

ЗВЕЗДА

- 6.00 X/ф «У опасной черты»
8.00 Т/с «Робинзон» (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Робинзон» (16+).
12.25 Т/с «На угуль, у Патриарших 2» (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «На угуль, у Патриарших 2» (16+).
17.30 «События».
17.50 Детектив «Чисто английское убийство» (Великобритания) (12+).
18.20 «Право голоса» (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 X/ф «Екатерина Воронина» (12+).
21.45 Т/с «Шеф» (16+).
23.30 «Сегодня».
23.50 Т/с «Закон и порядок».
1.45 «Дачный ответ».
2.50 «Дикий мир».
3.15 Т/с «2,5 человека» (16+).
4.55 «Все будет хорошо!»

REN TV

- 5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).

- 6.00 «Не ври мне!» (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости» (16+).

- 9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко» (16+).

- 11.00 «Документальный проект» (16+).

- 12.00 «Информационная программа 112» (16+).

- 12.30 «Новости» (16+).

- 13.00 «Званый ужин» (16+).

- 14.00 X/ф «Заложники 2».

- 16.00 «Информационная программа 112» (16+).

- 16.30 «Новости» (16+).

- 17.00 «Тайны мира с Анной Чапман» (16+).

- 18.00 «Документальный проект» (16+).

- 19.00 «Информационная программа 112» (16+).

- 19.30 «Новости» (16+).

- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».

- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).

- 23.30 Одна за всех (16+).

- 0.30 Мелодрама «Отпуск за свой счет» (12+).

- 3.10 Д/с «Уметь прощать».

- 5.10 Д/ф «Служебный роман» (16+).

- 6.00 Джейми: обед за 15 минут (16+).

- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).

- 19.00 Т/с «Медные трубы. Ницой Заболоцкий».

- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».

- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).

- 23.30 Одна за всех (16+).

- 0.30 Мелодрама «Отпуск за свой счет» (12+).

- 3.10 Д/с «Уметь прощать».

- 5.10 Д/ф «Служебный роман» (16+).

- 6.00 Джейми: обед за 15 минут (16+).

- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).

- 19.00 Т/с «Медные трубы. Ницой Заболоцкий».

- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».

- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).

- 23.30 Одна за всех (16+).

- 0.30 Мелодрама «Майсур. Остров Шрирангапатана».

- 10.00 Драма «На грани».

- 12.10 Комедия «Под чужим именем» (16+).

- 15.10 Драма «Верность традиции» (16+).

- 18.10 Драма «Я - мистер».

- 21.05 Мелодрама «Мистер Совершенство» (16+).

- 0.10 Мелодрама «Вместе с братом» (16+).

- 3.10 Комедия «Мужчина?.. Женщина!» (16+).

- 18.30 Т/с «Новости культуры».

- 23.45 «Худсовет».

- 23.50 Д/с «Аксаковы. Семейные хроники» (Двадцатый век).

- 0.30 Концерт Николая Луганско

- го в Большом зале Московской консерватории

- 1.15 Д/ф «Вера Карапли: Это письмо я писала в перчатках...

- 1.55 «Полиглот». Выучим французский за 16 часов!

- 2.40 Д/ф «Шелковая биржа в Валенсии. Храм торговли».

- 1.45 Х/ф «Фронт без флангов» (12+).

- 4.55 «Право на защиту Родительское право».

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Джейми: обед за 15 минут (16+).

- 7.30 Быть бы повод (16+).

- 8.00 По делам несовершеннолетних (16+).

- 9.45 Давай разведемся!

- 10.45 Д/ф «Понять. Простить» (16+).

- 11.55 Клуб бывших жен.

- 12.55 Моя свадьба лучше (16+).

- 13.55 Т/с «И все-таки я люблю» (16+).

- 17.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).

- 18.00 «Документальный проект» (16+).

- 19.00 «Информационная программа 112» (16+).

- 19.30 «Новости» (16+).

- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».

- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).

- 23.30 Одна за всех (16+).

- 0.30 Мелодрама «Отпуск за свой счет» (12+).

- 3.10 Д/с «Уметь прощать».

- 5.10 Д/ф «Служебный роман» (16+).

- 6.00 Джейми: обед за 15 минут (16+).

- 18.00 Т/с «Она написала убийство» (16+).

- 19.00 Т/с «Медные трубы. Ницой Заболоцкий».

- 20.45 Т/с «Доктор Хаус».

- 22.30 Д/с «Рублевка на выезде» (16+).

- 23.30 Одна за всех (16+).

- 0.30 Мелодрама «Майсур. Остров Шрирангапатана».

- 10.00 Драма «На грани».

- 12.10 Комедия «Под чужим именем» (16+).

- 15.10 Драма «Верность традиции» (16+).

- 18.10 Драма «Я - мистер».

- 21.05 Мелодрама «Мистер Совершенство» (16+).

- 23.45 «Худсовет».

ПЯТНИЦА, 14 августа

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.05-8.08 Местное время Вести Дагестан
8.36-8.41 Местное время вести Дагестан
11:35 Местное время Вести Дагестан
14:30 Местное время Вести Дагестан
17:10 Местное время Вести Дагестан
18.20 Мир нашему дому
18.40 Дагестан спортивный
19.00 Парус надежды
19:35 Местное время Вести Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Поданги гамалги заманги» «Шапи Гимбатов, запущенный учитель РД»
08.00 Обзор газеты «Хакыкъат»
08.10 Мультифильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/ф «Культура и искусство Дагестана. Зеркало»
09.20 X/ф «Подкидыши»
10.45 «Разумный взгляд»
11.25 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкалы
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.30 Расширенный репортаж с коллегами Министерства культуры РД
13.55 «Дорожный лизинг»
14.15 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Ток-шоу «Жизнь против наркотиков»
16.30 Время новостей Дагестана

17.00 Спектакль на кумыкском языке «Сакъ балучъуз эреплер»

18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халькъ гетмес»

19.30 Время новостей Дагестана

20.00 Время новостей Махачкалы

20.20 «Зорьбье» в прямом эфире

21.10 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкалы

21.50 «Кунацкая» Сабир Алаверди

22.30 Время новостей Дагестана

23.00 Время новостей Махачкалы

23.20 Д/ф «Жизнь, прожитая с честью»

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халькъ гетмес»

01.35 Т/с «Под прикрытием»

02.25 Ток-шоу «Жизнь против наркотиков»

03.35 X/ф «Мистер Питкин на эстраде»

05.15 X/ф «Разные судьбы»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро»

9.00 Новости.

9.20 «Контрольная закупка»

9.50 «Жить здорово!» (12+)

10.55 «Модный приговор»

12.00 Новости.

12.20 Т/с «Дом с лилиями»

14.30 «Мужское/Женское»

15.00 Новости.

15.25 «Мужское/Женское»

17.00 «Жди меня»

18.00 Вечерние новости.

18.45 «Давай поженимся!»

19.50 Телегра «Поле чудес» (16+)

21.00 «Время»

21.30 Три аккорда (16+)

23.30 Т/с «Викинги» (18+)

1.10 X/ф «27 свадеб» (16+)

3.15 «Модный приговор»

4.40 X/ф «Евдокия»

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России» (12+)

9.00 «Вести» (12+)

9.15 «Утро России» (12+)

10.00 «О самом главном»

11.00 «Вести» (12+)

11.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

11.55 Т/с «Тайны следствия»

12.55 «Особый случай»

14.00 «Вести» (12+)

14.30 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

14.50 «Вести. Дежурная часть» (12+)

15.00 Детектив «Вы заказывали убийство» (12+)

17.00 «Вести» (12+)

17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

17.30 «Вести» (12+)

18.15 «Прямой эфир» (12+)

19.35 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

20.00 Время новостей Махачкалы

20.20 «Зорьбье» в прямом эфире

21.10 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкалы

21.50 «Кунацкая» Сабир Алаверди

22.30 Время новостей Дагестана

23.00 Время новостей Махачкалы

23.20 Д/ф «Жизнь, прожитая с честью»

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халькъ гетмес»

01.35 Т/с «Под прикрытием»

02.25 Ток-шоу «Жизнь против наркотиков»

03.35 X/ф «Мистер Питкин на эстраде»

05.15 X/ф «Разные судьбы»

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» (12+)

8.10 Т/с «Возвращение Мухтара» (16+)

10.00 «Сегодня»

13.15 «Суд присяжных». Окончательный вердикт (16+)

14.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор»

15.00 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+)

16.00 «Сегодня»

16.20 Т/с «Москва. Три вокзала» (16+)

19.00 «Сегодня»

19.40 Т/с «Учитель в законе. Возвращение» (16+)

12.05 Т/с «Дело было на Кубани» (16+)

13.00 «Новости дня»

13.15 Т/с «Кортик» (12+)

14.00 «Сегодня»

14.20 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

14.30 X/ф «Белая ворона»

16.05 «Субботний вечер»

17.55 Т/ф «Любовь из прошлого» (12+)

20.00 «Вести» (12+)

20.35 X/ф «Когда его совсем не хдешь» (12+)

0.25 X/ф «Мой белый и пушистый» (12+)

2.30 X/ф «Веришь, не веришь?» (12+)

4.05 «Сегодня. Вечер. Шоу» (12+)

4.05 «Дикий мир»

3.25 Т/с «2,5 человека»

5.00 «Все будет хорошо!»

ТВЦ

2.30 Д/ф «Запах боли» (18+)

3.30 Т/с «2,5 человека» (16+)

5.00 «Все будет хорошо!»

ТВЦ

6.00 «Настроение»

8.10 Д/ф «Советские звезды. Начало пути» (12+)

9.00 X/ф «Ограбление поженски» (12+)

11.30 «События»

11.50 X/ф «Ограбление поженски» (12+)

14.50 «Жена. История любви» (12+)

15.00 «Город новостей»

17.00 «События»

17.50 Детектив «Чисто английское убийство» (12+)

17.10 «Местное время. Вести - Москва» (12+)

17.30 «События»

17.50 Детектив «Чисто английское убийство» (12+)

“Персиядиз къвед лагъай походдин” иштиракчийрин кхинрай

(Д.Трунован “Экунихъди рехъ” ктабдай.
ДКИ. 1962-йис)

“Персиядиз пачагь I Петрдин походдилай” къулухъ 74 йис алатаила, граф Валериан Зубован командованидик кваз “Персиядиз къвед лагъай поход” къиле фена.

Имни ихтиин себебри арадал гъана. 1795-йисуз Персиядин шагъ Агъ-Мегъамед-хана гзаф чехи къушун галаз Гуржистандал, ахпа Азербайжандал гъужумна, Тифлис шегъер хараплайриз элкъуърна, гзаф маса ше-гъеринни мал тарашина, чадин инсанар луклариз элкъуърна. Нубат гила Дагъустандал атанвай.

Кавказдиз Персиядин шагъ тъяхъуни ина Россиядин къилепатан сергъярин, иллаки Дагъустандин хатасувал еке къурхулувилик кутазвай. Гыкъ хъи, а чавуз Дагъустандин хейлин феодали Россиядин къюмвал къабулнавай. Иниз килигна пачагь II Екатеринади Кавказда къуллугъзвай къушунрин главнокомандующий генерал Гудовичаз эмир рекъе туна: “Дагъустандиз Персиядин шагъдин гъерекатдин рехъ атлун, Дербент къян ва Урасатдин къаюмвилек квай Таркидин шамхал, Къаракъайтагъдин учмий ва гъа Дербентдин ханни къумек авачиз тан тийин”.

Амма Дербентдин ханди персерин тереф хъяна, урусрин къушундиз Дербентдин къеледиз гъахъдай варар агална. Къадардиз тимил тир къушундивай Дербент къачуз хъанач.

Гъа карди “къвед лагъай поход” арадал гъана. Граф Валериан Зубов 1796-йисуз 30 агъзур касдикай ибарат къушун галаз, 100 туп гваз Дагъустандин мулкуниз гъахъна.

I Петрдин девира хъиз, и сефердани къушундик лап савадлу инсанарни квай. Гъабуруни, чин вахтунда Соймонова ва Гербера хъиз, Дагъларин улкве ахтаршиунин кардик еке пай кутуна. Ибурукай сифте нубатда Петр Буткован - гележегдин академикдин, урусрин чехи тарихчидин тъвар къунис лайихлу я.

Зубован къушундик кваз Дербентдиз атай Бутков саки ирид 1796-йисуз Кавказда амукъна. А вахтунда, са патахъай, Персиядинни Турыкиядин, мульку патахъай, Россиядинни и улквеирин арада алакъайра чуърък гъятнавай. Кавказда абурухъ гъардахъ вичин интересар авай. И муракаб алакъайрай къил акудун патал жегъиль офицер Бутков Россияди Кавказда къиле тухуз хъай политикадин гъакъиндай материалар (делилар) къватлунив этчина. И къалах ада вичин умуърдин эхирдалди давамарна.

Къейдалай къулухъ адан архивдай саки ирид 1796-йисуз чиникай ибарат тир къхинар жагъана. Авторди абурухъ “Кавказдин цийи тариҳдиз... талукъ материалар” къил ганвай. Абур 1722-йисалай 1803-йисалди ва гъакъ Россиидик Крым акатдалди къиле фейи вакъыйриз талукъарнавай.

Гъа чавуз академикар тир Б.Дорн, В.Вельяминов-Зернов, М.Броссе квай маҳсус комиссияди П.Буткован “Материалар”, абурухъ Россиядин XVIII асиридин вахтунда Соймонова ва Гербера хъиз, Дагъларин улкве хъуниз талукъарнавай. Авторди дневникин къайдада, гъар са вакъия мус гъикъ къиле фенатла, сүгъбетнава ва къимет ганва.

Дневнико да къейднавайвал, Валериан Зубов 1796-йисан 26-мартидиз Къизляриз атана. Апрелдин къвед лагъай паюна ам Сулақдив агакъна, адалай къулухъ Таркидин патав акъваз хъана. Дневнико Таркидикай къиене: “Тарки шегъер Тарки дагъдин къванцин тик хурал экъя хъанва... Къвалер дагъдин къванцикай эзигнава. Чебни акъван къакъандиз ва мяйкемдиз эзигнава хъи, дяве чулагъаз вердиш туширбурувай, тупарай ягъайтлани, яргъалди къачуз жедач... Къвалерин къадар 1500-дав агакъда. Дагъдилай килигайла, виллик рикъиз хуш жедай мензераир ачух жезва. Вилик Каспий гъуль ква...”

Таркидай Зубов Манаңдиз, аныни, Гамриозенъ ва Дарвагъ вацларилай элячина, Дербент галайвал фена. Иниз агакъдалди рекъе хейлин дагълух хуриерин векилар чеб Урасатдин пачагъдиз вафалу тирди къалурун патал Зубован вилик, ам тебрикиз, къевзэвай. Гъавиляй саки Дербентдив агакъдалди са женги къиле фенач. Ина лагъайтла, ханди урусрис аксивал къалурна. 3-майдиз Дербент элкъуърна гъалкъада тұна, саки са гъафтеда тупарай ягъунар къиле фена. Эхирни, къеледин цлай еке хъалхъам ақкатаила, гарнizonди аксивал ақквазарна, Дербент мұттығъ хъана.

Дневник Зубов Къубадив агакъайдакай сүгъбетдалди күтятъ хъанва. П.Буткован архивдай чарарин тегъерда къиенвай чехи рукописни жа-гъанай. Ана Зубован къушун Таркида, Дербентда, Къубада хъункай генани геъеншдиз сүгъбетнава. Инъе Дербентдиз талукъ яз авунвай къи-нан. 1796-йисуз и шегъерда 2000-далай виниз къвалер, 500 гъвечи түк-вен, 6 карвансара авай. Ина вичин пул акудзлавай къвални кардик квай. Дербентвиян ипекдин в памбагдин парчая хрұнал (иҳитин гъвечи кар-ханаяр 45-дав агакъазай), Астрахандын, Къизлярихъ ва Бакудыхъ га-лаз алишвериш авунал машгъул я. Инаш а шегъериз булвилелди ичер, маса емишар, къарагъаждин тахтаир, сар, руғунар тухузва. Руғунар лап гзаф къадарра (6 агъзур путунив агакъна) Россиядин хейлин шегъеризни тухузтай...

(Къатла)

Дербентдин 2000 йис

Хабарар

Ибадатханайрин ачух Югъ

Гъазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

29-июлдиз РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель **Анатолий КЪАРИ-БОВА** Дербентда, дүнъядин культуралырин ва динрин тарихдин музейдин конференц-залда, ше-гъердин 2000 йисан юбилейдиз гъазуровилер акунин рекъяй оперативный штабдин нубатдин заседание тухвана.

теклифиз жедатла, анра къуллугъзавай машгъур ксарайкай ачух ибадатханайрин юкъуз ни иштиракдатла, лагъана.

Дүнъядин культуралырин ва динрин тарихдин музейдин директор Диана Гъасановади заседанин иштиракчиз аз мәрекет тухун патал түк-кульравай программадикай, аник кутунвай маршрутракай, объектикай, выставкайрикай ва экспузирикай, культуралырин гы идәрайрин колективар желбнаватла, гъадакай лагъана.

Адан къалахда Къилепатан территориальный округда Дагъустандин Кыллин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мусафенді Велимурадова, Дербент шегъердин округдин администрациядин къил Азади Рагымова, республикадин министерстворин ва ведомствоирин руководителери, динрин общинайрин председателери, культуралырин идәрайрин векилри иштиракна.

Заседание ачуунанди, Анатолий Къарибова къевеирд авун лазим тир къилин месала 2015-йисан 19-сентябрдиз тухудай суварин мәрекатрик сергъятра аваз ачух ибадатханайрин Югъ тухуниз талукъди я лагъана. Вице-премьерди къейд авурувал, и кардин мурад-метлеб суварик атанвай мұгъманриз Дербент тъакъыктадинча вичикай гъамиша лузызвай хътин къадим ва ислягъвал кланы шегъер тирди къалурун я. И кар патал неинки мискинриз, Покровский килисадиз, эрменийрин ибадатханадиз ва синагогадиз физ жедай вахтарин дүм-дүз программа тестикъарун гъакъни юбилейдин маҳсус сайтдани ибадатханайриз финин гъакъиндай график ва шартлар къалурнавай алава делилар къутун чарасуя.

Анал рахай динрин общинайрин председателири ибадатханайра авай гъаларикай, абурулай мұгъманриз чирвал гудай гъихътин программаяр

Заседанидал ихтиин месәләярни къарагъарна: юбилейдин суварин юкъуз Ачух ракларин югъ шегъердин дегъ девирдин пата тешкилна тухуниз, волонтеррин “Дербент 2000” корпудин къалах тешкилнүз, республикадин вири шегъеррин ва районприн жегъиприн иштираквални аваз Дербентта субботник тухуниз, юбилейдиз гъазуровал акунин, мәрекатрин гъакъиндай агъалийриз вахтавхунда мәлumatар гун таъминаунни ва маса месәләярни къарагъарна.

Винидихъ къалурнавай месәләйринген гъакъиндай Мусафенді Велимурадова, РД-дин жегъиприн кратин къейд авурулган, заур Къурбанова, республикадин печатдин ва информациядин министр Азнаур Аджиева, Дербентдин администрациядин къил Азади Рагымова ва масабуру чин вири фикирлар лагъана.

Заседанидин нетижайрин бинедаллаз Анатолий Къарибова са жерге тапшуруғъар гана ва мәрекатдин планар түк-кульрайла, вири деңкъиң-капл-тыйизвай гъар са къвализ къевзэвай вахтундай башламишна, мұгъманар и виа маса ибадатханадив агақтарун патал герек улакърин къадар тайнарунал къедалди - фикирдиз къачун лазим тирди лагъана.

Ктаб цийиз ахкъуднава

29-июлдиз Дербентдин ЦБС-да **Евгений Иванович КОЗУБСКИЙДИН** сифте яз 1906-йисуз чапдай ақкатаи “Дербент шегъердин тарих” тъвар алас цийиз ахкъуднавай ктабдин презентация къиле фена.

1903-йисуз Дербент шегъердин общественный управлениди Е.Козубскийдиз, Россиядин империядик экчайдалай къулухъ гзаф асиррин тарих авай Дербент шегъердин цийи девир башламишна виши тамам хъуниз бахшна, шегъердин тарихдикай ктаб къинин тапшуруғъ гана. А вахтунда Евгений Иванович Дагъустандин статистикадин комитетдин тъакъыкъи член-секретарь тир ва ам “Дагъустан областдин библиографиян тәжриба”, “Дагъустандин сборник”, “Дагъустандин областдин рикъеп хъунин ктаб” ва маса ктабрин автор тир.

Ктаб вахтунда къиена ақтальарна ва Дагъустан областдин военный губернатордин ихтиядалди, В.Сорокинан Темир-Хан-Шурада (гила Буйнакс) “Урусин типографияда” 1000 экземплярнан тираж аваз чапдай ақуудна.

Презентацияда иштиракай культуралыр, спортдин ва жегъиприн политикадин кратин реңкъяй. Управленидин начальник Мегъти Алиева, Дербентдин ЦБС-дин директор Диана Алиевади, шегъердин Собранидин депутат Нариман Мусаев, журналистри, культуралырин идәрайрин работники, общественный тешкилаттин векилри къейд.

авурувал, Евгений Ивановича Дербентдин тарихдикай надир ва гзаф къиметту делилар туна. А чавуз авай къинин чешмейрин ва архивный материаларин бинедаллаз ада къадим шегъердин жуыреба-жуыре терефрин умуърдин тарихдин хроника къалурна.

Хейлин вахтар алатайла, Дербентдин тарих ва культура ахтармишналар машгъул хъайбуру Козубскийдин материалрикай менфят къачуз хъана. Виши лагъайвал, ада материалар Дербентдин ва Дагъустандин гележегдин тарихчияр патал къватла.

* * *

Чапдай ақкатаидалай къулухъ 110 йис алатнавай ктаб библиографиядин тек-түкди хъун ала-матадин кар туш. Ктабдин чи вахтарал агақнавай са шумуд экземпляр малум я. Абур Санкт-Петербургдин, Бакудин, Москвадин ва Дербентдин музейра, гъакъни хусуси коллекцийра хузыза. “Дербент шегъердин тарих” ктабдин мад са экземпляр, Тау-Султан Муллаевас Владимир Леммермана багышай, вишин нубатдай Людвиг Леммерманан бубадилай Дербент шегъердин управленидин член, шегъердин къилин къумекчи Къасумбек Гъайдароват гъалтай, ам саламат яз ама. Адал “Зи играми дустар Муллаевриз 24.10.1941-й.” гафар къиенва.

Презентацияда иштиракай Тау-Султанан хва Астемир Муллаева Леммерманрин бахтсуз хизандин къисметдикай ихтилатна.

Сейфудин ШАГЫПАЗОВ

* * *

За зи кирма¹ лезги чилиз ганачта,
Пак адетриз зун вафа хъаначта,
Вичин дерт-гъам за булахрай
хъваначта,
Лацу жигер кармаш хъана каначта,
Тіл къати жез Самур мукъвел
феначта,
Къве патазни килигиз зун
шехъначта,
Шарвипидин веси мецел гъаначта,
Ам кашамдин тіларат² хъиз за
кунчата,
Сад хъхъунин ният рикле туначта,
Шалбуз дагъдих элкъвена къин
кунчата...
Чин такъуна лугъзуза за гъавилай:
- Хайи чили атлурай зун хавилай.

1. Кирма - риклини михи тъйссер
2. Кашамдин тіларат - күшүндүн пайда

Рубаяр

Сагърай зи халкъ-намус михы
уъзденар.
Пацарагар¹ тахъай ульткем
лекъенар.
Цайни, къулни, чални хвейи эбеди,
Алупандин тайфаяр- Гел Хенар.
1. Пацарагар - идан-адан гъилик тахъайбур (ну-
гъатдин гаф)

* * *

И девирдин "агалкъун" я базарар,
Артух авур эл-эдебдин азарар.
Чаз дидейри ягъай саягъ
къепперихъ,
Язаматла къе балайриз лайзарар?

1. Лайзарар - лайлайр (нугъатдин гаф)

* * *

Намус-гъейрат туна къулухъ,
Сифте къацал ала шулугъ.
Низ пул ава - гъадан гъиле -
Кар түккүрдай къизил балугъ.

* * *

Зилбеярна¹ са халкъ еке
Чкъланва ам тирвал улькве.
Рикл из амач хуравайди -
Жуъгъенраллай якун тике.

1. Зилбеяр авун-куль авун (нугъатдин гаф)

Гуржидин руш (Бубайрин тарих риклеваз къхъей цлар)

Атана, чан, атана,
Къачагъ лезги атана.
Миччи ийфиз гъараф физ,
Гуржидин руш тухвана.

Ишемир, чан, ишемир,
Гуржидин руш, ишемир.
Вилерилай селлер физ,
Ватан рикл химир.

Руш чуьнухун къелет я.
Вучда, ам чи адет я.
Зун бубайрин адетриз
Вафалу тир велед я.

За ваз Каспий гъуль гуда,
Вири Лезги чил гуда.
Къадар къисмет сад ийиз,
Дуствиледи гъил гуда.

Кватл хъана эл-гелхенар,
Зи вахарин теменар,
Алкъида ви хъулькъверал
Яру плузар-жуъгъенар.

Дидеди вун агъмишда -
Вичин туплал гимишдин,
Бадедини сандухдай
Зар келегъа багъишида.

Пуд ииф, пуд югъ Рувчеда¹ -
Дем жеда чи күчеда,
Виш ѹис хъайи күжайри
"Лезгинатдал" къечеда.

Къядач за вун хелветда,
Ятлани заз девлетдай.
Цава къульлиз картари,
Вун булахрал гүзетда.

Кстах бала гуржидин,
Тахт түккүрна гүзгүйдин,
Цшару дагъдин хурахда,
Хульда вун гелхенвиди.

Къенлай къулухъ ви Ватан,
Ви юрд-ери - Лезгистан.
Къачагъ лезги гъазур я,
Ваз къурбандиз вичин чан.

Яргъа хъайлта зун вакай,
Декъикъайра чун чакай,
Гуржи тават, тавакъу я,
Катиз тахъуй вун закай.

1. Рувче - Гелхена автор яшамиш жезвай магъле

Чиледин къван

Чиледин къван, чиледин къван,
За раижда ви пунни клан.
Течирбуруз къуй хурай чир,
За алемдиз ачууда сир...

Дегъ вахтара къит - дарман, раб,
Майдандавай фални запаб,
Дава тежез фена шумуд,
Къалуники кутаз умуд.

Са камаллу касдин бирдан,
Къилиз къведа түккүрүн къван.
Юкни-юквай акъудда тівек,
Акълуда ам паласда тек.

Вилаятда чукъурда ван,
Ава лугъуз сүгъуырдин къван.
- Къванцин юквай экъечайла,
Кам къачуна элячайла,

Ам тіл-квалдин сергят жезва,
Инсанариз регъят жезва.
Чиледавай ви чан-беден,
Азад жезва лап денбеден.

Сейли хъана, вун чир хъана,
Чиледин къван, вун пір хъана.
Асирап къвез фена шумуд,
Инсанри вак кутаз умуд.

Гъикъван хъана вахъ агъайбур,
Паласадин рехъ гатайбур...
Заз ава са куль хифет,
Важиблуди туш ам, гъелбет:

И девирдин вердиш тежез,
Са жуърени дегиши тежез,
Кутан тийиз зерре гунағ,
Чиледава зи намус-ягъ.

Акъатдайвал къачудай кам,
Дар жеда заз а къванцин цам.
Шагъидарин акуна мез,
Рекъеллама зун физ тежез.

... Чиледин къван, чиледин къван!
Жезвани ваз зун лукъвей ван?
Фугъарарадиз яцу, къакъан,
Гъикл жеда лагъ вакай фарман?

Умуырдиз

Лагъ, вуч фад вун физва, умуыр?
Кам явшара, тади мийир.
Тарама зи умуырдин гам,
Юкни хъланвач, хъланвач тамам.
Жағын тавур рангар ама,
Къаз тахъанвай кваквар ама.

Гынлиз я вун югъур хъана?
Кыилел къацур айгъур¹ хъана?
Сабурлу хъуль, мийир къелет.
Заз къалахдай вице мульгъелет.
Күтъяль тахъай крар ама,
За ял тавур парар ама.

Теклифарин паря яз сан,
Алцумна за писни хъсан.
Гъар чкализ гай эвер,
Физ кутунач квачерик звер.
Ахътай тавур варар ама,
Хкаж тахъай гуар ама.

Алачтлани акъван яргъял,
Цшару дагъдин түльвач маргъял.
Гатун кукъуш, Шагъ дагъ, Шалбуз
Къвазнава зун къведа лугъуз.
Салам тагай сувар ама,
Пеле тақтур шагъвар ама.

Булатар хъиз цавун юкъвал
Къукъумариз мукъвал-мукъвал,
Зи фикирар кватл жез, чикъиз.
Агақнавак вири къхъиз.
Хъчин тавур Цшарар ама,
Чулав тавур чарар ама.

Жегъилзамач сейке² яшар...
Ятлани чун хъайла къяншан,
Риклевайди лугъуз тежез,
Вилералди сада-сад нез,
Рахун тавур са яр ама,
Мульгъубатдин цлайр ама.

Худадизни санал вири
Аквазвай туш куль - ири.
Къе такуртла, белки, пака
Акван зунни алай чка.
Зи умуддин маяр ама,
Агақ тавур паяр ама.

1. Айгъур - тіал таңвай, гъеле пурар алуқл та-
вунвай балқлан (нугъатдин гаф)
2. Сейке - инал гаф, хейлин манада аваз

Риклин тіл

Санал хъана, са ківал хъана,
Къул хъана.
Тупламишдай къуват хъана,
Пул хъана.

Халкъдихъ руъйдин дестек хъана,
Гул хъана.
Бес Къулан вазл чур тежедай
Цал яни?

Югъ-къандавай гъатзава чун
Деркела¹,
Күмек авач я къвалай, я къецелай,
Халкъдин вилик акъвазнавай
Месэла

Цилиналлай алуд тежер тівал яни?

Мал-къарани тімил жезва
Дагълара,
Майва къери, хъач къалин я салара,
А виликан бегъер амач багълара,
Лезги чилихъ галукъайди тіл яни?

Лагъ, идалай чехи инад авани?
Паб-базарда, итим хъана кайвани,
Хиве гъатна цурамай са данани.
Тум къацал сад, ам нехирда
Мал яни?

Алимар я, кел тавуртлан улубар.
Уях хъана чи хуърерин хунубар²
- Хур гайила чур жезвальда
Калубар.

Ирид аял авачирди ківал яни?

Баябан я хеб амачир яйлахар,
Чубан илиф тийиз перт я булахар.
Четинбур я лугъуз хуъре къвалахар,
Шегъердин рехъ жегъиларин
Квай яни?

Аруш жезва къvez квачера нашияр,
Пицини далау акваз къекъvez
дишияр,
Гъар камуна гъалтзава вал гижияр,
Вил алайди къяяматдин къал яни?

Манияр я дишегъильирин тарифар,
Къисмет хъана лугъуз чүгъваз
тъайифар.

Кхъизвайбур халабажи теснифар.
Зи лезги чал шит шурпайрин
Чал яни?

Иви хъвана тух тежезвай нахаяр.,
Ягъиз-рекъиз чи квайн квай
рухвайяр,
Галуддани далудихъай архаяр?

Дүнья гөгъенш, чаз фир-тефир
сал яни?
Сейфудин, на гъикъван гъалчда
паркутар?

Ухариз алахънава кубутар,
Эхиз тежез са жуърени манкуартар,
Я кас, види дүз чкадал къал яни?

1. Деркела - көвера гъатун (нугъатдин гаф)
2. Хунубар (хунуб) - гъульук квай дишеъли (нугъатдин гаф)

* * *

Ахъйна рак гана салам,
Акъатайди түрфен хъана,
Сура хъана эцгай кам,
Раклар-перде кафан хъана.

Гъил вегъена хъультул акваз,
Вун түк хъана - къилан¹ хъана.
Гъайтна² за вун гъилерал къаз,
Къуркъушум хъиз залан хъана.

Лянетзава жуваз рикъяй,
Атунални пашман хъана.
Гъакл хъфида зун ви къвайля,
Виле тахъай мугъман хъана.

Клан ятла ваз, гана зегъер,
Зун терг хъана, талан хъана,
Ша хутлунин чна пекер,
Алчуд хъуль зал илан хъана.

1. Къилан - векъи сар (нугъатдин гаф)
2. Гъайтна (гъайт) - алахъун (нугъатдин гаф)

* * *

Чун къвед галаз къекъвей дагъдин
Жигъирар...

Хияларни алатна фей къакай я.
Чир хъуль, даим вакай я
зи фикирар,
За хъизвай шириарни вакай я.

Вакай хъана зи гъиссерин тамада,
За илгъамдин цлай къукъурна
вун патал.

Мульгъубатдин ваз тагай күлсүн ваз
аматла,
Гъазур я зун гъа күлсүн ваз
гун патал!

* * *

Бирдан риклихъ галукъ авур
Хенжел хъиз.
Чуру хабар галукъна зи япариҳ.
Масад тұна вұна риклин деринра.

Зун акъудна гъамишалуғ
Ракларын.
Заз къайгъу туш, килиг пашман жез
такъу.

За жуван дерт гъикъя ятлани алуда,
Зи мульгъубат барбат! авур
Душман хъиз,

Вунни даим за зи рикъяй акъудда.
Вахтар фида, зун хъжеда
саламат.

Дерт алатда, вун зи рикл хъведа,
Амма валай заз амукъай аманат,
Рехи хъайи члар чулав
хъжеда.

* * *

Машмаш таран хел акъур,
Авахъдайла гъель акъур,
Женжел калин пел акъур,
Справкайра тахъурай күс сандухра.

Күс михъивал хъурай лацу
яйлухра!

Гъурбатда

Зун гъурбатда авай чавуз
Диде къведа, дагълар къведа
рикел зи.

Такабурлу лекъер къведа
Элкъвей чарх гуз къилел зи.

Хайи Ватан-лезги чилер,

Күре къведа, Къуба къведа

рикел зи.

Хуш келима мецел алай

<p

ОЕРБЕНТ. 1987-йис. Майдандын вакран экүнин ваҳтири. Ракун рекин вокзалдин кулухъ майдан гала. Поезддай эвичайбур, гъа майдандилай фена, шегъердиз гъахъзана. Майдандын къерехдив къаш-къамат авай, къакъан буйдин жегъил итим ақвазнавай. Чулав айнар алай. Гъиле элкъурна къватнавай лацу чар авай. Акурубу фикирзай жеди, ам гъукуматдин са векил, са жанаби я лагъана, са нин ятлани чехидан вилик атанвай. И жанабиди, тарцый нұңқерин луж вилив хузвай чинеругди хызыз, гъар са касдиз вил яздавай.

Ни шак ийида ахътин абуруп, акунар алай жанаби кас луту жеда лагъана?

Пул кланзай лутудиз, пул! Ифиз ахварни атанвайди туш. Гъавилай ам экүнене фад гъурчез экъечнавайди я. Къвез физвай инсанар майдандилай шегъердихъди: къве-къвед, пуд-пуд... Тади кваз физвайбурни, яваш-явш физвайбурни авай. Гъар садаз чулав айнарай ақи килигзай хы “жанаби”, на лугъуди, ада зинлай чир жезвай ихтибардиз къведайди.

Ван атана лутудиз: кулухъ якевиз рахазва. Явашдиз чин элкъуррай ада зинлай, скамейкадал къве яшлу кас ақуна. Япар галай вили бармак кылел алай къурай якъарин итим кевиз рахазва. “Акейла мұнкыдь бишиди я...Хуверай атан-

Кулухъ ябураз яб гайи лутудиз чизвайди яз хана и къузека лугъузай капитан Абдул. Адакай хъелни авайди тир и лутудиз, вич ада вокзалдик сумкадай пул авай кисе ақуудайла, къурди я лугъуз.

“Хъсан я ман гъакл ятла! Къве къуэрсанал яда за: вазни къисас хуий, капитан, ви къузекни “міхъ” ийида за!” - ихтины фикирар аваз, чиник хъвер кутуна, ақунаев яшлу касдин вилик къвеза ам.

- Рраб халу вун ян? Заз даҳди хабар ганай вун къе къведайди, - лагъана, ада гъиль вугана къузекав.

- Эхъ, хтул, зун Рраб халу я! Вун Абдул яни?

- Эхъ, зун Абдул я, Рраб халу. Дегиши хъянван, чир жезмачни зун?

- Чир хъана-хъана... жуванди хъайила... жуванди аваз хуий гына хъайитлани! Вун акурла зун, чи хурун кимел ақат хъувур къван викъегъ хъана! - лагъана шад хъайи къузек, чиник мили хъвер кваз квачел ақылтна.

- Я ча-аң халу-у, чун чибур я, завай ина вуч хъайитлани жезвайди я. Гена ви кефияр гъикл? Хувера мад вуч хабарар ава? Бислер ганва лагъана зенг авунвай заз даҳди. Гъиниз ганва? Хувере ганвани, тахъайтла, - лугъуз, ақваз тийиз лап халис хтул хызыз рахазва луту. Ада къузеки авур ихтилатар рикъел хвенвай. Къузекни инаниши я, ада, ам халис Абдулай къунва.

да къекъуриз, за исятда фена..., - лугъузай, анжака адап ихтилат къатлана тади къачур къузека:

- Къваз! Къваз, хтул!.. Къваз... Ак! же-дач, ви гъурмет гъаклани еке я! Ада хъуычукай хъипи пекиник кваз пул худна. - Сагърай Абдул, ма къачу, - лагъана гъиль яргы авуна лутудин гылие пул туна.

- Идакай вучда? Пул гва зав, - лугъуз, лутуди, тадиз, лекъре ягъайди хыз къа-чуна, пул квай пек жибиндиз сухна.

- Ам нив хъана вуч я, хту-ул? - лагъана кефли къузека. Кар түківей луту цыкыл хъана. Вили бармак алай къил столдал эцигна, ахвариз фена къузек. Атай милицийри къарағъарзана ам:

- Им гъиль я яшлу кас авайди?! Пул къуванни ганватла түлдердан?

- Пу-ул?! - вилер агаж хъана кефлидан. Туб винелди түківейра ағайнида-каз лугъузва ада: - Пул хтулди гуда! Зи капитанды гуда! Капитанди!

- Хтул вуж я? Капитан вуж я? Къала квон паспорт.

- Хтул капитан я зи!.. Абдул я! Күн милицияр ян?! Вучиз квэз Абдул чидач?! Чидач ян?! Чир жеда квэз ам хтайлай! Исятда хквела! Лекъ хыз хквела!

Милицияр чипин къвалив гвай капитан Абдулаз килигзана.

- Капитан Абду-ул? - лагъана халисан капитанди кефлидан паспорт ахъяна. - Вун Рраб халу яни?

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

ЖАҢАБИ ЛУМУ

(Гъикая)

вайбур я”, - гъавурда гъатна луту. Вичел шак тефидайвал, ам абурун кулухъ галай скамейкадал, къвач-къвачел вегъена, ағайнидаказ ақуна. Чулав айнарни алаz, газет ахъяна, вилик къуна, яб гуз-ва.

Вили бармак алай къузек рахазва: - Зи хтул Бислер ганва. Гъадав вугудай са хъсан гибе хуий, гам хуий лагъана, къиметдик квай са зат! къвачуз кланзава заз.

И ван хъайи лутудиз рикъикай гар къвахъ къван реғъят хъана. Адан гъиль тадиз вичин жибиндал фена. Ада ақи хъянвай, къузекан жибинда атай пул атана вичин жибинда гъатай хызыз...

“Гъа-а, им зи итим я” - жанавур келез килигдайди хызыз, килигзава ам и ажуз къузузыз касдиз. Чеб-чипай гъарлар къанвай къве къузека чипин дерди-гъял ачухдиз ийизвай. Лутудини пластиндадал къхизвайди хызыз, вичин фикирдиз къвачузва, рикъел хузвава абуру лугъузай тъварар.

- Зи къавум Таймазан гада ава ина. Милициадин капитан я. И вокзалдик ква. Абдул я вичин тъвар, - рахазвайди вили бармак алай къузек. - Гъадан патав алад лагъанвайди я заз. Милициайриз чизвайди ялда гъинра хъсан шейэр аватла. Гъада къумек гуда заз! Атай кар ам я гила, заз чинлай чизмач гъа Абдул. Атла аял чавуз чидайди тир. Фадлай акунвач...

“Ажеб! - дала чухвай къван реғъят хъана лутудиз. - Им зи гъилия къенвайди я!..” - лугъузва рикъял, къузека атла кас чинай чидач лагъайла.

Япарал залан халуди лугъузва: - Алад ман ятла гъабурун отделдиз, чирвал це жуван, атанвайди лагъ.

- Фейиди я зун, - гъарайз лугъузва бишида ван хъун патал, - атавалди фенай зун! Авач, ам фенвалда! Хтана кланзайди ялда!

- Ятла хквела ам. Хъсан сят хуий, ви къвалахар түківейрияллай, чан Рраб, - лагъана, хъама алай халу къарағъана, вичин асани къачуна, яваш-явш фена.

- Рраб халу, мад инал жеч хыи ихтилатар-жузунар, ша къвализ хъфин чун. Дузыз лагъайтла свас къвалие авач, вунни рекъяя атана галат хъянвайди я, са күлс ялни ягъун хуий ваз, ша чун инал алай ресторандиз фида. Хубрый атанвай халу ресторандиз тухуз жедачни завай! Са пачагъдин түльнар ийида чна! Хъфейла хувер тариф ийидай са карни жеда!

Сагърай хтул, сагърай! - ресторандин тъвар къурла, чидач къузульдахъ адап ванцихъ ичкидин ял галукънатлани, гъикл хъянатла, къузека гъанихъ къил элкъурна. Хва текъейдан ички, яраб вал, ченгидал хызыз, темяй тифей сад аватла Иблисприн ибис ички...

Шад хъайи жанаби лутуди “халу” хъуычукай къуна, халис вичин багъри хызыз, тухвани вокзалдик квай ресторандиз. Чин шлахъ жедайвал пипе ақуна. Фена, хуверекар гъизвай дишегълидиз лагъана:

- Гъазуран вуч аватла, фад гъаваш! Эрекъ гъаваш! - анлай тадиз хтана и къурбанд ағылдиз хълагъязава: - исятда вири къведа столдал. Са сивел элягъин чна, ахпа за фена къачуда гибе! Вун инжилу ийидач за базарда къекъуриз.

- Эхъ, хтул, эхъ. Сагърай вун. Бес та-куна-такуна, къе шегъерда чун чал түш хъайила, са дузыз хвашгелди хуун лазим я, - къузека гъиль рюмкадал чыгуна. Явашдиз зигрингрин ванер авуна. Къузека түр къачуна, лутуди къиль афни сивиз вегъена, мад рюмкай ақыл хузвава. Ақыларни ийизва рюмкай, лап Каспий гъуль хызыз, сивив къван.

Гъадани вуч авурай касди, рикъикай тади ква ман: къузульдаған гүйділдік фад вахчуна къарағъана кланзава, тахъайтла низ чидач:

- Рраб халу, зун гаф шад я чун къе икъл сад-садал түлтүн. Фу түльна ви кефиян ачух хъана. Ваз гъурмет авун, ви къвалахар түківейрияллана къилин винизвал я. Вун за инжилу тийин и рекъера, базар-

- Эхъ, зун Рраб халу я! Ваз гъикл чир хъана?! - галтад жезва кефли.

- Капитан Абдул зун я.

- Ву-ун?! Вун Абдул туш! Вун милиция я, капитан туш! - къиль галтадзана кефли къузека, “түш-түш” лугъуз. Вилер түлармарна, погондал туб түківейра, хълагъана: - Вун капитан я, Абдул туш! Заз чизвайди я күн милицияр... Паспорт вахчана, гила зун хутахиз кланзаван?! Санизни зун фидач инлай! Заз инал ақуң лагъанвайди я зи капитанди! Капитанди.

- Рраб халу, вун Дербентдиз къвевза, вилик элкъечи лагъанай заз даҳди. Зун я хтул.

- Ту-уш! Атла зи хтул, гъам я Абдул! Гъам я халис Абдул! Ам зи хтул Бислераз гибеке къачуз фенва, базардиз фенва. Квэз чидани, хва текъейбур, пул къачузвачи-ре-е ада завай, пу-ул! Вичин пулдихъ къа-чудалдай вичи! Гъам я хтул! Хтул гъахътинди къанда! Ма лагъана, эхир, гужуналди тұна за адап гъиле пул. Пул къачуна, тадиз фена ам. Зун, къузуль кас, язух атана, инжилу авуна рекъера къекъуриз. Вич фена! Гъам я хтул! Исятда хквела ам! Гъахътин викъегъ, къуччагъ я зи хтул!

Капитан Абдула фикирзана: “Белки, идахъ хубрый атанвай кас галатла? Гъам ятла гам къачуз фенвайди?.. Бес яз хъайила, и къузуль кас и гъиль инал тұна фич эхир... Ваъ, ина ақи туш”, - капитанди хабар хъязава:

- Ваз ам чидайди яни? Акунар гъихъ-тиңбур я, халу, адап?

- Акунар ихтиңбур! Жанаби я күн патав! - лагъана вичин къанчыл туб хажжана кефли халуди, къилел алай вили бармак дүзар хъувуна, гъиль рюмкадал яргы авуна. Капитанди рюмка вахчуна. Эверна хуверекар гъайи дишегълидиз, чирна и столдихъ и къузуль касдихъ галас ақу-къайди вүжтирил. Гыч нера авай нефесни вахчуз ағакъынч: капитан, гар галай хызыз акъатна фена ракларай лутудин гъарай-диз...

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

СУД
(Гъикая)

1930-йисар. Вахтар лап четинбур тир. Виш йисара дүнъядын майданда лап ақууллу инсаниятди ялварзай, зегъметкешри тәлабзай социализм - Советтің тұкумат, лекъерин мұкар хызыз, гъарна сад авай дагълук хуверларни арады атанвай.

Амма гъукуматдин дібрін, къануңнан гъавурда бегем авачир, чинни масадан зегъмет истиスマрзай къенепатан ва къецепатан душманар гъар сана къульын нике къалған хызыз бул тир.

Ихтилат физвай Цналрин хуверени абуар авай. Гзағні-гаф Лавгъа лаклаб (тъвар) алай кас гъукуматиди, партиядыз, инкъилабдиз акси я раҳадай.

Гъар гынал хъайитлани вичин сивай бинесуз, чиркин гафар ақуудиз, ада жемят ик-рагъязавай. Бязи сары ам гъалдарзай, гзағбур адал хуверезвай.

Сифте яз хуле хъайи большевикдада хувернуру Коммунист тъвар эцигнавай. Адай Лавгъадин адалатсуз гафар эхиз жезвачир.

Са сеферда кимел гзағ инсанар къат! хъанвайла, Лавгъа колхоздин къалахал физвайбуруз сеперар гуз, беълемсуз гафар лугъуз эгечіна. И арада ам Коммунистдин чапла патал алай. Коммунистдивай эхиз хъанач, ада вичин клаш хътиң эрчи гъуд Лавгъадин сивихъ геляна. Са патай залан гүтүн, мұнкы патайни сарарин арада гъатай плузаррин язух хъана, абуар мұхызыз ақа-хъана. Жемятди абуар секинарна, Лавгъадин алализ раҳазвай түш күтүнна. Ам мадни секин хъанач, гъелягъар къуна, балқлан хъана, пурар яна, райондиз рекье гъатна.

Сифте ада дұхтурханадай чар къачуна, ахпа ам райондин НКВД-дин начальницин патав фена. Начальник хъсан чрай, умумыр акунвай кас тир. Ада арзачидиз дикъетдивди яб гана, вичин күмекчилик балқланар хиз туна, абуар Цналдал рекье гъатна.

Хуверзай ағакъайла, нисинин бере жезвай. Начальник Рзаханаз ина къеви дүст Гъажини авай. Ам хувери кавхани тир. “Тахсирка” Коммунистни колхоздин къалахал алай. Арзадис абуар нисинлай гүтүннен килигдайвал хъана.

Къвализ хъфейла түльн-хъун гъазур жедалди кавха Гъажиди НКВ

Краеведенидай Дагъустан Республикада сифтегъан учебникар

Жуван Ватан клан хъухъ

Мегамед ГЬАСАНОВ, ДГПУ-дин тарихдин кафедрадин заведующий, тарихдин илимрин доктор, профессор, высший школадин илимрин Международный академи-ядин гъакыкы член, РАН-дин член-корреспондент, РФ-дин в АД-дин илимрин лайиххуу деятељ

Барият АЛИМОВА, РАН-дин ДНЦ-дин тарихдин, археологиядин ва этнография-дин Институтдин илимдин кар алай къуллугъччи, тарихдин илимрин доктор, РД-дин илимрин лайиххуу деятељ

Мамед АГЬАМЕДОВ, Хурууын умуми образованидин школадин директордин заместитель, тарихдин илимдин кандидат, РД-дин лайиххуу музалим, РФ-дин умуми образованидин гъуърметлу работник

Эхиримжи йисара чехи ва гъвечи халкъарин тарихдиз, абурун виш ий-сарин дериниз фенвой культурадин ирсиниз ийизвай итиж артух хванвайди виле акъазва. И квалах саки вири халкъарин патал тъбииди я. Им халкъарин культурадин дере-жа, абурун милли къанажагъувал хаж хъу-нихъ галаз алакъалу тирдал шак алач.

Ихтиин квалах гзаф милләттин векил-рикай ибарат тир чи багъри Дагъустанданни кылые физва.

Хуси тарих, материальный ва руьгъдин культура чир хүнин барадай Дагъларин уль-кведин агъалийрин игътияжар тайин тир дере-жада таъминарунин мурадралди РАН-дин ДНЦ-дин тарихдин, археологиядин ва этно-графиядин Институтди (РАН-дин академик Г.Г. Гамзатован тикилфадди) Дагъустандин чехи ва гъвечи вири халкъариз талукъяз тарихдиннин этнографиядин ахтармишунар кылиз акъудунин программа тукъурна. Да-гъустандин этнографи и квалахдал күкіл гъанва. Ахтиин ахтармишунар кылые тухун патал этнографиядин отделдин саки вири колектив желбна.

Инал чун школьницикай ражан. Абурун чипин багъри ерияр, хай хуруун, райондин, санлай Дагъустандин тарих, халкъдин адетар чизвани? Алай макъамда краеведенидин рекъяр илимдинни методический центртрайин везифаяри ни тамамарзава?

И в хейлин маса суалпиз жавабар школьницикай умуми образованидин идараирин 7 ва 8-классар патал "Краеведение" предмет-дай гъазурнавай учебный пособийрай жагъу-риз жеда. Фикир желбдайвал тукъурнавай и пособия акъудайди "БХВ-Петербург" изда-тельство я. Гаф кватай чқадал лугъун, и изда-тельство чирвилер гүнин карда ишлемишдай ихтияр гузай учебный пособияра в учебни-кар гъазурнавай, государствовин аккредита-ция авай, образованидин идараирара умуми об-разование гүнин маҳсус программаяр бажар-мишавай организацийин жергедик акатзава.

Къейд авун лазим я хыи, винидихъ твар къунвай пособийри учебникар тамамвиледи эввэззана. И учебный пособийрин автор экономи-кадин илимрин кандидат, Россиядин писательтин Союздин член, Дагъустан Республи-кадин государствовин сад лагъай классдин гъакыкы советник **Ислам Мурадович МЕ-ГЬАМЕДОВ** я. Адан гъилик 30-далай виниз илимдинни методикадин ва учебный квалахар, гъаъисабдай 5 монография, умуми образованидин идараирар патал тайинарнавай 4 учебникар учебный пособие ххатна. И.Мегъамедов Дагъустан Республикадин лайиххуу экономист, хейлин наградайрин сагыб я, ада-

Россиядин яракълу къуватрин Верховный Главнокомандующийдин патай чухсагъулдин чар, твар къевнай тапанча ва РД-дин Госсоветдин Председателдин патай шушка гана.

Ислам Мурадовича гъазурнавай учебный пособийри школьникар хайи ерийрин тарихдихъ, адан тарихдин памятникирх, лишан-лу чайрихъ галаз танишарзава.

"Просвещение ва искусство" твар алаз ганвай материалар гзаф маракълубур хъанва. Абури чи халкъариз бахшнавай тарихдиннин этнографиядин курур очеркар я. Гъар са очерк-да тайин тир халкъдин тарихдиз, адан къадардиз, яшамиш жезвай ерийриз, адан кел-къиниз, хуруекрэз, парталприз, милли адетриз талукъ делилар, гъакыни халкъдин арадай акъ-атнавай тъуындуу дережадин ксараз талукъ делилар гъатнава. Авторди неинки чехи халкъарикай, гъакыни къадардал гъалтайла гъеч-чибир тир халкъарикай (агъулар, рутулар, цаҳуар), гъатта чипин ери-бине Дагъустандихъ галаз алакъалу тушиз хъай, амма ина фадлай яшамиш жезвай халкъарикай (ур-сар, татар, азербайжанар ва мсб) ихтилатзава.

Кыблепатан Дагъустандин халкъарин гамаризни халичайриз талукъ сюжетар гзаф фикир желбдайбур хъанва. Лезгийрин устадри храй гамарни халичайр шумудни садра Нью-Йоркда, Парижда ва маса шеъвера тешкайлай Виридуңнъядин выставкайра къалурайди я.

Учебный пособийри Дагъустандин халкъарин художественный сеняткарвилериизни лайиххуу чка чара авунва. Къизилдин ва гимишдин шейэр гъазурдай маканар яз Дагъустанда Эндирайдин, Аксайдин, Хасавюртдин твар акътнай. Амма заргарвили инкуст-водин виридалайни къешенг шейэр Кубачида, Къази-Къумухда гъазурзавай. Учебный пособийри ихтиин итижлу делиларни гъанва: Къази-Къумухдин округдин 100 хуруйкай 55 хурые, гимишдал ва къизилдал нехишар атла-на, заргарвили шейэр гъазурнал машъул жезвай. Тек са Къази-Къумух хуруе 1913-ий-суз гимишдинни къизилдин къешенг шейэр гъазурдай 700 устларди квалахазавай.

Лаъбана кланда хыи, Дагъустандин заргар-рар амай дульнядивай къакъатнаваз яшамыш жезвачир. Дагъустандин къакъан дагъ-лар авай районизни кваз Индийский океан-дин, Средиземный тъульуын патарив гвай ульквейра яшамиш жезвай устларри гъазур-навай нехишар атланвай яракъар, жуъреба-жуъре безекар акъатзавай.

Чна фикирзавайвал, школьникри Унцукулдин кларадин чина къиметлу шейэрин күсар-рикай гъазурнавай нехишар твадай устларрин гъиликай хкатай шейэрз, Балхардин хъенчин къапариз, аваррин гимишдал нехишар атлан-вай шейэрз (Ругуджадин, Чохдин, Гоцатлидин, Гамсугладин устадрин квалахазди) итиж иида. Къайтагъдин гъаларалди нехиш аку-днавай шейэрз Английдин ахтармишунардайди тир Роберт Ченснера 1993-ийсуз гъатта тамам са ктаб талукъарнай. А ктабда Къай-тагъдин гъаларалди нехиш акуднавай шейэрин рангунин 80 ва адетдин 180 шикил гъатнава. 1994-ийсуз шейэрз талукъяз Парижда тешкилай выставкади еке итиж арадал гъанай.

Ислам Мурадовича къванерал нехишар атлудай устларизни фикир тагана тунвач. Ихтиин искустводин чешнеяр Дагъларин улькведин саки гъар са хурий жагъида. Учебный пособийри парчадал нехишар аку-днун сеняткарвилиз лайиххуу чка ганва. Да-гъустанда къизилдин гъаларалди нехишар акудунин искуство машъур тир. Ахтиин машъур чайриин жергедик Аксай, Эндирай,

Костек, Женгутай, Къазанише (къумукъар), Чох, Ругуджа, Согъратл, Хунзах, Батлаич, Корода (аварар), Къумух (яхулар), Къубачи, Губден (даргияр), Ахчегъ, Миграгъ, Къаракур-ре, Къасумхур, Гыл, Хизри (лезгияр), Маджалис, Жибахни, Карацан, Гапшима (къай-тагъияр) акатзавай.

Учебный пособийрай ученикрай Дагъустандин халкъарин хуруекрэз талукъ делиларни жагъида. Абуру, гъелбетда, государство-дин "Лезгинка" ансамблдин надир искуст-водизни фикир тагана тадач.

Куьрледи учебный пособийра гъатнавай материалри Дагъустандин халкъарин мате-риаллын вири руьгъдин культурадин девлет-лувилини патахъя шагыдвалзава.

Авторди школьникриз, муаллимиз, Да-гъустандин халкъарин культурадин ирсинив къадирлудаказ егечуниз эвер гузва. Милли культура квачел ахълдарун, чи чехи бубай-рин къени адетар саламатдиз хүн лазим тирди Дагъустан Республикадин Кыл Р.Г. Абду-латиповани шумудни садра къейд авурди я.

Ислам Мурадовича гъазурнавай учебный пособийрин мад са лайиххууval квекай иба-рат я лагъайтла, ада гъар са объектдиз (жен-гинин вири гъизивалдай минарайриз, квальериз, парталприз, квачин къапариз, халкъдин художественный сеняткарвилин шейэрз) талукъ делилар гудай чавуз маҳсус шикилар, картаяр (Дагъустандин карта, тайин тир халкъ яшамиш жезвай чайриз талукъ карта, экономи-ческий карта вири мад) теклифзава.

Къейд авун лазим я хыи, школьникри чин багъри ерийрин тарих, халкъдин адетар чин руриз тирилил талукъ месэлэяр педагогин арада шумудни садра веревирд

авурди я. Ятланы багъри ерияр чируниз та-лукъ дульзгүннүн программаяр авац, гъатта школайрин предметтин сеткада "Краеведенидин" чкани тайинарнавац.

Авторди къейдзавайвал, алай аямдин шартла школайра тарихдин краеведенидин акултзавай несилидик ватандашвилин ерияр, чинн культурадив, адетрив къадирлудаказ егечунин ерияр кутунин месэла агал-кунралди гъализ жеда.

Чна умуд кутаззавайвал, ученикрай и учеб-ный пособийрай чипи чинн къатлунар гегъен-шарун патал итижлу материал жагъида.

Чна гъисабзайвал, ихтиин учебникар авац акултзавай несилидик багъри Ватан клан хуунин, халкъдин культурадиз, къени адетрив къиметгүннин ерияр кутаз жеда. Ихтиин учебникрай тарсар гун вири школайрин программадик мажбуридаказ кутун лазим я. Гаф кватай чқадал лугъун, Россиядин хейлин регионра (Москва, Санкт-Петербург, Ленинградский, Челябинский областар ва мсб.) ихтиин учебникар фадлай кардик ква.

Ислам Мурадовичан пособийрин къимет-лувал адакайни ибарат я хыи, абури Дагъустан Республикада краеведенидай сифтегъан ученикрай я. Чна ихтиин маракъыту ктабар тек-лифуун автордиз сагърай лугъузва ви цийи къелүнин 1994-ийсуз абури Республикадин школай-рив агакъуник, и кар патал Дагъустан Республикадин образованидин вири илимдин ми-нистерсводи лазим тир чалишшишил аву-ник умуд кутазва.

Нетижайрилай рази хъана

Дагъви ШЕРИФ

3-августдиз Дагъустан Республикадин культурадин министр **Зарема БУТАЕВАДИ** коллегиядин заседанидал зур йисан нетижаяр къуна.

Мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин замести-тель **Гъасан ИДРИСОВАНИ** иштиракна. Ада заседание Россиядин вири Дагъустандин дережадин наградаяр вахкунилай башла-мишна.

РД-дин культурадин министрдин заместитель **Марита МУГАДО-ВАДИ** вишин докладда Республикадин культурадин идарай, пешекар вири гъевескар колективин агалкъунар, абури авай гъал вири абуру вилик акувазнавай везифаяр къейдна. Кильди къачуртла, ам адетдиз элкъенвай "Дагъвияр", "Каспий - дүстүрлүк къерхар", "Цамаури", "Россиядин винел дур-наяр", "Къуылгъу, руғъ" хътии региондин вири международный фести-валприкай ражана.

Гүльгъульай Республикадин культурадин сада жерге идарайин рөгъберри чири авунвай квалах-рикай, аталтнавай четинвилерикай сүгъбетна.

Заседанидал Дербент шегъердин 2000 йисан юбилейдиз талукъ месэлэярни къарагъарнавай.

- РД-дин лап къадим шегъер тир Дербентдин 2000 йисан юбилей чна вини дережада авац къей-дун чарасуз я, - лагъана Зарема Бутаевади. - Саналди, гъуърмет-лудаказ квалахна кланда. Юбилейдин югъ неинки дагъвийри, гъакъ вири улькведин агъалийри гуъзет-зава.

Эхирдай Зарема Бутаевади чыгъвазай зөгъметдай культурадин вири къуллугъччириз сагърай лагъана.

- Къе чун 2015-йисан 6 вацра авур квалахин нетижаяр къаз квят! хъана. Күн вири и залда акунал зун шад я. Инанмиш я хыи, чна йисан къеди лагъай пайни исят-да хътии гүльгъульдади куучуру-мишда. Авур лап хъсан квалахрай күн сагърай. Амма гила гъакъ ацукуна кланда. Вилик мадни еке дережаяр, везифаяр эцигна, мадни хъсандиз квалахна кланда. Чи вилик еке месэлэяр ква. Культура - им къадардалди вишин нетижаяр къадай четин хел я. Им, сифте нубатда, агъалийри руьгъдин хел я, - къейдна министрди.

Рульни утквемвал хвейи къегъал

Дагъви ШЕРИФ

Къурушин хуврят Ватандиз, халкъдиз вафалу рухвайни рушар тимил акътнавач. Абурун арада Эфендиеврин хизанни, нурлу гъед хъиз, вирида машгъур я. И ийкъара къурушвийри Дагъустандин лап гъуындурур дөрежадин государственный ва общественный деятель Нажмудин Самурскийдин (Эфендиеван) хтул Алик Муғъюдинович ЭФЕНДИЕВАН хайи югъ къедзава.

Гзаф йисара къанун-къайда худай къурулушра зегьмет чу-гур, Дагъустан патал гзаф агъурди хъайи 1999-йисан вакъиайра активвилелди иштиракай, яракъ гъилеваз дяведин цаяра хъайи ам къе Махачкъала шегъердин администрациядин образованин управленидин начальницин заместитель я.

Алик Эфендиев 1957-йисан 7-августдиз Цийи Къурушин хуяре зегьметчийрин хизанда дидедиз хъана. Буба Муғъюдинани диде Муслимата ам викъегъ, намуслу, зегьметдал рикл алай итим яз тербияламишина. 1973-йисуз Чечен Республикадин Нахрук шегъердин 18-нумрадин ГПТУ акъалттарай жевил механизатордии Къурушин сельподиа трактордал къвалахунилай вичин зегьметдин рехъ башламишина. Армиядин жергейрай хтаны, къанун-къайда худай къурулушра гъар жуяре къуллугъурлан хъайи ада 1982-йисуз СССР-дин МВД-дин Орловда авай маҳсус школа, 1994-йисуз ДГПУ-дин технолого-экономический факультет, 1996-йисуз Москвадин экономикадин ва праводин Академия акъалттарна.

Бязи вайшьириз Дагъларин улькве чипз мұттығъариз кълан хъайила, Алик Эфендиев Республикадин ГАИ-дин къурулушда авайтнани, гъиле яракъ къуна, душмандиз рум гуз рекье гъята. 80 милиционердикай ибарат дестедик кваз капитан Алик Эфендиевин Къарамахи ва Чабанмахи хулериз фена, патарив гвай тамар бандитрикай михъна.

Галатун чин тийиз, югъ-йиф талъана, душмандин геле къекъей, абур терг авур и ийкъар Алик Эфендиева, бязи юлдашар телефон хайвилляш пашмандиз ви Дағъустандин хулер бандитрикай михъайвилляш, дағъвийри чипн халис къилих къалурайвилляш шаддиз рикл хизва. И ягъуна, А. Эфендиева рикл хизвайвал, бубади еке күмек гана.

- Жуваз четин хъайила, дарих хъайила зи рикл Ватандин Чехи дяведин иштиракчи, хипхъянвал авур буба къедай, - лутгъузва ада. - Залум дяведин цаярани, къуд-тад талъана дағъларани чульлера хипер хуъз хъайи ада бес четин туширни лутгъуз фикиррик акатайла, зи галатун алатдай, мадни викъегъ жедай...

Алик Эфендиев къенепатан къайдаяр хъинин къурулуша еке текриба, гъурмет авай къуллугъучи я. Адан агалкъунар Президент Владимир Путинан къул алай наградайри - "Виклервилля ва дирибашвилля", "Общественный къайда хъинин карда тафаватту хунаи" медалралди, РФ-дин Гъукуматдин къилин твар алай гъилин сиятиналди, СССР-дин ва РФ-дин МВД-рин министррин тъварцыхъай ведомстводин 17 наградадалди, са жерге грамотай-ралди, чухсагъулдин чарападини дипломралди къейднава.

Дагъустанда авай МВД-дин руководство дегиш хъайила, вучиз ятлани вил кутур, гъакл буш чакадал, къанунсуздаказ къвалах-дилай алудай Алик Эфендиев, къелем гъиле къуна, вичин гъахъвал тестикъаруниз мажбур хъана. И агъалаттар-гъужетар Россиядин са жерге журналарни газетри вилив хузвай ва халкъ хабардарзайвай. РФ-дин МВД-дин министр Владимир Колокольцевавни кваз агакъай рехъ ганвай гъалатрикай ва къайдаяр худай къуллугъчийрин ягъ-намусдикай раханвай чарапи Дағъларин улькведа авай РФ-дин МВД-дин министрдин вичин гъалаттар түккүр хъийиз, милициядин подполковник Алик Эфендиева общественный хатасузвал хъинин карда чуугунвай зегьметдиз, адан наградайриз, тежрибадиз ва итимвилиз гъурмет ийиз тунан.

Нажмудин Самурскийдин хтул, вичин ими хъиз, гъелбетда, общественный краални машгъул я. Ада "Гъахълевал патал пенсионеррин Россиядин партиядин" къвалахдани активвилелди иштиракзана.

Вичин вад велед ваттанпересар, халис лезгидин къилих квай итимар яз тербияламишинавай Алик Эфендиевиз чнани хайи югъ рикл ин сидкъидай мубаракзана. Маддияяяр тақуна, къуй чи къегъал вири рухвайринни рушарин къуваттар исляжъ улькведен экуб гележесег патал серфдайвал хъурай.

Меркезвияр танишарна

Гъазурайди -
Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Москвадин ва Россиядин маса ше-гъеррин агъалийриз улькведин къадим шегъер тир Дербентдин тариҳдихъ, гъаклни чин къисмет и шегъердихъ галаз алакъалу авур дегъ девирдин халкъарикай сад тирлэгийрин культурадихъ галаз таниш жедай надир мумкинвал ава.

Ик, и ийкъара Москвадин "Коломенский" музейда Россиядин къадим шегъердин юбилейдиз бахшнавай "Дербент-2000" выставка ачуна.

И музейдин тамам твар - Москвадин художественный тарихдии архитектурадин ва төбатидинни чилин винел патан акунрин ландшафты музей-заповедник, "Коломенское-Измайлово-Лефортово-Люблино".

"Дербент-2000" выставка Коломенскогода 11-иуладиз ачуна. Ам 30-сентябралди давам жеда. Экспозиция Дербентдин 2000-йисан юбилейдин сувариз талукъарна алай йисуз тухвай мярекатрикай сад я.

Дагъустандин векилди къейд авурвал, выставка цивилизацияя чеб-чепл түш жезвай, дүньядин пуд диндин, Виридуңнадин ирсисин ЮНЕСКО-дин сияядик кутунвай тарихдин надир памятникар шегъердин тарих, культура къалурзавай рангунин 200 шикилдикай ибарат я.

"Шикилрин и выставка гъеле къве шегъерда - Псковда 2015-йисан 22-майдилай 5-иондалди ва Санкт-Петербургда 25 - иондилай 8-иуладалди къыиле тухвана", - къейдзава Дағъустандин векилди. Идалайни гъйри, Дербентдин юбилейдиз гъазурвилерин сергяяра аваз "Нянин Москва" седтдин эфирдай москавийриз лезгийрин куль-

турадихъ галаз таниш жедай мумкинвални хъана. Передачада къейд авурвал, ана Россиядин къадим халкъарикай тир лезгийрин векилар мумкинвале хъана.

"Нянин Москва" эфирдин "Москвадин халкъар" рубрикада Ватандин меркезда яшамиш жезвай жураба-жууре халкъарин умумурдикай, адетрикай сүгбетна. Лезгийрин диаспорадин векилри лезги халкъдин тарихдикай, милли чала-

дай. Лутгъуз жеда хыи, "Лезгинка" къуль - им танишвал башламишнин бине хъиз я", - къейдна "Москвадин халкъар" эфирдин программа тухвай, вичини "Лезгинкадал" къульзавай Светлана Саидовади.

- Кавказда чехидаз гъурмет авун - им чуриз тежер веси я, - лагъана халкъдин сенятаравилин устад Гулыгълан Мамедярова, - Чехи кас квализ гъахъайлалди, жегъилар, гъурмет авун яз, квачел

"Лезгинкадал" къульзавай Герман Мамедяров
ва Светлана Саидова

кай, Москвада авай лезгийрин умумурдикай, адетрикай, ацукун-къарагъуникай, милли пек-парталдикай, сенятаарин гимищин шейэрэрикай, милли хъурекрикай, къилди къачуртла, цикленрикай ихтилатна.

"Къе Дағъустан Республикада саки зур миллион, къунши Азербайжандин обласстрани 600 агъзурдав агақна лезгияр яшамиш жезва. 2010-йисуз тухвай переписдин бинедаллаз, Москвада лезги халкъдин 15 агъзур векил яшамиш жезва", - къейдна чешмеди.

"Къадим девирра чи жегъипри чипз сусар рушари гъикл къульлерзатыла, гъикван абуру зирингиздиз къульлерзатыла ахтармишна, хъя-

къарагъда. Завай тестикъариз жеда хыи, зун ва зи вад стхани, чи буба хтайвалди, квачел къарагъдай. Агъсакъал пайда хъайвалди, чун, раҳунар ақвазарна, секин жедай.

Лезгийри гысабазавайвал, аялар дүньядиз вири сад хътинбур яз къвезва, амма ахпа абуру диде-бубади чулаг зегьметдиз килигайбур жезва.

Лезгийри, аял-къепина амаз, дана епина амаз вердишарна къланда мисал мукъват-мукъват тикарда. Тербиядин гъакъиндай камаллу касарин дерин манадин гафари лезги халкъдин аялрин къеплер къенин юкъузни гулучегарзана, - къейдна "Нянин Москва" эфирдай.

Пресс-конференция

31-иуладиз "Дербент шегъер" шегъердин округдин администрациядин къиль Азади Рахимова шегъеррин ва Республикадин СМИ-рин журналистар патал пресс-конференция гана.

Администрациядин къильин везифаяр тамамарзайвай къве вацран къене сифте нубатда, ада вич шегъердин вири месэлайрин гъавурда гъатайди къейдна.

* * *

Гъакл гражданрилай атанвай гъаятирихъ гелкъуынин ва "Женгинин Баркаллувилин" паркуна авай алишверишдинни дуланажағын объектдин документар түккүрүнин гъакъиндай арзайризни килигна.

Арзачирихъ яб акауланди Азади Рахимова къурлушдин подразделенийрин руководителрал а месэлайр гъялунин гъакъиндай теклифар гъазурун тапшуршина.

Совещание тухвана

3-августдиз Дербент шегъердин администрациядин къиль Азади Рахимова шегъердин юбилейдиз гъазурвилер авунин месэладай нубатдин заседание тухвана. Сифте нубатда ада къватыл хъанвайбур цийи къуллугъчийрихъ галаз - администрациядин къильин сад лагай заместителдин везифаяр тамамарзайвай тир Али Хасбулатовахъ, чилеринин эмениндин алакъайрикай рөккай управленидин начальницин везифаяр вахтунанди тамамарзайвай Эльдар Исмаиловахъ - танишарна.

Савещанида иштиракзай "Дербент 2000" РД-дин ГКУ-дин руководитель Али Нурмегамедова къенин ийкъан чарасуз месэлайр - Крупскаяядин тъварунхъ галай күчедик цин турбаяр кутуна күтаягъун, тротуарда плитка твадай мумкинвал хъун патал Ленинан тварунхъ галай күчеда авай вагон вахчун, Салманан күчеда къайда тун ва я ана авай цехар агалун, суварин маршрутта, күчейра къвалер цийи хъувунал къадагъа эцигун, асфальт твазвай күчейра гъерекатар ақвазарун, Г. Алиеван ва Махачъаладин күчейр чеб-чепл түш жезвай чакад эцигзазай гъакл гзаф мертбайрин къвалерин патарив гвай территориира къайда тун патал ГОВД-дин къуллугъчияр желбун ва маса хъийидай крат къейдна.

Совещанидин нетижаяр къуналди, Дербент шегъердин администрациядин къиль Азади Рахимова къурлушдин подразделенийрин руководителривай авур ва мукъват вахтунда ийдал къвалахрикай датана шеърэгълияр хабардар авун истемишна.

Ина аялар сагъарзава

ИНТЕРВЬЮ

Хадижат МАМЕДОВА

Республикадин аялрин “Ахцегъ” твар алай ревматологический санаторий кардик квай газаф йисар я. И девирда ина агъзуралди аялри чин сагъламвал мянгъкемарна, иной абур сагъ хъхъана къвалериз хъфена. Къенин чи сувъбетчи и идарадин къилин дуихтур, 1-категориядин педиатр Г.М.МАГЪМУДОВА я.

▪ Гульнара Мидадиновна, санаторийдиз аялар рекье тунин къайдар гъхътиңбуя?

- Санаторийдиз аялар хъягъунин къвалиах районра, шегъерра, республикада кардик квай санаторийиз хъядай комиссиири къилиз акъудава. И жуъредин комиссиири чипхъ санаторийра сагъарунин ва сагъламвал мянгъкемардай игътияж авай аялар тайинарун, медицинадин документация түкъурунин еридал гъузчывал тухун лазим я. Аялдин сагъламвилин умуми гъал ахтармишадай къулухъ дуихтурди азаз процедураяр тайинарда.

▪ Санаторийдиз къvezvay аялар гъхътиң документар хъун лазим я?

- Абур агъадихъ галайбур я: путевка, санаторно-курортный карта, ивидин, цварадин умуми анализ, дерматологдин, хирургдин, ЛОР-духтурдин заключение, профпрививкирин гъакъиндай делилар, эпидемиологдин справка (и вахтунда аял инфекционный азарлудаҳ галаз Зъяфтидин вахтунда алақъада таҳъана къланда). Идалайни гъейри, санаторийдиз къvezvay аял парталралди, ийсан вахтуниз килгна квачин къапаралди, къвалин та-почкайралди, 3-5 комплект къланай алуқъадай бельедалди, нерин яйлухралди, хусуси гигиенадин тақъатралди (рөгъ, сарарин щетка, сарарин паста) таъминарун лазим я. Гатун вахтунда аялдин къилел алуқъадай къеэил зат хъана къланда. Санаторийдиз аялрихъ галаз къvezvayбур ксудай чайралди ва түкъуранда таъминарава.

▪ Күн къиле авай медицинадин идарадикай күрелди сувъбетнайтла къландай.

- Санаторий гъульпун дережадилай 1100 метрдин къакъанды Ахцегъ райондин территорияда бинеламиш хъанва. Ам чиликай хкатзавай кузвай ятарин минеральный ятарин чешмейралди машгъур я. Ина надир жуъредин минеральный ятар ва сагъламардай къаар, лап хъсан гъава ава. Вац ва къакъан дагълар авай ина, ийсан гъи вахтунда хъайитла, аялар сагъарун патал вижевай шартлар ава. Сагъламардай къа-

рар чип газаф къадар сероводород квай илово-сульфидный дестедик акатава. Адан таъсирик азарлуда къати жуъреда гъекъ акатава. Идани токсический шейэр, шлакар, залан металлар бедендай акъудуниз къумекзава, ивидин гъерекат хъсанарава, иммунитет хкаждава.

▪ Ина гъи жуъредин азарар сагъарзава? Гъихътин къайдайрикай менфят къачузва?

- Сифте нубатда ина къарабринни мышчайрин системадин ва соединительный пердейрин, ивидин гъерекатдин, нервный системадин азарар сагъарзава. И вахтунда сагъламардай, реабилитационный серенжемар тир бальнеотерапиядикай, климатотерапиядикай, сагъламардай физкультурадикай, терренкурдикай, ингаляцийрин терапиядикай, массаждикай, физиотерапиядикай, сагъламардай тълнар гуникай, къарадалди сагъаруникай, фитотерапиядикай менфят къачузва.

Минеральный, чиликай хкатзавай кузвай ятари сагъарунин кардиз лап хъсандиз таъсиризава. Абур хлоридно-гидрокарбонатно-натриевый жуъредик акатава. Чи ятарик кальцийдилай мянгън газаф ква. Ятарин къилин компонент сероводород я. Ада ивидин дамарриз лап хъсандиз таъсиризава, беденда авай энергетикадин ресурсар хкаждава ва адахъ меекъ хъуниз, таълиз акси къуват ава. Бедендин иммунитет хкаждавай и ятари хирер сагъарунизи хъсан таъсиризава. И жуъредин минеральный ятар сагъламарунин къалахда Пятигорскдин, Ессентукидин, Кисловодскдин ва федеральный метлебдин маса санаторийра гегъеншдиз ишлемешава.

Гъакъини чи ихтиярда физиотерапиядин кабинет ава. Ана УВЧ аппарат (2), электрофорез “Поток” (1), амплимпульс-5Д (1), ингаляторар, УФО ЛФК тадараракрикай, массаждикай менфят къачузва. Гъавадин, ракъинин ваннаяр, аялар ачух гъавадал хъун, яхдиз къекъун, юзун квай къугъунар - и жуъредин сагъарунин тегъер вири аялриз тайнарда.

Идалайни гъейри, чи санаторийда риклинни дамаррин системадин санлай гъал хъсанаруниз, азарлу сагъламарунин къалах къилдиндаказ къиле тухуни, ивидин гъерекатдин къалах къайдадиз хъуниз, аял гележегдин рецедиврикай хъуниз, ревматологиядин рекъяж азарлупар сагъаруниз ва азаррин вилик пад къун патал менфятул къайдаяр практикада ишлемишунизи артух фикир гузва. Алай вахтунда санаторийда купулрин, хронический тонзиллит, тонзилогенный кардиопатия ва маса азарар менфятулдаказ сагъарзава. Эгер квезд къулдин сагъламвал мянгъкемариз къланзватла, чи санаторий и кар къилиз акъудун патал лап кутугай чка я. Къулдин къуллугъуда чи къайгъудар персонал акъвазнава.

▪ Санаторийда сагъар хъийидайла, аялриз къелдай мумкинвал авани?

- Ийиз къvezvay аялриз 1-9-класра къелунар давамардай мумкинвал ава. Сагъаруникай ва къелунрикай азад вахтунда аялри репетицийрикай, дискотекайрикай, экскурсийрикай, спортдин акъажунрикай менфят къачузва. Абуру шикилар чуугунин, маничар лугъунин конкурсра иширикава. Сагафуналди, ина аялриз сугъул туш. Санаторийда арадал атанвай дуствили лагъайтла, риклер чими ийизва ва абур аялрин риклер газаф йисара аламукъава.

▪ Сувъбетдай чухсагъул!

Сагъламвал

Зизиквийрин “Тади къумек”

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Сагъсуз хъайила, гъич са шейни вилериз ахквадач. Чайрал халкъдин сагъламвилин месэлэяр пайгардик кутуниз Россиядин Президентдин майдин вацран указра ва Дагъустан Республика вилик тухунин каралай проекта къетлен фикир ганва. Къилди къачуртла, “Сагъламвал” кар алай милли проектда здравоохраненидин, медицинадин ва санитариядин рекъяр сифтегълан къумек гудай идарайр вилик тухуниз, абурун материально-технический база хъсанаруниз артух фикир гун къалурнава.

турди меслят къалурнава хъайитла, капельницаяр кутазва, рапар язава.

▪ Квехъ лазим къумек гун патал рабдарман авани?

- Эхиримжи вахтара и жигъетдай гъалар хъсанзава. Чаз райбольницаадай гъар ваца, къилинди, вахтунда агъалийриз сифте къумек гудай дармнар чара ийизва. Квез чида хъи, агъалияр газаф вахтара гъя и жуъредин къумек герек яз чи патав къвезва, я къвализ атун тълабзава.

▪ Замина вах, зун лап шад я: эхирни, квехъ кутугай гъалда къалахдай шартлар хъанва...

- Къу рикел алама жеди, тамам са йис

Зизикрин ФАП

Сулейман-Стальский райондин Зизикрин хуърун ФАП-да участковый фельдшердин везифаляр Замина МАГЪАРАМОВАДИ тамамарзава. Ам 1972-йисуз Къулан Стальдал дидедиз хъана. Рикле лацу халат алукунин мурад авай руш Дербентдин медицинадин училищдик (гилан коллеж) экечизава. Къисметди Зизикрин хуърун экъудай ада 1992-йисалай инихъ хуърун ФАП-да къалахзава.

Астрахандай хтанвай Л.Рамазановадиз раб язавай вахт

Къейд авун лазим я хъи, Замина Магъарамовадилай гъейри, фельдшервиллини акушервиллин пунктуна чипхъ максус образование, пешедай тамам чирвилер ва тежриба авай акушера Шапери МЕГЪАМЕДОВА, аялрин медсестра Агъабажи АБДУСЕЛИМОВА ва санитарка Перихалум ГъАЖИБАЛАЕВА хуърунвийрин сагъламвилин къараувуда акъвазнава. Сагъламвилин замин тир михъивал хъун, садакай-масадак акатдай азаррин вилик пад къун патални абуру зегъмет чуугвазва.

▪ Къу везифайрикай күрелди сувъбетнайтла къландай...

- Чи участокдик 1200 кас акатава, абурукай 700-дав агъалияр чкадал ала. Вири хуърера хъиз, Зизикани жегъилприн лап чехи паюни патарал физ чипин хизанар хъзвава, гъаниз килгна хъре яшамш жезвай ксар саки вири яшар 60-йисалай алатнавайбур я. Абурукай давление, риклинни дамаррин уъзурар, шекердин диабет авайбур ва маса азарлупар чи гъузчиллик ква. Гъайиф хъи, месел алкъланвайбурин авачиз туш. Чун гъафтерда пуд сеферда (лазим атай вахтара мадни мукъвал) ахътинарун патарив къвалериз физва. Абурун гъал ахтармишава, эгер дуҳ-

идалай вилик чна гъихътин шартлара къалахзавайтла. Марфар къвана, селлер атуниди, чи дарамат миъиз це гъватнай, ахътин чуру гъалда аваз чна са шумуд йисуз къалахнай. Идан патахъай райондин больнициадин къилин дуихтурдиз, райондин руководстводиз са шумудра арза-ферзе авурди я, амма, гъайиф хъи, арадал атай затл хъаначир.

Алатай йисуз зизикви, Махачкъалада яшамиш жезвай Къазабег (Казбек) МАГЪАРАМОВА хуърун ФАП капитальнидаказ ремонтна: къланвай полар акъудна, гъар сеферда марф къвайила цай ацузвай подвалар чиргъ вегъена къевна, советрин девирда авунвай сувагъар алудна, цлар цийи къилелай штукатурка хъувуна, полар яна, пластикдин цийи дакъларар ва ракъларар кутуна. Квез акъвазвайлал, гила ФАП-дин дараматдин вири къуд къвалени михъя ва экуя я. Чахъ агъалияр къабулдай, абуруз лазим процедуряяр ийидай вири къулавилер хъанва.

Дугъриданн, жемят патал хъсан кар авур кас алхишизни лайхилу я. Зизиквийри ихтиин меръяматлавал авунай Казбек Магъарамоваз аферин ва чухсагъул лугъузва.

ФАП-да къалахзавай медперсоналдилай, къилди къачуртла, Замина Магъарамовадин къалахдилай хуърунвийри разивалзайди заз ани хъфей гъар сеферда ван къvezvay. Са шумудра, адан къумек лазим атана, зунни адан къилив акъятнай. Зизиквийрин виридан трубкойра “Тади къумекдин” телефондин нумра ава. Сир туш, инсандин тълквал иллаки ифзиз къати жеда, гъавилияр дуихтурдиз “ийфен мутгъманарни” газаф жезва.

Чухсагъул ва аферин лугъузлана къиле авай везифаляр намуслувиледи къилиз акъудзавай вири дуихтурдиз... Гъа жергедай яз Замина Магъарамовадизни. Риклиз чими акунрин Замина дуихтурдихъ тъквей хизанни ава. Рагым Магъарамоваша галаз санал пуд велед тербияламишзава, абуру шеъре рекъел акъудун патал зегъметар чуугвазва. Чехи хва Наримана, школа хъсан къиметралди акъалтларна, алай вахтунда Самарада юридический высший военный института къелзава. Къвед лагъай хва - Эмирбека - Махачкъалада, медицинадин колледжда чирвилер къачувазва. Руш Гъурурди хуърун юкъланв школада къелзами, ам 8-класдиз акъятнава.

Чи мурад зизиквийрин сагъламвилин къараувуда акъвазнавай Замина дуихтурдихъ, санлай Магъарамовин чехи хизандихъ мадни еке агалкъунар хъун я.

Мергъяматлувилин серенжем

Райсудин НАБИЕВ

Аялар чи гележег я. И гафариз де-риндай фикир гайила, абур эвер гунизни элкъевнайди чир жезва, яни гележегда ульке идара ийдайбур гъбурукай хкатда. Гъакл хайила, аялрин сагъламвал хүн, дерин чирвилер, тербия гун важибул я. И мураддалди гъар журемдин серенжемар къабулзава, мянекатар тухузва. Икк, “Аялриз мектебдиз гъазур-вилер акваз күмек ая” лишандик кваз алай вахтунда кыле тухуззвай республикадин мергъяматлувилин серенжем къалуриз жеда. Адан бинедаллаз мектебиз сифте камар къачузай 1-клас-сдин аялрив ктаб-дафттар ва лазим маса заттар, дарвиле авай хизанрай тир аялризни күмек агақтарун важибул месэлайрикай я. Ингье Сулейман-Стальский райондин Курхурунъ 2-нумрадин юкъван мектебда мергъяматлувилин серенжем кыле фена. Ана аялрихъ ва абурун диде-бубайрихъ галаз санал мектебдин колективдин къалахар гъикл ятла кили-

гиз атай райондин къилн АБДУЛМУТАЛИБОВА, администрациядин къил Ш.МЕГЬАМЕДХАНОВА, МО-дин къилин советник М.АГЫМЕДОВАНИ ишитиракна.

Мектебдин директор РД-дин халкъдин муаллим Н.АЛХАСОВА анал алатай къелунин ийсуз муаллимринг колективди чүгүр зөгьметдикай, арадал гъайи нетижайрикай, къведай къелунин ийсуз аквазвай гъазурвилерикай ва мергъяматлувилин и серенжемдикай сүйгьетна. Ци 1-класдиз физ гъазурвал аквазвай 9 аялдив колективди виликамаз гъазурнавай герек табар, дафтарар, ручкай, карандашар, гъвечи доскайр, счетар вахкана. Мянекатар Н.Абдулмуталибов, Ш.Мегьамедхановин тебрикдин гафар рахана, масанранни и чешнелу къалахар авун герек тирди къейдна. Чин патай пулдин күмекни авуна. Диде-бубайри абуруз, мектебдин директордиз чухсағъул лагъана. Аялри чипиз яслибахчада чирай манияр тамамарна, мектебдиз, муаллимиз талукъ шириар хуралай къелна, чипиз гъисабунарни чирнавайди счетралди къалурна.

Хци месэла

Вахт тімил ама

Нариман КЪАРИБОВ

Зун къадим Дербентда яшамиш жез саки 39 йис я. Гъавиляй и къешенг шегъердин къетленвилер, меденивилер, адептар, инсанрин хесеттар, таа са вахтунда таттугайвилерни, гзаф яшлу ксариз хыз, зазни лап мукъувай чида.

Вириаз малум тирвал, чи виридан рикл алай шегъер тир Дербент вичин чөхи сувариз - 2000 йис тамам жезвай юбилейдиз - гъазур жезва, вахтни лап тімил ама.

Заз мад сеферда чи къадим шегъердин михъивилерикай (санитарный рекъя), ани паркар, къучеяр, къвалерин гъятар авай гъалдикай чи гъуруметлу дербентвилерин рикл хиз къланзана.

Къейдна къланда хыз, эхиримжи яисара хъсанвилых еке дегишилдер хънвани. Им садавайни инкар ийиз жеда. Шегъердин вири къучеяра, гзаф мөртебайрин къвалерин гъятара, идараирин, мектебрин, аялрин баҳчайрин къаларив зирзибилил къватлун патал махсус контейнерар эцигнава, абур вахт-вахтунда михъна, чайкрайл эцигнава. Им, гъельбетда, шегъердин администрациядин гъар ийкъан гъузчилини нетижя я.

Гъикъван хъсан, кутугай кар жедай эхир, чакай гъар сада, гъар са дербентвиди ва иниз паталай къевзайбуруни и хийирлу кардик чин пайни кутунтайта. Гъайиф хыз, гъакъикъатда икк жезвач. Ингье инсанар, яшайищдин къвалерин къалав махсус контейнер гвятлани, гзафбуру (гъикъван медени ятла аку!), зирзибилил авай пакетар ящикидиз въя, адан къалав гадарна физва. Икк вучиз ийизва лагъайлани, са бязи “ханумри”, “Не ваше дело” лагъана, векъи жаваб гуда ваз. Гзаф мөртебайрин къвалерин пенжеррэй мөртебайрин балхонрикай зирзибилил пакетар виняя агъуз политикидиз ва тротуаррал гадарнавай душшүшшар лап гзаф я. А пакетра эрекъдин, пиводин ичи шүшчегарни жезва. Бес бедбаҳтвас тушни, къаникай физвай касдал алуқайтла! Ихътин душшүшшар Дербентда са шумудра хъайиди я.

Бязи диде-бубайри, зирзибилил (түнрин амукъаяр) авай пакетар гъечи аялрив вугуз, зирзибилил авай контейнер-рал тваа лагъана буйргүззана. Бүйдиз гъечи тирвилляй абур ящикидиз агъзашвач, гъа къалал эхигнага хквездва. Ихътин пакетар къвалерин подъездрин ви-

лик эцигна хъфизвай душшүшшарни гзаф жезва. Нетижада пакетра авай зирзибилил кацери ва кицери гъаят тирвал чукурзана. Идани лап гъечиidi тир мажибни вахт-вахтунда агакъ тийизвай, къучеяр ва гъятар михъзайвай дишегълийрин залан зөгьмет мадни четинарзана, яни зирзибилил акатай чкадал гадарзайбуру язух дишегълийрин зөгьметдиз къимет гузвач. И мукъвара зун ихътин са бея-бүрчиллил душшүшдин шағыд хъана. Чун маршрутдин автобусда аваз генерал Саидован тъварунхъ галай къуче-дай къвал галай патахъ хквездвай. Музыкадал илигнавай са гъечи машин чи “газелдилай” алудиз къланз чахъ калтуг-заявай. Эхирни агақтарна “лихачди” (белки, ичкидин демни квайтла). За квэз вуч лугъун: легковой машиндин дакларрай чун авай “газелдин” вилик пиво авай къве птулка гадарна, мадни газ гана, виликди ультмиш хъана. Аллагъадиз шукур, гена чи машиндин зарар хънанач. Лагъана къланда хыз, ихътин чарасуз лазим вядейра ОМОН-дин работникини “ийфиз фонар” газз къекъвейтлани” жағыда.

Вирина хыз, Дербентдин чин гъятар, къвалерин вилик квай чакай гүрчегариз, анра чин харжидалди тротуардин плиткарни тваз, цукъверни цаз-вай медени ксарни гзаф ава. Амма, гъайиф, и хийирлу ксариз манийвалзай-бурни кими туш. Са мисал. Зи къунши Сирож лугъудай са касди вичин къвалин вилик инсанар фин патал тротуар гүрчегиздиз түкъурна, цукъверни цана. Абурухъ гелкъуын тешкилна. Са юкъуз, къва-лахдилай хкведайла, заз къунши са къадар бейкеф яз акуна. Гъикл хъана, Сирож дуст, вун пашмандиз акъвазнава хы? - хабар къуна за.

- Валлагъ, Нариман халу, за квэз вуч лугъун, участковый ина цукъвер цадай ихтияр авайди туш, жуван гъяятдилай күсни къецел экъечимир лагъана, къевелай таъкимарна, - жаваб гана ада.

Гена къве падни рази хъана: ОМОН-ни, зи къуншини. Инал заз вуч лугъун къланзана? Шегъер, вичин къвал-югъ, къче, гъяят гүрчегарзайбуруз шегъре рехъ гун лазим я.

Гъуруметлу газет къелзайбуру! Ингъе, аквазни такваз гадни ақъатзана. Вични пара чимиди, азгарди. Ша чна вирида, сад хъана, хайи шегъерар ва хуриер, гъульерин, вириерин, вацарин къерхар, тамар, багълар гъамиша ми-хыз хуын!

Райцентрадиз - къулайвал!

Сад хътин гъалда авач

Рагъидин ЭМИНОВ

Малум тирвал, къулайвилин жигъетдай чи райцентрадин къучеяр сад хътин гъалда авач. Ахцеңрин хурунъ руководстводини и кар тестикъаразава. Гъавиляй чаз газет къелзайбурун фикирдиз райцентрадин къве къучедай янавай шикилар гъиз къланзана. Сад лагъай шикилдай квэз аквазвайди райцентрадин Герейханован тъварунхъ галай къучедин са участок я. И мукъвара райадминистрацияди хейлин харжияр авуна, инаг лап хъсандиз ремонтна. Гила и къучеда яшамиш

жезвай агъалийри чин къвалерин вилик патар къайдада аваз хънан гүзчивал авун чарасуз я.

Чи лап пис гъалда авай къучеяркай сад Агъасиеван тъварунхъ галай къуче я (шиккылда). И къуче ихътин гъалда аваз гзаф ийсар я. Ихътин юкъвай тухванвай еке диаметрдин цин трубаяр рекъин винел ақылтна абурай яд авахъиз и рекъе гъатиз тімил вахт туш. Чна умудзава хы, гила хъайитлани талукъ тир идарайри и къучедин гъалдиз фикир гуда.

Иесивал авурла, къайдани жеда

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Сулейман-Стальский райондин Герейханован 1-хурунъ “Сухой” поселок лугъудайди гъамиша хъвадай ва салариз гудай цикай къит чка я. Виликрай, консервиярдай заводди къвалахзайвайла, къучейрал булахар алай, къубура ятарни авай. Улыкве чкайдалай къулухъ я сохоз, я заводни амукъинач. Совхоздиз къилин цин линия къевзай Жумкент лугъудай чкада хуур кутурла, вирида къилин линиядилай яд къвалериз тухуз башламишна. И кар себеб яз заводдин яд хъудай гъавииздиз (бассейн) герек къадар яд агақзамач. Ана яд тахъайла, хурунъ са паюниз цикай дарвал жезва.

Къучейрал общественный булахар ала-мач, абури къарда чин къвалериз тухванва. Хуриерин къилер гъикъван дегиши хъайитлани, язавай мақъам сад я. Хурунъ виликан Советди халкъ паталди вичелай алакъдай са къвалахни авунач, са нихъ ятлани далу акална. Муниципалитетдин ихтиярда авай важиблу чилерни кваз маса гана.

Алай вахтунда хурунъ къиль Мирзатиров Изамудина са жерге къвалахар авунатлани, хъувна къланзайбуру тімил туш. Хуриера совхозар, колхозар чкайдалай къулухъ иеси-яр советар хънан. Гъа са вахтунда обще-ствода, хууре, къвале культурадин, санитариядин жигъетдай къайдаяр хън, терроризмдин, вагъабизмдин вилик пад къун патал гүзчивал артухарун герек тирди рикелай ракъурна къландач. И ва амай татуғай къвалахрин вилик пад къун чарасуз яз акуна, РД-дин Гъукуматди жегъилрин парламентар, ветеранрин, Ағъсакъалрин советар, халкъдин дружинайра арадал хизида. Амма лугъун лазим я хы, абуру тухуззвай са къвалахни авач.

Хуриерин депутаттар хъядайла, гъамиша гъа садбур вилик кутазва. Депутатар лагъайтла, чеб хъянатай участокриз вацра садрани килигизавач. Хууре вуч аватла, вуж квэл машъул ятла, абуру тухуззвай са къвалахни авач.

Депутатар хъядайла, общественност-

дихъ галаз меслят авун герек я. Гъар са депутатиз хууре, вичин участокда гъихътн тълар аватлани чизвач, садра къванни атана, къун-къуншидин арада авай рафтавиле-рикай, татуғай гъаларикай хабарни къвазвач. Абай гъаларикай лагъайлани, чкадал къvezвач.

Хууре лагъайтла, общественный чайдал ички хъвазва, папирсар чугвазва, амма садни и къвалахриз фикир гузвач, я и краиз акси яз ақындағай закондали амалзавач.

Къучеяра рекъерикай гъенер къуна, анал

5-10 йисаралди къван-руг алаңмұзазава, ре-

къяй физвай улакъриз манийвалзаза. Бязи-

буру, жағынар къучедихъдай ақындағы күч-яр гүттүй ийизва.

Михъивилерикай рахайтла, мадни чуру я.

Региентханайр къевзай чиркин ятар ху-

лериз ахъайнава. Ихътин чуру краин вилик

пад къун патал хурунъ кыли, жемятни га-

лаз фена, ахътин ксариз серенжемар къабу-

лун лазим я.

Хурунъ кылиз, садан хатурни хаз кълан-

зана. Авахъзай чиркин ятар малари, вер-

чери хъвазва, аялри гъилер хуырзава. И ва

маса кимивилер арадай ақындағы түвән.

Индейлини гъейри, начағывилерни хуун.

Идалайни гъейри, фиттер, зирзибили къучейрал вегъезва.

“Сухой” поселокдиз къевзай къве линиядад

вирида насосар эцигнава, яд ахъайнамазди

вирида ам чин чөхі гъавиизриз чугвазва,

хурунъ аға кылиз яд ақындағава.

Са къве ийс вилик сохоздин гүннепата, шегъре ре-

къин къанис 50 гектардив агақна узымулахар

авай. Совхоз чкайла, вири чилер арендан-

тив кирида вуганва. Аниз яд гудай кас амукъи-

нан. Гүзгүннелай и хвал ремонту ийиди лагъ-

ана, 2 метрдиз къван дериинвал аваз еке экс-

каватордади ремонта, райондин руководс-

твоны гъана, телевизордайни къалурна.

Россиядин Армейский сад лагъай
международный къугъунар
Военныйирин
Олимпиада

Алай вахтунда чи улкведа тарихда сад лагъайбур тир Армейский международный къугъунар (АМИ) кыли физва. Россиядин оборадин министерстводин кыли авай ксари түккүрнавай и акъажунрин метлеб екеди тирди ана дүньядин 17 улкведай тир 2 агъзурдалай виниз аскерини офицерри иштиракуни шағыдвалзана. Абурун арада Россиядилай алтайла, виридалайни чехи командаир Китайдикъя в Белоруссиядикъя ава. Армейский акъажунар 1-августдилай 3-августдалди давам жеда. Акъажунарни Россиядин хейлин регионара: Сибирдилай, Краснодарский крайдал, Каспий гъульпун къерхив къван агақъда - яни, санлай къачурла, 11 полигондана кыли фида.

Къейд тавуна жеда, Армейский къугъунриз гъазурвал акунин лишан яз чи улкведа ций 90 объект эцигна, 160 дарамат ремонтна, 225 км рекъер къайдадиз гъана. Идалайни гъейри, тамашачийризни къулайвилер тешкилна: къав гъалнавай трибунаяр түккүрна, акъажунар кыли фидай чакирив агақъарун патал улакъар кардик кутуна.

РИКЕЛ ХХИН: къугъунрин тарих 3 йис идалай виллик башлаших хънай. Икъя, а чавуз къугъунар анжак танкарин биатлондай кыли тухузтай. Алай 1-йис къугъунрин программадик спортдин 14 жүре (гъя гысабдай яз танкарин биатлон, авиа-дартс, чульдин кухня ва икъя мад) акатзана.

Боеныйирин Олимпиадада аскерри ва офицерри чулыда, цава ва че чин гъунарап къалурда. Къугъуни неинки военный акъажунриз тамашдай, гъакъни алай аямдин вири истемишунтив къунвай армия, залан техника мукъувай аквадай мумкинвални гузва. Танкарин биатлондай акъажунра виридалайни газаф улквейрин (Анголадин, Венесуэладин, Кувейтдин, Кыргызистандин, Эрменистандин, Къазахстандин, Индиядин, Сербиядин, Тажикистандин, Никарагуадин, Китайдин, Монголиядин ва Россиядин) командайри иштиракда. Куьрлди лагъайта, ана иштиракзай 17 улкведий 13 улкведен векилри чин гъунарап спортдин и жуъредай къалурда.

1-августдиз Москвадин патав гвай Алабино полигондана Армейский къугъунар ачухуниз талукъарнавай шад мярекат кыли фена. Военыйирин Олимпиада "Девиррин алакъа" тъвар ганвай гуьрчег шоудил башламишна: полигондан Римдин империядин, алдай къулухъ дивирар ва алай аям къалурна. Авиация ва залан техника ишлемишуналди, ВДВ-дин аскерри къалурай нумраяр квайт хъанвайбуруз иллаки бегенмиш хъана.

Анал рахай РФ-дин оборонадин министр Сергей Шойгури акъажунар Россиядин Чехи дядева гъалибвал къазанмишна 70 йис тамам хъуниз талукъарнавайди къейд авунихъ галаз сад хъиз, Армейский къугъунрин вожиблувилай, абуруз гъазурвал акуникай лагъана, Россиядин Президент Владимир Путин къугъунрин иштиракчийрин тъварцихъ хуш келимаяр лаънвай Чар къелна. "Зун инаниши я, къугъунрин вири иштиракчирри чин виллик эцигнавай везифарага намуслудаказ ва лайхлудаказ къилиз акъудда, чин пешекарвал къалурда, и жуъредин акъажунар кыли тухун лагъайта, адедиз элкъведа, абуру улквейрин арада ихтибарлувал ва амадагвилин алакъаяр мадни мягъемаруниз къумекъа", - кхъенвай ана. Шад мярекат иштиракчир тир улквейрин командайрин параддади акъалтна.

Малум хъайивал, чи республикада Армейский акъажунар Каспийска, 15 ва 71-нумрайрин военный городок, гъакъни Каспий гъульпун къерхеда - це, 1-августдилай 13-августдалди кыли фида.

8-август Физкультурнирин югъ я

"Сагълам беденда - сагълам руьгъ"

КУЛЬТУРАДИН ОТДЕЛ

Ци Физкультурнирин югъ къейд ийиз 35 йис тамам жезва. Рикел хкин: 1980-йисуз СССР-дин Верховный Советдин Президиумди гъар тарих августдин вицран къвед лагъай киши югъ Физкультурнирин югъ яз къейд авунин приказ акъудонай. Мадни тарих рикел ххайтла, сифте сефер и югъ сувар яз 1939-йисан 18-июлдиз къейднай, а чавуз - Вириоссиядин физкультурнирин югъ яз. Коммунистриин дивирда "Сагълам беденда - сагълам руьгъ" идея активнидаказ пропаганда ийизай. Сир туши, а вахтунда спортизиз ва спортсмениз иллаки еке фикир гузай. СССР-дин спортсменар: гимнастар, акробатар, футболистар, хоккеистар - дүньяда виридалайни викегъубур, машгъубур тир. Институтра ва университетра физкультурнидин факультетар кардик акатна. Абурулай са тимил гъзгъуныз

гележегдин физкультурникар гъазурдай къелунин кылдин идарайн пайдо хъана. Советтин гъукуматди сагълам нация хъун патал халкъ физический культурадал машгъул хъунхъ еке метлеб авайди аннамишнавай.

Алай вахтунда Физкультурнирин югъ - яшарилай ва пешедилай аслу тушиз - спортодал рикел алай миллионларди чи ватанэгълири - иллаки тренерри, физкультурнидин тарсарин муалимири, спортсменри - чин сувар яз гъисабзана. Эхиримэжи ийсара спортизиз ва физический культурадиз артух фикир хъзни эгечинава. Спортизхъ гъар са кас патал, гъам бедендин лигимвилин, гъамни руьгъудин сагъламвилин жигъетдай еке метлеб ава. Машгъур дүхтүр Гиппократ "Гимнастика, физический упражнения, къвачи къекъуын - къвалахунуз бажсарагъзвал, сагъламвал хъуз, тамамдаказ ва шад умурь кечирмииш къланзай гъар са касдин, гъар са ийкъян кеспийрик хъана къанда" лагъанай.

Дербент райондин спортдин ўмуръ

Тахмираз ИМАМОВ

Физкультурнирин ийкъян вилик чина Дербент райондин образованидин ва спортдин управленидин начальникдин заместитель Шагълар Абдуразаковхъ галаз сүгъбетна. Малум хъайивал, Дербент районда физический культурадин виридалайни газаф улквейрин (Анголадин, Венесуэладин, Кувейтдин, Кыргызистандин, Эрменистандин, Къазахстандин, Индиядин, Сербиядин, Тажикистандин, Никарагуадин, Китайдин, Монголиядин ва Россиядин) командайри иштиракда. Куьрлди лагъайта, ана иштиракзай 17 улкведий 13 улкведен векилри чин гъунарап спортдин и жуъредай къалурда.

КУРЬУ КЪЕЙД.

Шагълар Юсуфович АБДУРАЗАКЬОВ 1955-йисуз Дербенттә оидедиз хъана. Пединституттада физический тербиядин рекъяр пешекарвал къачуна, Москвада карчевилин ва правдин институттада акалаттарна. 1978-йисалай ада Дербенттдин физический культурадин ва спортдин комитетдин председателите къвалахна. 2011-йисалай къенин ийкъялди ада Дербенттдин образованидин ва спортдин управленидин начальникдин заместителите зөгъмет чугвазва. Шагълар Юсуфович "РД-дин физический культурадин лайхлуди работник", хейлин грамотайринни дипломин саъбија 2004-йисуз ада "Россияда физический

культура ва спорт вилик тухунай лайхлувилерай" гъуьрметдин знак гана.

2014-йисуз райондин спортсменри "Сочи 2014-йисан февральдиз" - залан атлетикадай республикадин къвенкъевичивал патал акъажунра 2 спортсменди 3-чакар къуна. Кикбоксингдай ЮФО-дин къвенкъевичивиле са кас-1, къведни 3-чакариз лайхлух хъана. Самбодай Дагъустандин къвенкъевичивал патал акъажунра къве спортсменди -1, садан 3-чакар къазанмишна. Азаддаказ къуршахар къунай са спортсменди РД-дин къвенкъевичивиле 1-чакар къуна.

Гуьрьшдин вахтунда чаз Шагълар Абдуразакова вичи гъазурнавай ва Дербент райондин администрациядин къилин везифаляр тамамзаявайти Мегъамед Желиловича тестикъарнавай спортдин массовый ва сагъламардай серенжемрин сад тир календарь къалурна. Аник 40-далай виниз спортдин мярекатар ква, санлай къачурла и серенжемра 15 агъзурдай виниз спортсменри (абурон чехи пай школайра келзаявай аялар ва жестьилар я) иштиракда. Идалайни алатаила, районда сагълам ўмуръ кечирмисун пропаганда авуниз, физический культурадал ва спортдал машгъул хъунал желб авуниз артух фикир гузай. Икъя, 2015-йисуз физический культурадал ва спортдал вахт-вахтунда машгъул жезвай агъалийрин къадар 18 агъзурдай гысабдай, 2014-йисуз лагъайтла ахтынбурун къадар 14 500 тир.

Алай 1-йисан сад лагъай кварталда Ш.Абдуразакован регъбервилик

кваз мини-футболдай райондин къвенкъевичивал-Дербент райондин эцигунардайбурун призар патал акъажунар, гъакъни азаддаказ къуршахар къунай школайрин арада райондин къвенкъевичивал-Дербент райондин администрациядин къилин везифаляр тамамзаявайти М.Желиловича призар патал, мадни баскетболдай райондин колективирин арада къвенкъевичивал - "Дэрбэнд" газетдин призар патал акъажунар къиле тухвана. Идалайни гъейри, суварин йикъяриз (8-Март, Яран сувар, 9-Май ва икъя мад) талукъарна са жерге турнири тешкилна. Икъя, алай 1-йисан 12-29-майдиз "Зарница" къугъунар къиле фена. Ана саки вири школайри иштиракна. 10-июлдиз Берикейда волейболдай еке акъажунар хъана.

- Спортиз саки вири серенжемра райондин руководитель Мегъамед Желиловича иштиракзана, гълбайвал къазанмишай спортсменрив ва призёррив ада наградаяр вахкүзва, и кардал чунни шад я, гъакъни жаван ва жегъиль спортсменрив руьгъни хажзана, - сүгъбетзана Шагълар Юсуфовича. - Районда къиле тухузтай хейлин серенжемрин тешкилчи администрациядин къилин заместитель Анвер Гъажимурадов тирдини къейд тавуна жеда. Гъвечи чавалай спортдал машгъул тир ам къенин юкъуз вичивай алакъдай къумекар гуник лайхлух пай кутазвайбурукай сад я.

- 8-августдиз - Физкультурнирин юкъуз - чна кикбоксингдай (фулл-контакт раздел) райондин къенкъевичивал патал акъажунар тешкилда, - хабар гана Шагълар Юсуфовича.

Чин гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Каддафидин хиз азабар гузва

Прокуратуради Интернетдад Ливиядин виликан рөгбөр Муаммар Каддафидин хва гатазвай видео пайда хунихъ галаз алакъалу яз ахтаршишун башламишнава. И ківалах, фикирзавайвал, Триполида авай дустагъханада кылес физва. Идан гъакындай Рейтерди хабар гузва.

Записда тіл эхиз тежез гъарайзай 42 ыйс ханвай Саади Каддафидиз ушшар кас аквазва. Къаравулри силис кылес тухудай вахтунда адан чин язва, ахпа -турбадал күтпүннавай ківачин кланер. Видеодин гъакыкъивал аслу тушир ахтаршишнавай тестикъариз хүн мумкин туш.

Триполидин прокурордих видеозаписда къалурнавай къаравулар жағъурдай абур жавабдарвилиз чұгвадай ният ава.

Human Rights Watch тівар алай тешкилатди видео пайда хунихъ галаз алакъалу яз секинсузвал къалурна. Мукъват тир Рагъ-экъечідай патан крарай директордин заместитель Джо Сторкан гафарапалди, "Аль-Хадба" дустагъханада Саади аль Каддафидивай ва кынвай масабурувай силис къадай вахтунда ишлемишшавай къайдайри, дугъриданни, еке хаталувал арадал гъизва.

Саади Каддафи Ливиядиз Нигердай алатай ыйсуз хканай ва Триполида авай дустагъханада тунай. Адак ам Ливиядин Футболдин федерациядин кылес авай вахтунда футболист яна кыннан галаз алакъалу яз, гъакын маса къанунсузвилер авунай таҳсир кутуна.

Триполидин судди Каддафидин мулькүү хиз - Сейф аль-Исламаз кынниң жаза гүнин приговор ақыдайдалай гүльгүннис за гъафте алатаイラ, видео Интернетда эзигна.

Суд дистанционный къайдада кылес фена, гъыл лагъайтла суддик квай кас Ливиядин гилан властриз оппозицияда авай Зинтан шеғъерда авай восстаниздыз къарагъай виликан дестейрикай сада күнвай ва ада есирида авай кас вахкунай кыл къақыдзана.

Каддафидин хизъ галаз санал виликан режимдин мад 8 чиновницидиз кынниң приговор ақыднава. Абурун арада ульткведин виликан премьер-министр Аль-Багдади аль-Махмуди ва разведкадин кыл Абдалла ас-Сенсусси ава.

Рагъакыдай пата тереф хвейи 2011-йисан восстанидин, граждан дявидин ва НАТОдин ультквеяр яракъламиш хъана къаришмиш хъунин нетижада Ливиядин виликан государстводин къурулуш, Социалистический Джамахирия тергна. 2011-йисан 20-октябрьдиз гъалкъадай экъечіліз чалишмиш хъайи Муаммар Каддафи адан хайи шеғъер тир Сиртдин патав боевикрин клеретди күнвай ва яна къена.

Ливияда алай вахтундани властдин сад тир къурулуш арадал атанвач. Кылди къаҷчуртла, ульткведа къве парламент кардик ква - Векилрин палата да Виримилледдин умуми конгресс. 2012-йисуз вахтунданды яз тешкилнавай органды, Виримилледдин умуми конгрессдін власть 2014-йисуз хъайи сечкийрин нетижайраг аласыра яз цийи парламентдин вахкун лазим тир. Амма и кар кылиз ақыднада да Виримилледдин умуми конгрес-сди Триполида заседанияр тухун давамарзана. Векилрин палатади и ківалах ульткведин рагъэкъечідай пата Табрукда кылыш акъудзана. Ливиядин тайфайран ківатларин, яракълу дестейрин, исламистилин къурулушшин гүзчишликтар квай са бязи районри чипи чеб идара ийизва.

Есирдай азадна

Нигериядин армияди исламистилин "Боко Харам" дестедин боевикири күнвай 178 кас къутармишайдан гъакындай малумарна. Идан гъакындай Рейтерди хабар гузва.

Махсус серенжем къалабулухдин центр тир Борно штатда кылес тухвана. Военный-рин делилралди, азад хъувур 178 касдикай 101 кас аялар, 67 кас дишеғлияр, амайбурни итимар я. Идалайни гъейри, боевикрин командир күнвай ва Бама шеғъердин къереда авай террористар гъазурдай лагерни миҳы авуна.

Идалайни гъейри, Нигериядин BBC-ри "Боко Харам" дестедин дамах тир Самбис заповедникдин кыблепатта авай Битта хъурну патав пияда күшүннин дестеди ийизвай гъужумрин тереф гъавадай хвена.

"Боко Харам" - им исламистилин тешкилат я. Ам Нигерияда ва күнши ульткведа кардик ква. Адас вичин гүзчишликтар квай территоријал шариатдин къанунар тваз вая Рагъакыдай патахъ галаз женг чұгваз клан-зала.

2014-йисан майдиз "Боко Харам" ООНдин Хатасузвилер Советди террористилин тешкилатин сияғыда тунан. 2015-йисан марта-диз десте вафалувилин кын гунади "Исламдин государствство" тешкилатик экчеңи. "Исламдин государствство" Россиядин Верховный судди террористилин тешкилат яз гъисабнава, адан ківалах чи ульткведен территориядан къадағы авуна.

Бандитрин десте тергна

Таджикистандин пограничники күншилдайлай Афғанистандай наркотикар ва яракъар гъизвай рехъ агална. Махсус күд серенжем кылес тухвай вахтунда СНГ-дин ульткведириз ва Россиядин наркотикар ва яракъар гъизвай бандитрин зурба десте хатасуз авуна, хабар гузва TASS-ди Таджикистандин милли хатасузвилерин государстводин комитетдин общественный алақайрин центрдин малуматдал аласлу хана.

"Чин жергейра тахминан 15-далай газаф ксар авай Афғанистандин контрабандистрин яракълу күд десте эхиримжи пуд йикъян вахтунда лап четинди къвез жедай Хамадондин ва Пяндждин погранотрядын участокра акъвазарна", - къейдзана малуматда.

Сада-сада гүлле гүнин нетижада вад контрабандист тергна, 300 килограммдилай газаф гашиш вахчуна. Армиядин къуллугчийрин арада хкатунар хъана.

Милли хатасузвилерин государстводин комитетдин делилралди, алай ыйсан сифте паюна Таджикистандин пограничники Афғанистандин патай, яракъ ишлемишна сергиятдилай элячіліз чалишмиш хъайи 18 дүшшүшдин вилик пад күнвай. Яракълу 11 контрабандист тергна, 650 килограммдилай газаф

наркотикар, гъа гысабдай яз 46 килограмм героин вахчуна.

Харьковда

Къайдасувилер

3-августдиз Харьковда кылес фейи вакъиатында "Эрчи патан сектордин" боевикар чипи чеб хуъдай серенжемар къабулуниз мажбур хъана. Идан гъакындай и тешкилатдин пресс-секретарь Артем Скоропадский малумарна, хабар гузва "Цийивилер" RIA-ди. "Чун инал атайла чаз автоматический яракъдай гүлле гуз башламишна. Тібии кар я, чнани абуруз жаваб хъана", - гъавурдик кутуна ада. Скоропадский гафарапалди, "Эрчи патан сектордин" терефдарар "Оппозиционный блок" регистрация авунизды митингдиз күчейриз экчеңін.

3-августдиз хабар гайивал, Харьковда арадал атай къайдасувилер Россияда суддин къарадалди къадағы авунай "Эрчи патан сектор" экстремистилин тешкилатдин Украинадин гүзүллүвилерин 15-батальондін боеці иштирака.

Регионада авай Украинадин МВД-дин пресс-къулгүлдин управлениди малумарайвал, Харьковда хайи вакъиайрихъ галаз алакъалу яз газаф къадарра къайдасувилер арадал гъунин гъакындай уголовный дело къарагъарнава. Областдин прокуратурада вичин нубатдай яз баянр гайивал, арадал атай краиз яракъ ишлемишна хулиганвал авунизды хызымет гана.

Гъэзнилдай ведомостдин делилралди, вакъиаяр сифте Петровскийдин күчеда арадал атаны. Ина "Оппозиционный блокдин" (виликан Регионрин партия) активистрини ва ада акынанавайбүрүн арада күкүннен арадал атаны. Гүзүллүнлай къайдасувилер оппозициядин офис алай чкадал кылес фена. Инал чуруурын терефрикай сада

вилкамаз күнвай делилрал аласлу яз, яракъ ишлемишна.

3-августдиз, СМИ-дин делилралди, Харьковда гылерал чулавни яру циргөр күтлүннен авуна. Малум тушир ксари дараматдин патав акъвазарнавай микроавтобус күкүннен ва ада цай яна. Идалайни гъейри, активистрин са дестеди чиле авай къванер ақыдна ва оғисдал гум квай шашкайра гадарна. Вакъия хайи чкадал гүлле гайи ванерни атаны.

Гъа и юкъуз областдин государстводин администрациядин дараматдин патав "Оппозиционный блокдин" терефдарин митинг хъана. Ам тешкилати тир Харьковский областдин виликан губернатор, Верховный Рададин депутат Михаил Добкина юстицидин управленидивай ам кылес авай "Закон на къайдада" партиядыз "Оппозиционный блок" тівар гүн ишемишна. И ківалах ада гъа ихтият тівар алас чкадин сечкира иштиракун патал ишемишна.

Рекъемар

- 2014-йисуз 62972 аял Россиядин хизанриз къабулна.
- Россияда пенсиядин яшара авай 14 миллион гражданинри ківалахун давамарзана - яни ківалахавай гъар пуд лагъайды пенсионер я.
- Анжак тек са алай ыйсан 6 вацра россиянның банкара 747 миллиард манат эзигна.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 63,82 манат,
1 евро - 69,61 манат,

кызыл (1 гр) - 2210,18 манат,
гимши (1 гр) - 29,41 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гъазорайди - Шагысмаил Гъажимиризоеев

Митинг хъайи чкадал "Громадськая Варта" ва маса тешкилатин активистар атана. Абур ихтигин ерида аваз политический тешкилат регистрация авунизды акын экчеңіза. Активисти майдандын вилик квай дарамат элкүйнен күнвай.

Украинада чкадин сечкияр, Верховный Рададин къарадал аласлу яз, 25-октябрьдиз кылес фин лазим я.

Азарован малумат

Украинадын гъукаматдин виликан кылес Николай Азарова Украина азад ийидай Комитет тешкилатын гъакындай малумарна. Гъа ихтият малумат газаам Москвада кылес фейи пресс-конференциядан рахана, - къизиша TASS-ди.

Азарован гафарапалди, комитетдин сифте месэлайрикай сад ульткведа политический власть дегишиарун жеда. "Чаз Украинада государстводин къурулуш ни дегишишнады, ни вичин халкъдыхъ галаз раҳунайкай кыл къақуднатыңа чизва. Къутармишдай комитеттеди исятыда гысабзана хыи, ульткведин политический руководство дегишиш тавунмаз меслятвал арадал хызымет хүн мумкин туш", къейдна виликан премьер-министри.

Украинадын президентдин къуллугъдаал кандидат яз комитеттеди Верховный Рададин виликан депутат Владимир Олейникан тівар күнвайна. Гъа са вахтунда Азарова малумарна хыи, тешкилавай ківатлардин иштиракчырин са пай гөгөнш общественностидиз раиқ ийиз жезвач, гъыл лагъайтла "абур Украинада яшамиш жезва ва ана ківалахава, им еке хаталувал я". 20-июлдиз СМИ-ра Азарова "Украинадын гъукаматдин альтернативный къурулуш" тешкилун планмашнавайдан гъакындай лагъана. Фикирзавайвал, аник регионрин партиядын патай Рададин халкъдыхъ виликан депутатар хайи Игорь Марков, Владимир Олейник ва Олег Царев ақатда. Алай вахтунда абур Россияда ава.

Азаров Украинадын гъукаматдин кылес 2010-йисалай 2014-йисан сифте кылералди хъана. Власть дегишиштадай гүзүллүн ам ульткведай экчеңін, гъыл лагъайтла ада ина вичин векилвилер артухарна лагъуз таҳсир кутуна ва адалай уголовный дело къарагъарнавай. Азаров Украинадын руководстводин виликан маса векилрихъ галаз санал Евросоюздын къадағъаяр эзигнавай сияйдик ақатна.

Владимир Олейник 5, 6 ва 7 лагъай сеферда эвер ганвай Украинадын Верховный Рададин депутат тир. 2010-йисан мартылай ам Регионрин партиядын фракцияндын член, промышленный ва тъалар къайдадик күттадай политикадин, карчиилин месэлайрай Рададин комитеттедин председателдин заместителдин къуллугъдаал алай. Радада законсуз сесер гүн тешкилунай адалай уголовный дело къарагъарнай.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гъукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Tel/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А.Х. ГЫАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада газурана.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин күчө, б.

Тирајс 7630

Макъалая редакцияди түккүр хийизва. Макъалайриз рецензияр гузач ва абур эл-къвена вахкузач. Редакциядини макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийин хиле законодательстводал амал авунал гузчывал авунин ва культурадин ирс хүнин рекъяй РД-дин Федеральный күллүгдүн Кыблепатан федеральный округта атай Управлениди регистрация хувунча.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
1 Петров проспект, 61.
7-мертеба.

(Гы) - И лишандик квай материалар газында чапзайбайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 4060181010000100001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Мегъарамхуруун райондин Щелегунын юкъван школадин директор, лап хъсан инсан, тербиячи, веледрин буба, вафалу юлдаш Седредин ЖАФАРОВАЗ:

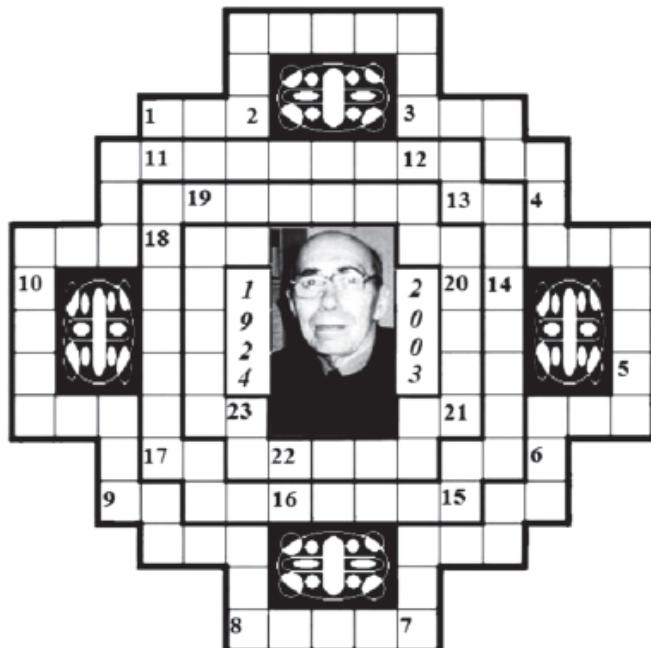
Мектебни хуъз, эдебни хуъз,
дебни хуъз,
Машгъур хва яз, несилриз
сагъ къебни хуъз.
Вилик тухуз хуъруун,
халкъдин асайши,
Мублагъвилин шаън ийизва
яшайши.
Гарар, цифер - амач жеди
тақурди,
Амма ян гуз тунач руъгъдин
абурдив!
Къвезмай ийисар хуърай гена
адлубур.
Емишарни - ақурдалай
даадлубур...

ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ УМУҮРДИН ЮЛДАШ РАЯ, ВЕЛЕДАР, БАГЪРИЯР, ВИРИ МУКЬВА-КЫЛИЯР.

Чайнворд

(Ағъед Ағъаеван 90 йисан юбилейдиз талукъ яз)

Түккүррайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

1. Ағъед Ағъаева писательвилин рехъ башламишай сифте гыкайадин твар. 2. И илимдай А.Ағъаева докторвилин дережа къачуна. 3. "Мегъамед..." А.Ағъаева къейт ктаб. 4. А.Ағъаеван повесть "... ва къисметар". 5. А.Ағъаева къейт "Лезгияр" эсердин жанр. 6. Махачъалада 1995-йисуз акъатай А.Ағъаеван "... философия" монография. 7. А.Ағъаеван руш, философиядун илимринган кандидат. 8. "Лезгияр" романдик квай инкъилабдин вакъиляра иштиракай ағъасакъалдин твар. 9. "Лезгияр" романда Къазимегъамедан женгинин дуст. 10. А.Ағъаеван монография, мақалаяр къецепатан хейлин улкүвейрани чапдай акъатна, гъа жергедай яз... гузуматдани. 11. Етим Эминан хутул (А.Ағъаева түккүррай Е.Эминан ктабда гъатнавай делилрай). 12. А.Ағъаева газаф ийисара квалахай вуз (куръеди). 13. А.Ағъаеван сифтеган повесть. 14. Дагъустандин къядим шегъер. 15. Украин халкъдин шаир... Шевченко. 16. "Умуд" повестдик квай биологиядин музаллимдин твар. 17. "Пад хайи рагъ" романдик квай си дишегълидин твар. 18. Садлагъана киче хайила, ам дабандиз аватда. 19. А.Ағъаеван бубадин твар. 20. Мисалда лугъузтайвал, ам епинамаз вердишарун герек я. 21. "Лезгияр" романдик квай жэйиль "Мичурин". 22. Лезги чалан секинвилин са падеждин суал. 23. А.Ағъаеваз яратмишунрин карда меслятрапиди күмекар гайи урус чаланни литературадин музаллим (фамилия).

Утеренный атtestat о среднем общем образовании за №1479896, выданный в 2004 году Ашагастальской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя КУРБАНОВА Аслана Ражудиновича, считать недействительным.

Утерянный атtestat о среднем (полном) образовании за №4059956, выданный в 1998 году Архитектурной СОШ Хивского района РД на имя АБДУЛГАМИДОВОЙ Адият Набиуллаховны, считать недействительным.

Продается 2-х комнатная квартира в центре Каспийске.
Тел. 8-988-300-25-86.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Дащемир, Эмирраслан Шерифалиевиз ва вири бағырийиз ими
САБИР
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

А.-М.Б.Бабаев

Яргъалди чүгүн тавур азардилай гүльбүнүз, 83 йисан яща да аваз, твар-ван авай алим, зегъметдин ва дяведин ветеран, профессор Али-Мегъамед Бабаев рагъметдиз фена.

А.-М.Бабаев 1933-йисан 13-мартдиз Къургъай райондин Къульчукъурин хүрье дидедиз хана. Ада 1953-йисуз Дағъустандин Стлал Сулейманан тваруунхъ галай государстводин пединститутдин тариҳдин факультет акъалттарна. Адалай къулухъ ам М.Ломоносован тваруунхъ галай МГУ-дин тариҳдин факультеттада КПСС-дин тариҳдин кафедрадин аспирантурадиз гъахына. 1956-йисуз, твар къунвай аспирантура акъалттардай къулухъ, Али-Мегъамед Бабаева вичин зегъметдин рехъ Дағъустандин госуниверситетдин тариҳдин факультеттада башламишна. Ина ам СССР-дин тариҳдин кафедрадин ассистентвилин күллүгүдилай XX-XXI асиррин Россиядин тариҳдин кафедрадин профессордин күллүгүдай къулухъ къулухъ ктаб" - "Са-сад рикел хкин", "Ватандин аскерар" тварар алай газаф томрикай ибарат тир ктабрин редакционный коллегиядин членни хъана.

хуунин ктаб" - "Са-сад рикел хкин", "Ватандин аскерар" тварар алай газаф томрикай ибарат тир ктабрин редакционный коллегиядин членни хъана.

Али-Мегъамед Бабаевич "Лезги газетдин" лап активный мухбиррикайни, адахъ галаз сих алакъа хвейи амадагрикайни сад тир. Ватандин Чехи дяведин ийсара игитвилер къалурач чи халкъдин лап газаф векилрикай ада къетен метлеб авай очеркар, рикел хкунар майдандиз ақъудна.

Илимда ва зегъметда, жеғильлар тербияламишунин карда Али-Мегъамед Бабаевичан агалкъунар 1993-йисуз ада «РД-дин лайиху музаллим», 2003-йисузни «РФ-дин кыплин школадин лайиху работник» лагъай гъульметдин тварар гуналди къейдна. Ам Дағъустан Республикадин Госпремиядин лауреатни тир.

Али-Мегъамед Бабаев умумурдин рехъ акъалтзавай несилар патал чешнединди, ватанпересар яз тербияламишдайди я. Республикадин кыплин вуздин ада вичин умумурдин 60 йис багъышна.

Чна рагъметлудан хизандиз, мукува-кылийиз, ярап-дустариз, дериндай хажалат чугуналди, башсагълугъвал гузва. Али-Мегъамед Бабаевичан экъу садрани чи рикелай алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

Э.А.Байрамов

дуллагъ Байрамовицан квалае хчин мөхъериз гъазурвал аквазвой, амма кысметди ам чидай виридав яс чуғваз тұна.

Абдуллажан хва Элленлар 1993-йисуз Махачъалада дидедиз хана, ина 9-нұмрадин юкъуван школа лап хъсан къиметралди акъалттарна, ам Ставрополдин государстводин медицинститутдин стоматологиядин (сарап-сұхвар сағъардай) факультеттедиз гъахына. Вири ийисара лап хъандиз көлнә, вичин пешедай дерин чирвилер ва вердишилдер къачур гадади гъиле-гъилди гъама ординатурада пешекарвал хаждай ва чадын больницида квалахни ийдай чарар-циарар ганавай. Вири еке мурадар квай. Гъайф, а кысмет адағанач.

Чна рагъметлудан дидебудаиз, вири мукува-кылийиз, бағырийиз, дериндай хажалат чугуналди, башсагълугъвал гузва. Элленлар Абдуллаевицан экъу къамат, руъгъдин михывал, мецин фасагъатвал, гъилерин устадвал садрани чи рикелай алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.